

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Mihhail Šelpakov

**VENEMAA TÄNAPÄEVANE INTERNETIPÕHINE
INFOMÕJUTUSTEGEVUS KUI EESTIVENELASTE
RADIKALISEERUMISE VÕIMALIK TEGUR**

Magistritöö

Juhendaja
Oksana Belova-Dalton, PhD

Tallinn 2021

SISEKAITSEAKADEEMIA MAGISTRITÖÖ ANNOTATSIOON

Sisejulgeoleku instituut	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2021
Töö pealkiri eesti keeles: Venemaa tänapäevane internetipõhine infomõjutustegevus kui eestivenelaste radikaliseerumise võimalik tegur	
Töö pealkiri võõrkeeles: Modern Russian online informational influence activities as a possible factor in radicalisation of Estonian Russians.	
<p>Lühikokkuvõte: Käesolev magistritöö on kirjutatud eesti keeles eesti- ja ingliskeelse kokkuvõttega. Töö on kirja pandud 115 leheküljel, millest töö põhiosa moodustab 79 lehekülge. Töö tegeleb uurimisprobleemiga, kuidas eestivenelased võivad radikaliseeruda tänapäevase Venemaa internetipõhise infomõjutustegevuse tõttu. Magistritöö eesmärgiks on tuvastada Venemaa internetipõhises infomõjutustegevuses levitatavates narratiivides eestivenelaste kohta radikaliseerivate narratiivide tunnuseid. Töö on kvalitatiivne empiiriline uuring. Kasutatakse eesmärgistatud valimit, teostades baltnews.ee veebilehel olevate uudisartiklite eestivenelaste kohta kriitilist diskursusanalüüsi ning samuti intervjuudes Eesti radikaliseerumise valdkonna eksperte. Analüüsitud uudisartiklites tuvastati selgelt eristatavad radikaliseerivate narratiivide tunnused. Nendest olulisemad on tunnused, mis pakuvad kuuluvustunnet, rõhutavad ebaõiglusele ja eestivenelaste diskrimineerimisele ning ohvriseisundile. Ekspertintervjuude analüüsi tulemusena tuvastati, et radikaliseerivate narratiividega sageli kokkupuutumine võib osutada radikaliseerumise üheks mõjuteguriks, aga hetkel ei ole nende narratiivide mõju eestivenelastele märkimisväärne. Tuginedes töö teoreetilisele osale ning samuti töö empiirilise osa tulemustele tehti vastavatele asutustele viisi ettepanekut. Käesolevas magistritöös rakendatud valimit ja uurimismeetodit on võimalik kasutada ka teiste veebiportaalide tekstide uurimisel, mis on suunatud Eesti ühiskonna lõhestamisele või kujundavale (võimalikku) julgeolekuohtu.</p>	
Lisad: CD, DVD jms	
Võtmesõnad: radikaliseerumine, radikaliseerivate narratiivide tunnused, Venemaa internetipõhine infomõjutustegevus, eestivenelased, kriitiline diskursusanalüüs, eeldused	
Võõrkeelsed võtmesõnad: radicalisation, characteristics of radicalising narratives, Russian online informational influence activities, Estonian Russians, critical discourse analysis, assumptions	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Mihhail Šelpakov	
Olen koostanud magistritöö iseseisvalt. Kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalistest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma magistritöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri:	Kommentaari (soovi korral)
Vastab magistritöö nõuetele	
Juhendaja: Oksana Belova-Dalton, PhD	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Sisejulgeoleku instituudi juhataja ülesannetes: Anne Valk	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	7
1. RADIKALISEERUMISE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA VENEMAA TÄNAPÄEVANE INTERNETIPÕHINE INFOMÕJUTUSTEGEVUS	12
1.1. Radikaliseerumise mõiste, tekkepõhjused ja liigid	12
1.2. Radikaliseerivate narratiivide määratlemine, liigid ja tunnused	15
1.2.1. Religioossete radikaliseerivate narratiivide tunnused	19
1.2.2. Parem- ja vasakäärmuslike narratiivide tunnused	19
1.3. Venemaa tänapäevane infomõjutustegevus: põhjused, viisid ja ulatus	22
1.4. Venemaa tänapäevane internetipõhine infomõjutustegevus	24
1.4.1. Baltnews	25
1.5. Venemaa tänapäevases infomõjutustegevuses levitatavad narratiivid	27
1.5.1. Eestivenelased: identiteet ja kokkupuutumine Venemaa infomõjutustegevusega ..	29
1.5.1.2. Eestivenelaste meediatarbimine	31
2. TÄNAPÄEVASES INTERNETIPÕHISES VENEMAA INFOMÕJUTUSTEGEVUSES LEVITAVATE NARRATIIVIDE UURING EESTIVENELASTE KOHTA	34
2.1. Metoodika ja valim	34
2.2. Uudisartiklite kriitiline diskursusanalüüs	38
2.2.1. Ajalugu	39
2.2.1.1. Narratiivid, mis pakuvad kuuluvustunnet ajaloo kaudu	39
2.2.1.2. Etnilist ja kultuurilist vastasseisu toetavad narratiivid	40
2.2.1.3. Vastase dehumaniseerimise narratiivid	41
2.2.1.4. Patuoina strateegiat sisaldavad narratiivid	43
2.2.1.5. Ajalooliste sündmuste väärtõlgendamist sisaldavad narratiivid	44
2.2.1.6. Valeinformatsiooni ja propagandat sisaldavad narratiivid	45
2.2.2. Diskrimineerimine	45
2.2.2.1. Kuuluvustunde narratiivid	45
2.2.2.2. Identiteedikriisi ärakasutada püüdvad narratiivid	47
2.2.2.3. Paremäärmuslikud narratiivid	48
2.2.2.4. Rahulolematuse ümbermõtestamise narratiivid	49

2.2.2.5. Patuoina strateegiat sisaldavad narratiivid.....	51
2.2.3. Vene koolid Eestis.....	52
2.2.3.1. Kuuluvustunde narratiivid	52
2.2.3.2. Sildistamist sisaldavad narratiivid	54
2.2.3.3. Ohvritunnet tekitavad narratiivid.....	56
2.2.4. Meedia.....	59
2.2.4.1 Kuuluvustunde narratiivid	59
2.2.4.2. Patuoina strateegiat sisaldavad narratiivid.....	60
2.2.4.3. Sildistamist sisaldavad narratiivid	61
2.2.4.4. Ohvritunnet tekitavad narratiivid.....	63
2.3. Vastukaja Baltnews'i uudisartiklitele	65
2.4. Ekspertintervjuude analüüs	67
3. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD.....	77
3.1. Kuuluvustunde narratiivid.....	78
3.2. Paremäärmslikud narratiivid	79
3.3. Ohvritunnet tekitavad ja patuoina strateegiat sisaldavad narratiivid.....	79
KOKKUVÕTE.....	83
SUMMARY	85
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	87
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	113
LISA 1. Ekspertintervjuude küsimused	114
LISA 2. Ekspertintervjuude tehnilised andmed	115

MÕISTETE LOETELU

Radikaliseerumine – järg-järguline ja kompleksne protsess, mille käigus võtab indiviid omaks radikaalse ideoloogia või uskumuse, mis aktsepteerib, kasutab või õigustab vägivalda s.h poliitilise või ideoloogilise eesmärgiga terroriakte. Radikaliseerumise suundumused, vahendid ja viisid on aja jooksul arenenud. Kodumaal kasvanud üksikvõitlejad (üksik hundid) ja (tagasitulevad) välisterroristid ohustavad julgeolekut ja ennetustööd. Lisaks sellele on internet ja sotsiaalmeedia andnud ekstremistlikele ja terroristlikele grupeeringutele uusi võimalusi mobilisatsiooniks ja kommunikatsiooniks. (European Commission, 2020)

Ekstremism ja vägivaldne ekstremism – ideoloogiline seisukoht, mida iseloomustab polariseeritud maailmavaade. See väljendub umbusalduses riigikorra ja demokraatliku korra vastu ning näeb vägivalda legitiimse meetmena. Vägivaldne ekstremist on isik, kes on toime pannud ühe või mitu vägivallaakti motiveeritult ekstremistlikest vaadetest. (EUCPN, 2019, p. 8)

Venemaa infomõjutustegevus – vastanduslik tegevus, mis toimib Venemaa kontekstis taktilisel, operatiiv-, strateegilisel ja isegi suurstrateegiatasemel. Venemaa infomõjutustegevuse näited on propaganda, valeinformatsioon ja trollide internetikampaania. Venemaa infomõjutustegevuse põhimõtted on asümmeetria, domineerimine, salajasus, üllatus, püüdlus võimutasakaalu järgi, rahvusvaheliselt siduvate regulatsioonide puudumine, pikaajaline mõju, liitlaste ja vastaste ühendamise („jaga ja valitse“ põhimõte). (Arold 2016) Käesolevas magistritöös käsitletakse Venemaa infomõjutustegevust Venemaa rahastatud uudisteportaalide näol.

Eestivenelased – sõltumata venekeelse elanikkonna ühisest keelest on tegemist sisemiselt heterogeense rahvastikurühmaga, kes on Eesti ühiskonnas erineval viisil kohanenud. Venekeelset elanikkonda on võimalik jaotada nelja lõimrühma: 1. multiaktiivne kosmopoliitne lõimrühm, 2. institutsionaalselt lõimunud rühm, 3. nõrgalt lõimunud rühm ja 4. etno-kultuuriliselt lõimunud rühm. Esimest rühma iseloomustab edukas lõimumine kõikidesse ühiskonnavaaldkondadesse ja ligipääs ressurssidele. Enamikul rühma esindajatest on Eesti kodakondsus, nad oskavad eesti keelt ja tarbivad eesti meediat. Teist rühma iseloomustab riigiasutuste usaldus ja stabiilne majanduslik seis. (Leppik, 2020, pp. 119–121) Tegemist on enamjaolt venekeelse ja Venemaa meedia jälgimise rühmaga, mis võib arendada ja säilitada ajaloolis-kultuurilist identiteeti. Geopoliitiline kriis võib tõugata selle rühma esindajaid Venemaa meediakanalite tarbimisele, kuid nende tõlgendamine sõltub lõimitusest ja lojaalsusest. Kolmandat rühma iseloomustab geopoliitiline lojaalsus Venemaa suhtes, mis

konflikti korral on orienteeritud pigem Venemaa toetamisele. Neljandat gruppi iseloomustab vähene huviatus või motiveeritus ühiskonnaelust ning nende kohta on informatsiooni kõige vähem. (Leppik, 2020, pp. 119–121) Kuna käesolevas töös uuritakse seost radikaliseerumise ja Venemaa infomõjutuskanalite intensiivse tarbimise vahel, siis mõeldakse eestivenelaste all pigem teise, kolmanda ja neljanda rühma esindajaid.

SISSEJUHATUS

26. oktoobril 2020 Sisekaitseakadeemias toimunud endiste siseministrite debattidel tõid endised siseministrid välja, et lähitulevikus on kaks peamist ohtu Eesti sisejulgeolekule küberrünnakud ja radikaliseerumine. Hanno Pevkuri sõnul on 2007. aasta aprillikuu sündmuseid võimalik vaadelda radikaliseerumise protsessi päästiksündmusena. (Pevkur, 2020) Pealegi on Siseturvalisuse arengukavas 2020–2030 välja toodud, et kümne aasta perspektiivis on radikaliseerumine käsitletav julgeolekuohuna (Siseministeerium, 2018, lk 14). Julgeolekupoliitika dokumendis (Riigikogu, 2017) tuuakse välja, et radikaliseerumine on oht sisejulgeolekule ning poliitiline radikaliseerumine võib nõrgestada ühiskonna lõimumist. Olulist julgeolekuohtu Eestile nähakse ka Venemaa Föderatsiooni mõjutustegevuses. Näiteks ei nähta Eestis probleemina jõustruktuuride omavahelisi kokkupõrkeid kogukonnagruppidega, vaid tunnetatakse ohtu Venemaa mõjutustegevusest ühiskonna sidususe vastu, kus üheks mõjutusvahendiks saab olla radikaliseerumisele õhutamine (Raidla-Puhm, 2017, lk 73). Radikaalne mõtteviis muutub julgeoleku ohuks hetkel, mil sellega kaasnevad ebaseaduslikud tegevused või nende heakskiitmine. Inforuumis leviv radikaalset vaatenurka toetav propaganda peetakse üheks radikaliseerumisteguriks. (Politsei-ja Piirivalveamet, 2019, lk 5–8)

Venemaa hinnangul on sõda Läänega juba toimumas ning peamiselt peetakse seda eelkõige infoväljas. Venemaa kasutab varjatud mõjutustegevust oma eesmärkide saavutamiseks, kus mõjutustegevuse instrumendiks on meedia, mille abil otsitakse võimalust oma mõjuvõimu suurendada. (Välisluureamet, 2019, lk 11–31) Eesti-vastase mõjutustegevuse sõnumid ei ole oluliselt muutunud ning Eesti süüdistamine natsismi ideoloogia pooldamises ja venekeelse elanikkonna diskrimineerimises on jätkuvalt aktuaalne. Vastavalt Siseturvalisuse arengukavale 2020–2030 kasutatakse järjest ründavamaid ja varjatumaid võtteid, mis väljenduvad valeinformatsiooni levitamises, riikide siseprobleemide võimendamises, rahvusvaheliste organisatsioonide usaldusväärsuse õõnestamises ja ühiskonna polariseerimises. Eraldi on toodud välja ideoloogilise ja religioosse äärmusluse jätkuv levik maailmas, kus iseseisvalt radikaliseerunud isikute arv on kasvavas tendentsis. (Siseministeerium, 2019, lk 25) 2014. aastal Ukraina-vastase agressiooni korraldamisel oli Venemaa kasutanud mõningaid Eestis kogemusi saanud projektiäärmuslasi. KAPO toob välja, et Venemaa püüab tegutseda Eestile kahjulikus suunas, luues võimalusi Eesti ühiskonna pingestamiseks ja poliitiliste protsesside mõjutamiseks, kus mõjutustegevuse võtetena on äärmuslaste toetamine ja meediaprojektide edendamine. (Puusepp, 2015, lk 4–5)

Valeri Gerassimov rõhutab, et tänapäeva konfliktide puhul on tähelepanu aktsentueeritud eelkõige komplekssele poliitiliste, majanduslike, informatsiooniliste, psühholoogiliste ja muude mitte-sõjaliste meetmete kasutusele, mida realiseeritakse kineetilise jõu toel. Ta selgitab, et minimaalse kineetilise jõu kasutamisel on võimalik eeltoodud meetmete rakendamisel mõjutada vaenlase sõjalist ja majandusliku potentsiaali. Gerassimovi doktriinis on märgitud interneti mõju inimestele, mida kasutatakse ära massiarvamuste kujundamisel. (Sazonov & Mölder, *et al.*, 2017, pp. 51–60) Kõiki eelnimetatud meetmeid on vajalik toetada peidetud sõjaliste meetmetega, kus muuhulgas kasutatakse ära ekstremistlike ja terroristlike organisatsioone. Igasugused peidetud tegevused lõppevad, siis kui kaks osapoolt otsustavad kasutada otsest jõudu üksteise vastu. Tavaliselt põhjendatakse oma sõjalisi tegevusi kriisireguleerimise või rahumissioonide vajalikkusega. Sellisel kujul on võimalik ära võtta riigi suveräänsust ilma territooriumi vallutamisetä. (Sazonov & Mölder, *et al.*, 2017, pp. 51–60) Näiteks Krimmi annekteerimisel oli Venemaa püüdnud õigustada oma tegevusi, nimetades sõjapidamist Ukrainas vene rahvusvähemuslaste huvide kaitseks (Galbreath & Malyarenko, 2020, pp. 1–2). Ka Doris Raudsepp (2020, lk 30) juhib tähelepanu Venemaa narratiivile, et vene rahvas on ohu all. Sellest johtub, et Venemaa narratiiv, et vene rahvas on ohu all, puudutab kõiki vene rahvusest rahvusvähemusi, sealhulgas ka eestivenelasi.

Sõltumata Venemaa propaganda globaalsest ulatusest on selle naaberriigid erilise ohu all. Ohtu iseloomustavad eelkõige Ukrainas toimunud sündmused, mida iseloomustavad Venemaa poolt separatistide varju all tegutsenud „rohelist mehikese“ ja valeinformatsiooni levitamiskampaania, millele lisandusid „trollide“ kasutus sotsiaalmeedias ja inimeste õhutamise protestidel osalemaks. Balti riikides on venelaste rahvusvähemuste arv oluliselt kõrge ning riikide NATO ja Euroopa liidu liikmelisus muudab neid potentsiaalseks mõjutustegevuse sihtmärgiks. (Helmus, *et al.*, 2018, pp. 2–3) Karin Limbak (2017, lk 17) toob välja Venemaa separatistlike rühmituste toetust Ukrainas ning leiab, et Venemaa tegevuses esineb terrorismile viitavaid tunnuseid. Separatistliku terrorismi puhul otsitakse poolehoidu samast etnilisest grupiliikmetest, eesmärgiga nõrgestada kehtivat riigikorda ja tugevdada sidemeid terroristliku organisatsiooni ja seda toetava etnilise rahva vahel (Caruso & Locatelli, 2014, p. 203). Kremlimeelne informatsiooniline mõjutamine on finantsiliselt ulatuslik ning Venemaa kasutab välismaal olevaid vene kogukondi oma eesmärkide saavutamiseks, kuna vene keelt kõnelevad rahvusvähemused annavad Venemaale võimalust tekitada ohtu NATO riikidele (Wither, 2020, p. 9).

Amnesty International toob oma raportis (2020, p. 26) välja, et 5,5% protsenti Eesti elanikest on jätkuvalt kodakondsuseta, suuremas osas eesti keele oskuse puudulikkuse tõttu. Mitte-

eestlastest rahvusvähemused, sõltumatult nende elamisloast, puutuvad kokku diskrimineerimisega, mis väljendub tööhõives, majapidamises, hariduses ja tervisenäitajates. (Amnesty International, 2020, p. 26) Peale Nõukogude Liidu lagunemist olid eestivenelased kaotanud majoriteedi staatust ning olid sunnitud lahendama kodakondsuse, piiriületuse ja tööning elamisloaga seonduvaid probleeme. Paljud eestivenelased ei oska end Nõukogude ideoloogiast teisiti identifitseerida ja on kaotanud oma kuuluvustunnet. (Vaikmäe-Koit, 1999, lk 76–77) Rousseau *et al.* (2019, p. 14, 20) toob uuringus välja, et identiteedi probleemid, eelkõige rahvusvähemustel, on äärmiselt tundliku eripäraga ning nende tõstatamine võib osutada vägivaldse radikaliseerumise aluseks. Kuuluvustunde otsimine võib intensiivistada eestivenelaste Venemaa propaganda tarbimist, mis võimendabki siseriiklike probleeme ja sihib ühiskonna polariseerimisele, sealhulgas tõstatades identiteedi probleeme. Seega on käesoleva magistritöö teema **aktuaalne**.

Lisaks suurendab töö aktuaalsust seoses COVID-19 levikuga sotsiaalsete liikumispiirangute kehtestamine, mis suunas inimesi isolatsiooni, kus nad sisustavad oma aega sotsiaalmeedias, mida ekstremistlikud grupid kasutavad oma ideoloogia sealhulgas ka valeinformatsiooni levitamiseks (Avis, 2020, pp. 8–17). Samas on inimesed rohkem avatud meedia ja interneti teel teostatavale infomõjutustegevusele – sellel juhul uurimustöö fookuses olevale Venemaa internetipõhisele infomõjutustegevusele, mis võib põhjustada haavatavate eestivenelaste radikaliseerumist.

Peale 2001. aasta terrorirünnakuid oli peamiselt keskendatud radikaliseerumise uurimisele islamismi aspektist, kuid oluline on juhtida tähelepanu ka muudele äärmusluse liikidele (Raudsepp, 2020, lk 11; 20). Raidla-Puhmi (2017, lk 66) uurimuse käigus panid intervjueritud eriala eksperdid kahtluse alla radikaliseerumise ja religiooni seose olulisust. Maiberg (2018, lk 16–17) toob omakorda oma uuringus välja, et valdkonna eksperdid olid intervjuude käigus religiooni ja ideoloogiat jätnud nimekirjast välja ning rõhutanud radikaliseerumise järgmisi tegureid: isiklik raske kogemus, trauma, lähisuhtevägivald, ühiskonna kuuluvustunde puudumine, kättemaks ajaloolistel põhjustel, polariseerivate narratiivide pooldamine, sotsiaal- või majanduslik ebavõrdsus ja teadmatus. Karin Limbak (2017, lk 13) täheldab, et radikaliseerumise põhjused võivad olla seotud diktaatorliku režiimi pooldamise, suhtelise ilmajätuse (*relative deprivation*), poliitiliste põhjuste ja identiteedi- või integratsiooniküsimustega. Käesolev magistritöö käsitleb radikaliseerumist seoses Venemaa internetipõhise infomõjutustegevusega ning uurib, milliseid radikaliseerumise põhjuseid see ajendab.

Eelnevalt ei ole Eesti kontekstis ka Venemaa internetipõhist infomõjutustegevust radikaliseerumise aspektist autorile teadaolevalt põhjalikult uuritud, vaid käsitletud teiste paradigmade läbi. Käesolev magistritöö käsitleb radikaliseerivate narratiivide tunnuseid ning seda, kuidas nad esinevad Eesti vastu Venemaa internetipõhises infomõjutustegevuses kasutatavates narratiivides eestivenelaste kohta. Sellest tulenevalt on töö teema **uudne**.

Eeltoodule tuginedes otsib käesolev magistritöö vastust **uurimisprobleemile, kuidas eestivenelased võivad radikaliseeruda tänapäevase Venemaa internetipõhise infomõjutustegevuse tõttu. Uurimiseesmärgiks** on tuvastada tänapäevases Venemaa internetipõhises infomõjutustegevuses levitatavates narratiivides eestivenelaste kohta radikaliseerivate narratiivide tunnuseid. Autor otsib vastust järgmistele **uurimisküsimustele**:

- Mis on tänapäevases Venemaa infomõjutustegevuses levitatavad narratiivid eestivenelaste kohta?
- Mis on teoreetilisest kirjanduse alusel radikaliseerivate narratiivide tunnused?
- Kuidas need tunnused esinevad Venemaa tänapäevases internetipõhises infomõjutustegevuses eestivenelaste kohta levitatavates narratiivides?
- Milliseid radikaliseerumise tekkepõhjuseid need narratiivid ajendavad?
- Kuivõrd võimalik on, et eestivenelased võivad nende narratiividega sageli kokku puutudes radikaliseeruda?

Uurimisküsimustele vastamiseks püstitab autor järgmised **uurimisülesanded**:

- Analüüsida ja süstematiseerida teoreetilise kirjanduse alusel radikaliseerivate narratiivide tunnuseid;
- Tuvastada, millised radikaliseerivate narratiivide tunnused esinevad tänapäevases internetipõhises Venemaa infomõjutustegevuses levitatavates narratiivides eestivenelaste kohta;
- Analüüsida eksperthinnaguid, kas eestivenelaste radikaliseerumise oht Venemaa internetipõhise infomõjutustegevuse tõttu on potentsiaalselt olemas ning kui jah, siis kuidas seda saaks ennetada;

Käesolevas magistritöös viiakse läbi **kvalitatiivne empiiriline uuring**. Uurimisstrateegiaks on kriitiline diskursusanalüüs (Fairclough, 2003, p. 8). Uurimise käigus analüüsitakse Venemaa rahastatud uudisteportali baltnews.ee rubriigis „Eestivenelased“ (vene keeles „Русские Эстонии“) levitatavaid narratiive eestivenelaste kohta. Samas viiakse läbi poolstruktureeritud

ekspertintervjuusid ja antakse nende põhjal ennetussoovitusi. Kasutatakse **eesmärgistatud valimit**, intervjuerides Eesti radikaliseerumise valdkonna eksperte, kes on töötanud selles valdkonnas vähemalt viis aastat. Uurimistöös kogutud intervjuude kodeerimisel kasutatakse andmetöötlusprogrammi Nvivo 10.

Töö **esimeses peatükis** käsitletakse radikaliseerumise liike ja tekkepõhjuseid ning radikaliseerivate narratiivide tunnuseid. Samuti käsitletakse Venemaa tänapäevast infomõjutustegevust üldiselt, selle ulatust, viise ja narratiive ning eestivenelaste identiteeti ja kokkupuutumist Venemaa infomõjutustegevusega. Töö **teises peatükis** kirjeldatakse uuringu meetodikat, protsessi ja valimit ning analüüsitakse Venemaa tänapäevase internetipõhise infomõjutustegevuse narratiive eestivenelaste kohta ja eksperthinnanguid võimaliku radikaliseerumise kohta eestivenelaste seas Venemaa tänapäevase internetipõhise infomõjutustegevuse tõttu. Töö **kolmandas peatükis** tutvustatakse uuringu tulemusi ning tehakse järeldusi ja ettepanekuid.

1. RADIKALISEERUMISE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA VENEMAA TÄNAPÄEVANE INTERNETIPÕHINE INFOMÕJUTUSTEGEVUS

1.1. Radikaliseerumise mõiste, tekkepõhjused ja liigid

Radikaliseerumist defineeritakse protsessina, kus kodaniku ustavust riigikorrale on seatud kahtluse alla, mille käigus kerkivad esile ekstremistlikud ideoloogiad ja uskumused (nt fašism) (Limbak, 2017, lk 9). Radikaliseerumine on individuaalne kogemus ja dünaamiline psühholoogiline, tunnetuslik (kognitiivne) ja käitumuslik transformatiivne protsess, mille käigus indiviidi uskumused ja tõekspidamised teatud aja jooksul muutuvad. Vägivaldne radikaliseerumine ehk vägivaldne ekstremism on seotud vägivallaga, mida õigustatakse või seostatakse äärmusliku religiooni-, sotsiaal- või poliitilise ideoloogiaga. (OSCE, 2018, p. 18) Radikaliseerumist on võimalik liigendada kahte kategooriatüüpi: vägivaldseks ja mittevägivaldseks (Bartlett, *et al.*, 2010, p. 8; Raudsepp, 2019, lk 14). Kõik radikaliseerunud isikud ei osale vägivallaktsioonidel (Wilner & Dubouloz, 2011, p. 420). Europol (2020, p. 94) toob välja, et vägivaldseteks ekstremistlikeks tegudeks nimetatakse kehtiva riigikorra vastu suunatud akte, mis on mõeldud riigi poliitilise süsteemi, majandusliku või sotsiaalse struktuuri destabiliseerimiseks. Kaitsepolitsei ameti aastaraamatutele tuginedes (Puusepp, 2018, lk 30; Puusepp, 2019, lk 64) on äärmusideoloogiad kasvutrendis ja väärtuskonfliktid aktuaalsed. Ideoloogilise aluse muutmine on tõhusam, kui see toimub radikaliseeruva propaganda abil (Puusepp, 2018, lk 30; Puusepp, 2019, lk 64).

Vägivaldset radikaliseerumist ehk vägivaldset ekstremismi iseloomustavad indiviidi-, grupi- ja ühiskonnapõhised tasandid (Raudsepp, 2020, lk 16). Schomeruse *et al.* (2017, p. 2) järgi iseloomustavad indiviidi taset järgmised mõjutusfaktorid:

- 1) Isiklik seos – inimene kannab edasi ekstremistlike ideid ja on aldis radikaliseerunud grupiga liituma kuuluvustunde saamiseks;
- 2) Uskumused (religioossed) hinnangud (moraalsed) ja veendumused (poliitilised) – tunnetus, kus inimene või kollektiiv tunneb end väljajäetuna ühiskonnast, omab olulist rolli ekstremismi tekkimisel;
- 3) Manipuleerimine, trauma ja alaväärsustunne – inimene tunnetab end reedetuna või alavääristatuna.

Kollektiivset taset iseloomustavad alljärgnevad mõjutusfaktorid Schomeruse *et al.* (2017, p. 2) järgi:

- 1) Ajalugu ja narratiivid – marginaliseeritud kogukonnas survestamisparratiivi levitamine võib tekitada kuuluvustunnet;
- 2) Välissüsteemist väljajätus;
- 3) Riiklik kord – olukord, kus nõrk valitsus võib toetada ekstremistlikke grupe;
- 4) Marginaliseerumine ja otsuste puudumine (vägivalda nähakse valikute tekitamise viisina).

Radikaliseerumise põhjusteks võivad olla „pettumused, ideoloogia, tajutav ebaõiglus, tajutav isiklik ebakindlus, tajutav grupi oht, kasvukeskkond, kuuluvustunde vajadus, identiteet jne“ (Limbak, 2017, lk 21). Radikaliseerumise tundlikud ja vastuolulised teemad on identiteedi ja kuuluvustunde; rände aspekt; multikultuursus; diskrimineerimine; usk; soorollid; seksuaalsus (samasoolised suhted); vägivald; alkoholi ja narkootikumide tarvitamine; vaesus ja kodutus; abort; rahvusvahelised konfliktid; ajalugu (Maasing, 2018, lk 8).

Radikaliseerumise tunnusmärkideks peetakse demokraatliku riigikorra vaidlustamist; äärmuslike ideoloogiate väljendamist ja levitamist (näiteks sotsiaalmeedias) ning ideoloogia käitumisreeglite järgimist; sallimatust teatud käitumisreeglite ja veendumuste vastu; eraldatuse tunnet s.h ka sõpruskonna muutust; äärmusideoloogiatega seotud sümbolikakasutust (Puusepp, 2018, lk 30).

New Yorgi politsei raportis jaotab Silber *et al.* (2007, pp. 6–8) radikaliseerumise protsessi neljaks etapiks: radikaliseerumisele eelnevaks ehk algusetapiks, mida iseloomustab indiviidi tavaelu (tavapärase töökoht ja kuritegeliku tausta puudumine) enne ideoloogia omaksvõtmist. Eneseidentifitseerimise etapiks, kus sisemiste- ja välistegurite mõjul kaldub individ oma identiteedist kõrvale ja alustab uue ideoloogia avastamist. Uskumuste süvenemise perioodi, kui ideoloogia on indiviidi poolt täielikult ammendatud, nimetatakse indoktrineerimise etapiks, mis vajab spirituaalset tugi ja mõttekaaslaseid radikaalsete vaadete kindlustamiseks. Terrorismi rünnakutes osalemine ja “püha võitlejana” eneseteadvustust nimetatakse džihadiseerimise etapiks, mille käigus osaleb individ terrorirünnakute planeerimisel, ettevalmistumisel ja realiseerimisel. Viimane etapp on küll seotud islamismi ideoloogiaga, kuid on põhimõtteliselt rakendatav ka muude äärmuslusliikide puhul. (Silber, *et al.*, 2007, pp. 6–8)

Isikupoolsele vägivaldsele tegevusele eelneb **päästiksündmus** või kriis (Silber, *et al.*, 2007, p. 7; Tammekun, 2018, lk 10; Bjelopera, 2013, p. 12). Päästiksündmuse ajendiks võivad olla majanduslikud (nt töökaotus), sotsiaalsed (nt võõrandumine, diskrimineerimine, rassism), poliitilised (nt rahvusvahelised konfliktid) ja isiklikud põhjused (nt lähedase surm) (Silber, *et al.*, 2007, p. 7). Päästiksündmuste eskaleerumine võib mobiliseerida inimesi vägivaldsele iga

radikaliseerumisetapi käigus (Tammekun, 2018, lk 10; Klausen, *et al.*, p. 78). Klausen *et al.* (2015, p. 78) analüüsi tulemuste kohaselt võivad päästiksündmustena esineda avalikud kodusõjale üleskutsumised, näiteks aktiivne jutlustamine mošeedes või äärmuslikud materjalid veebis. Viimane on aastate jooksul olnud tõhusaim viis äärmusliku ideoloogia levitamisel ja on võimaldanud paljudel radikaalidel s.h noortel globaalse võrgu kaudu ühineda (Sageman 2008, 36–37; Luuk, 2017, lk 19). Eriti ohtlikuks muudab olukorda asjaolu, et indiviidide radikaliseerumine veebis toimub ilma otsese terrorismirühmitusse kuulumist, vaid motiveerivaks faktoriks on noorte inimeste seas seiklushimu ja kuuluvustunde leidmine (Sageman, 2008, p. 36).

McCauley & Moscalenko (2008, p. 418) töid päästiksündmusena välja ohvriseisundit või rahuolematust poliitilise režiimi vastu. Post (2002, p. 94) toob ekstremistlike päästikkena välja kollektiivset psühholoogilise ja füüsilise rünnaku ohustatust, kus rõhutab alavääristust, ohutunnet ja kättemaksuhimu päästikmehhanismidena. Alavääristamine võib väljenduda kindla grupi häbistamisel, isoleerimisel, arreteerimisel kui ka psühholoogilisel mõjutamisel. Näiteks radikaalne sunniitide Talibani liikumine märgistasid mitte-muslimeid identifitseerivate käepaeltega, mida tegi ka Hitler Natsi-Saksamaal. (Post, 2002, p. 94) Samuti võib indiviidi radikaliseerivaks päästikuks olla ka etniline või rahvuslik grupikuuluvus, juhul kui individ tõlgendab ja seostab isikliku rahulolematust grupikeskseks (McCauley & Moscalenko, 2008, p. 418).

Iga inimese jaoks on radikaliseerumise protsess individuaalne, mille käigus kujuneb välja narratiiv, mis annab selgituse uskumustele ja maailmavaadetele (Wilner & Dubouloz, p. 420). Seega on võimalik järeldada, et radikaliseerumine võib olla ajendatud teatud narratiivist, mis kutsub üles vägivalda kasutama ideoloogia eest võitlusel (Raudsepp, 2020, lk 18; Maasing & Kaljula, 2017, lk 4). Hetkel on maailmas levinud erinevaid vägivaldse ekstremismi liike. Paremäärmuslik terrorism eeldab vägivalda kasutust või ähvardamist mitteriigiliste üksuste poolt, kelle eesmärk on saavutada rassilist või etnilist ülemvõimu, osutada vastupanu riigivõimule ning õhutada vaenu erinevate rahvusvähemuste vastu. Vasakäärmuslik terrorism omakorda kasutab vägivalda või ähvardusi kapitalismile, imperialismile ja kolonialismile vastasseisuks; vasakäärmuslased pürgivad saavutada keskkonna- või loomaõiguste kaitsega seotud eesmärgi, toetavad kommunistlike ja sotsialistlike ideoloogiaid ja detsentraliseeritud poliitilist süsteemi. Religioosse terrorismi puhul kasutatakse vägivalda usulise süsteemi toetuseks. Etnonatsionaalne terrorism eeldab vägivalda kasutust etniliste või rahvuslike huvide saavutamiseks, mida iseloomustab näiteks separatism. (Jones, *et al.*, 2020, p. 2) Järgmine alapeatükk käsitleb erinevate äärmusluse liikide radikaliseerivaid narratiive ja nende tunnuseid.

1.2. Radikaliseerivate narratiivide määratlemine, liigid ja tunnused

Narratiivide, ideoloogiate ja uskumuste uurimised on kompleksne, problemaatiline ja vaieldav ülesanne. Kui terroriaktide õigustatuse küsimus ei tekita kahlustki, siis radikaalsed narratiivid, uskumused ja ideoloogiad ei ole oma olemuselt veel seadusevastased, vaid võivad kompleksse protsessi käigus areneda, kujuneda ja muutuda. Ühed inimesed võivad pooldada radikaalseid narratiive, ideoloogiaid ja uskumusi, välistades omaltpoolt terroristlike tegevusi, samal ajal kui teised sarnaste vaadetega toetuvad vägivallale. Siiski on ekstremistlike narratiivide mõju alla sattumine on tähtsamatest radikaliseerivatest protsessidest. (RAN, 2019, p. 4)

Narratiivi mõistel ei ole ühtset definitsiooni. Eesti õigekeelsus sõnaraamatu definitsiooni järgi tähendab narratiiv ajalises järgnevuses sündmuste esitust (Erelt, *et al.*, 2013). Juurvee (2019, p. 9) toob välja, et narratiiviks nimetatakse kognitiivset protsessi, mille käigus on informatsioon jaotatud eesmärgi, toime ja tagajärgede komponentideks. Narratiiv on selline struktureeritud lugude jaotus, mis kannab edasi kindlat tähendust (Juurvee, 2019, p. 9). Riessman (2005, p. 1) toob välja, et narratiivid edastatakse nii riigivalitsuste kui ka sotsiaalsete liikumiste poolt sobival viisil, kus kirjeldatavad sündmused on konstrueeritud nii, et sihtauditoorium interpreteeriks neid tähtsana. Ajalooline narratiiv on faktilistest individuaalsetest seisukohtadest kokkupandud sündmuste jada, mille autor juhatab lugejat teadaolevale järeldusele. Narratiivi struktuur ei koosne üksnes integreeritud mineviku faktidest ja arusaamadest konstrueerimaks järjekindlat tervikut; narratiivid pigem vahendavad ja toovad esile mõttelisi, kontseptsiooni-, hinnangute- ja käitumismustreid. (Selg & Ruutsoo, 2014, p. 371) Ka käesolevas magistritöös nähakse narratiive ülalmainitud mustrite vahendajateks.

Narratiive on võimalik jaotada spetsiifilisteks (põhinevad kindlatel kuupäevadel, tegevustel ja sätetel) ning skemaatilisteks, mida iseloomustab abstraktne struktuur (Wertsch 2008, p. 140). Abstraktne vorm kujundab selliseid mustreid, mida on võimalik kasutada spetsiifiliste narratiivide loomisel. Narratiivide interpreteerimine sõltub oluliselt abstraktsetest struktuuridest, mida ei seostata kindlate sündmustega, perioodidega või inimestega. Taolistes narratiivides on informatsioon üldjuhul lihtsustatud ja moonutatud. Käesolevas töös käsitletakse narratiivi nii spetsiifilise (nt iga teksti lähilugemisel ja empiirilisel analüüsimisel) kui skemaatilisena (nt eelduste tasandil narratiivi põhilise/abstraktse struktuuri tuvastamisel). Samuti rõhutatakse, et narratiiv mitte ainult ei kirjelda, vaid ka konstrueerib objekte, mida käsitleb. (Vaast, *et al.*, 2015)

Vägivaldse ekstremismi kontekstis defineeritakse narratiivi kui mõtete, tõsiasjade, vaatepunktide ja kogemuste kogumit, mis kujundavad kuidas üksikisik või grupp näevad oma

kohta ümbritsevas maailmas. Narratiivid kombineerivad sageli ajaloolise tõe osi ja konstrueeritud lugusid ning võivad avaldada tugevat mõju inimeste olemustundele ning sellele, kuidas nad mõistavad oma elu sündmusi. Inimesed kasutavad narratiive sõprade ja vaenlaste äratundmiseks ja nende asetamiseks lahkarvamuste ja sotsiaalsete konfliktide teljele. Äärmuslikud rühmitused kasutavad sageli niimoodi narratiive vaenulikkuse, lõhestamise ja vägivalla õhutamiseks, et saavutada poolehoidu ja meelitada uusi liikmeid. Narratiive kasutatakse vastastelt inimlikkuse äravõtmiseks ja nende vastu suunatud vägivalla õigustamiseks. Samuti tuginevad äärmuslikud rühmitused propagandal ja eredatel kujutistel, et saavutada mõju nii sihtkogukonnas kui ka üle maailma. Äärmuslikud narratiivid kasutavad ära kannatanu staatust, et kutsuda üles kaastunnet. Need mõtestavad ümber rahulolematust, mida tunnevad nende potentsiaalsed toetajad, õigustavad seda ja süüdistavad selles teisi. Äärmuslikud narratiivid eitavad oma kuritegusid, püüavad hirmutada oponente ning pakuvad rühmituses osalemise eest hüvitist. Äärmuslikud narratiivid hõlmavad nii internetis levitavaid sõnumeid kui ka inimeste vahel vahendatavaid sõnumeid. Populaarsete narratiivide konstrueerimisel mängib meedia eriti tähtsat rolli. Lood, fotod ja pealkirjad kujundavad seda, mida inimesed mõtleavad ja seega mis mõtteid nad omaks võtavad ning keda ja mida nad toetavad. Narratiivid saavad olla ka ülimõjukad selles, kuidas inimesed näevad konflikti erinevaid külgi. (Slachmujlder, 2017, pp. 19–28) OSCE definitsiooni kohaselt (2014, p. 37) on vägivaldsed ekstremistlikud narratiivid oskuslikult konstrueeritud ja ahvatlevalt kokkupandud levitamaks teatud indiviidi või sihtgrupi radikaliseerumise või värbamise eesmärgil. Glazzard (2017, p. 1) rõhutab, et analüüsima peab nii äärmusliku narratiivi sisu/teema kui vormi, ehk kuidas äärmuslik narratiiv saab olla loominguine ja esteetiliselt meeldiv. Tema meelest äärmuslik narratiiv mitte üksnes ei veena, vaid samuti inspireerib (Glazzard, 2017, p. 1).

Äärmuslikud narratiivid sisaldavad fundamentaalseid inimtegevusele ja ka vägivallale ajendavaid motivaatoreid, mida iseloomustab struktuuri sulgemine (ehk *structural closure*, mitmetähenduslikkuse kõrvaldamine ja kindlate järelduste tegemine), ning mis pakuvad võimalusi püüelda tähenduslikkuse poole ja selle ka saavutada (RAN, 2019, p. 4). Ekstremistlik narratiiv on ühtse maailmavaate kujundamiseks mõeldud lugude süsteem, mis toetab indiviide, grupe või liikumisi nende ebaseaduslikes tegevustes. Ekstremistlike narratiivide efektiivsus seisneb nende lihtsuses, patuoina strateegias ning emotsioonide manipuleerimises (hirm, viha, häbistamine, auväärikus) ja inspireerivates probleemi lahendustes. Need on konstrueeritud eesmärgil identiteedikriisi ära kasutada, tõstes samal ajal esile sihtmärgistatud kogukondade hirne ja olemasolevaid uskumusi. Sõnumite edastamine toimub nii virtuaal- kui ka reaalmaailmas. Sotsiaalmeedias kajastatavat ekstremistliku propagandat iseloomustab kõrge

kvaliteet, omapärane muusika, oskuslik kujundamine, karismaatilised jutlustajad ning tegevusele üleskutsuvad sõnumid. Kuigi aina enam muutub tumeveebi kasutus ekstremistide seas populaarsemaks, kasutavad nad uute liikmete värbamiseks siiski tavapäraseid sotsiaalmeedia platvorme. (RAN, 2019, p. 4)

Vägivaldsed ekstremistlikud narratiivid võivad olla ideoloogia poolest erinevad, kuid nende peamiseks omaduseks on inimese teatud tegevusele ja identiteedile ajendamine. Ekstremistlikes narratiivides on oluline „ohvri“ ja „süüdlase“ seisundi rõhutamine, kus sihtauditooriumile edastatakse võimalikud lahendustegevused ohvri seisundist pääsemiseks. (Арифханова, 2018, стр. 36) Harris & Sanborn (2014, p. 140; pp. 235–236) toovad välja, et vägivalda sisaldavad narratiivid jäävad palju paremini meelde kui mitte vägivaldsed. Emotsionaalselt intensiivse iseloomuga kaadrid mõjutavad kognitiivset informatsiooni vastuvõtmise protsessi, mis on võrreldav peatraumale järgnevale amneesiale. Amneesia hoolimata jääb pingeline olukord hästi meelde, mida võib ära kasutada kindlate sündmuste raamistamisel ja nende sobival viisil edastamisel sihtauditooriumile. (Harris & Sanborn, 2014, pp. 140; 235–236) Intensiivsed ja emotsionaalsed kaadrid verest või inimjäänustest omavad psühhotraumaatilist mõju, mis külvavad paanikat massi meedia auditooriumi seas. Taolise sõnumi edastamisel sotsiaalmeedia kanalite kaudu on võimalik struktureerida auditooriumi suhtumist toimuvasse. Sõnumi struktuur koosneb eesmärgi määramisest, auditooriumi identifitseerimisest ja sõnumi adresseerimisest (nt sõnumid suunatakse religioossetele liidritele, kohalikele aktivistidele, vägivalda ohvritele, ekstremistidele ja terroristidele, noortele või naistele), kus muuhulgas valitakse kommuniqueerimiskanalit. (Арифханова, 2018, стр. 36–37)

Kaasaegsed ekstremistlikud grupid, kes omavad teadmisi kommunikatsiooni tehnoloogiates, tuginevad eeltoodud struktuurile, et edastada oma sõnumit sihtauditooriumile (Арифханова, 2018, стр. 37). Kuna psühholoogiline aspekt mängib võtmerolli radikaliseerumise protsessist arusaamisel, siis on oluline välja tuua kolme N 'i (*need, narrative, network*) strateegiamudelit (Webber & Kruglanski, 2017, p. 33). Mudel kirjeldab kolme omavahel seotud parameetrit, mille kooslus võib olla radikaliseerumise süttivaks aluseks:

- 1) vajadused või indiviidi motivatsioon;
- 2) ideoloogilised narratiivid, millega indiviid võib olla seotud;
- 3) dünaamiline kooslus grupi, kuhu indiviid kuulub, survestamisest ja sotsiaalsest mõjutusest (Webber & Kruglanski, 2017, p. 33).

Individuaalsetest motiividest on teadlased välja toonud auväarsust, lojaalsust, majanduslikku kasumit, sotsiaalset staatust, kättemaksu ja soovi paradiisi pääseda (Bloom, 2004, p. 74; Gambetta, 2005, p. 114; Speckhard & Akhmedova, 2005). Webber & Kruglanski (2017, p. 33)

analüüs põhjendab, et vägivaldsete ekstremistide motiveerivaks põhjuseks ei saa olla üks konkreetne motiiv, vaid neid ühendab eneseväärikuse tunde leidmise vajadus. Auväärsus, sotsiaalne staatus, kättemaks ja lojaalsus tähistavad ühte konkreetset eesmärki, milleks on eneseväärikuse ja olulisusetunde välja teenimine. Näiteks austuse välja näitamiseks Tamili Eelami Vabastustiigrite suitsiiditerroristidel võimaldati enne missioonidele asumist süüa ühist lõunat oma liidriga Velupillai Prabhakaran'ga. Kuna oluline on arvestada, et radikaliseerivateks motiivideks ei pruugi olla konkreetne tunnus, siis tähtsus- ja eneseväärikuse otsimise vajadus on eelnevalt vajalik päästiksündmusega algatada. (Webber & Kruglanski, 2017, p. 33)

Radikaliseerumise üheks psühholoogiliseks jõuks on kultuuriline narratiiv, kus üldtuntud kultuurilisi põhimõtteid asendatakse terrorismi õigustava ideoloogiaga. Eelnimetatud ideoloogia eeldab kindlat rahulolematuse sõnumit, mille eesmärk on kujundada eelarvamust „alandava“ sisemise grupi kohta ja pühendumust välisele „alandatud“ grupile (Webber & Kruglanski, 2017, p. 39). Ideoloogilised sõnumid kutsuvad üles välisgrupile vastu seista ja üldjuhul sisaldavad müüte, valeinformatsiooni, propagandat ja sügavaid emotsioone puudutavaid teemasid (Арифханова, 2018, стр. 38).

Üheks atraktiivsemaks mobiliseerivaks jõuks peetakse ka patuoina ideoloogiat, mis põhineb konkreetse grupi süüdistamisel eeltoodu probleemides (Glick, 2002, p. 114). Vägivaldse ekstremismi ideoloogia puhul ongi oluline, et rahulolematuse väljapääs seisneb teise grupi elimineerimises, mille raames on vägivald õigustatud. Sellest lähtuvalt ei käsitleta paljusid amoraalseid tegusid lubamatuna, vaid vastupidiselt vajalikeks ja õigustatud meetmeteks, näiteks uskmatuid täis bussi õhku laskmine. (Webber & Kruglanski, 2017, p. 40) Archer & Gartner (1992, p. 133) on oma uuringus toonud välja, et vägivalda kajastamine massi meedias kutsuvad esile indiviidides agressiooni. Bandura *et al.* (1975, pp. 266–267) eksperimendi raames, kus isikutele kirjeldati nende osalemist elektrišoki karistusmeetme efektiivsuse testimisel, oli tõestanud, et indiviidid olid agressiivsemalt karistanud neid, kellele olid antud dehumaniseerivad kirjeldused. Halvustavad kategoriseerimised nagu „ahvid“, „rotid“, „vaenlased“ jms soodustavad vägivaldset käitumist, mis intensiivistub oma tegude üle vastutustunde puudumisel. Arvestades, et gruppide või indiviidide taoline kategoriseerimine süvendab vägivaldset käitumist, siis võib eeldada äärmusliku narratiivi efektiivsust. (Bandura, *et al.*, 1975, p. 255; Webber & Kruglanski, 2017, p. 41)

Radikaliseeruva narratiivi tunnuste määratlemiseks võib vaadelda ka eraldi religioosheid, paremäärmuslikke ja vasakäärmuslikke narratiive. Ka nende põhjal on võimalik järeldada, millise narratiivi näol on tegemist radikaliseeruva narratiiviga. Vajalik on rõhutada, et autor ei

eelda, et Venemaa infomõjutustegevuse tulemusena võivad eestivenelased saada islamistideks ega parem- või vasakäärmuslasteks. Alloleva alapeatüki eesmärk on üksnes välja tuua eri liigi radikaliseerivate narratiivide tunnuseid.

1.2.1. Religioosete radikaliseerivate narratiivide tunnused

Religioosse narratiivi puhul on oluline polariseerida inimesi gruppideks „meie“ ja „nemad“. Näiteks jaotab islamismi ideoloogia inimesi usklikeks ja mitte usklikeks, mida kasutatakse konflikti tõlgendamisel, näiteks jumal saatana vastu. Seega kasutatakse nt Salafi-džihadistide poolt vägivaldsete tegude õigustamisel narratiivi eelset arvamust, et iga muslimi ülesanne on võidelda mitteusklike vastu. Narratiivieelsed tõekspidamised on olulised ühiskonna mõttemaailma kujundamisel ja religioossed narratiivid seavad inimesi emotsionaalselt grupisiselt. Tuues välja ühte grupi ideed ainuõigena ja omakorda rõhutades kõrgema jõu toetust on võimalik kergemini õigustada igal poliitilisel eesmärgil sõjaalगतust. (Schliefsteiner, 2018, pp. 108–110)

Uuring toob välja neli tüüpi raamistiku narratiivide kasutamist propagandas:

- 1) Konfliktieelne süüdistamine on oluline aspekt propaganda konstrueerimisel, kuna see võimaldab sotsioloogiliselt ette valmistada värbamiseks.
- 2) Süüdistavad narratiivid, kus üht osapoolt kujutatakse amoraalse või agressorina, mis seab ohtu teist gruppi ning mille vastu tuleks võidelda. Narratiivide illustreerimiseks kasutatakse pilte, mis loovad inimestes vihatundeid vaenlase vastu ja armastusetundeid enda grupi vastu, mobiliseerides inimesi võitlema oma kultuuri kaitseks.
- 3) Süüdlase määratlemisel on propaganda strateegia kohaselt oluline luua utoopiline tulevikuvaade ja seada paika eesmärgid, mida on võimalik saavutada vaenlase purustamisel. Eesmärgi määramine on oluline võitlejate jaoks tugeva visiooni kujundamisel, mis annab kinnitust, et võideldakse auväärsetel põhjustel.
- 4) Motiveerimisraamistik, mis põhineb auväärse ja häbistamiskontseptsioonidel, põhjustab tugeva kuuluvustunde narratiivi. Tuues välja sarnasusi potentsiaalsete värvatavatega, on nendega võimalik lihtsamini manipuleerida ühiste huvide kaudu. (Schliefsteiner, 2018, pp. 121)

1.2.2. Parem- ja vasakäärmuslike narratiivide tunnused

Paremäärmuslikud ideoloogiad sõltuvad nende kajastajatest, kuid üldjuhul omavad nad ühiseid tunnuseid:

- rahvusvähemuslaste vastased narratiivid – võivad olla mõne konkreetse etnilise vähemusrahva välja toomine (näiteks kuritegevuses süüdistamine või väheintelligentseteks sildistamine);
- demograafiline ja kokkuvarisemise oht – sündimust ja migratsiooni käsitletakse pärismaalaste poolt ohuna, mis sarnaneb valgete genotsiidi kontseptsiooniga, tuntud eelkõige neo-natsismi ja valgete fašistide mõttemaailmas. Etniline või kultuuriline vastasseis on vältimatu rahvusvähemuslaste huvide kaitseks. Neo-natsismis võib esineda kui „rassilist sõda“, kuid ka kodusõja või rahutuste indikaatorit;
- vandenõuteooriad ja anti-eliidi narratiivid – vandenõuteooriaid nimetatakse usuna, kus organisatsioon või grupp töötab pahatahtliku eesmärgi nimel. Näiteks globaalsete sündmuste mõjuvõim juudieliidi poolt (*Zionist Occupation Government*), Eurabia, Valge Genotsiid, Suur puhastus või Kaler. Neo-natside jaoks on näiteks valitsevad eliidid tavaliselt juudi päritolu, mida peetakse ebaõiglaseks. Paremaärmuslased üldjuhul lähtuvad kollektiivsest ohvritundest, keda valitsus kiusab taga;
- ajalooline revisionism – ajaloolisi sündmusi tõlgendatakse vastavalt paremaärmusliku ideoloogiale, mille näiteks on võimalik tuua holokausti eiramist.

(Lee, 2019, pp. 3–7)

Vasakäärmuslikeks liikumisteks nimetatakse neid spetsiifilisi aktivistide, gruppide ja organisatsioonide võrgustike nagu anarhistid, autonomistid, anarho-sündikalistid, anarho-kommunistid, libertarismi sotsialistid, trotskistid, stalinistid, maoistid ja muud sotsialistlikud või kommunistlikud grupid. Vasakäärmuslust on iseloomustatud ka uueks hinnangute kihistumisprotsessiks. Kui eelnevalt poliitilised konfliktid olid piirnenud majandusliku jaotusega, siis nüüdseks on lisandunud konfliktid ka keskkonnareostuse, migratsioonitaseme, naiste ja LGBT õiguste tagamise teemaatikaga. (Wennerhag, *et al.*, 2019, pp. 5–7) Tüüpiline vasakpoolsete terroristide ja vene anarhistide narratiiviks oli 80ndatel ja 19. sajandi lõpus see, et terrorism paljastab riigi võimetust ja silmakirjalikkust ning rajab teed revolutsiooniks. (Webber & Kruglanski, 2017, p. 39).

Tabel 1. Radikaliseerivate narratiivide tunnuste koondtabel (autori koostatud RAN, 2019, p. 4; 2014; Арифханова, 2018, стр. 36; Schliefstainer, 2018, p. 121; OSCE, 2014, p. 34; Selg & Ruutsoo, 2014; Webber & Kruglanski, 2017, p. 39 põhjal)

Radikaliseerivate narratiivide tunnused		
Üldtunnused	Individaalsed tunnused	Kollektiivsed tunnused
Narratiivid levivad nii virtuaalkui ka reaalmaailmas (RAN, 2019, p. 4)	Pakuvad indiviidile lahendustegevust „ohvri“ seisundist pääsemiseks (Арифханова, 2018, стр. 36)	Patuoina strateegia: määratud on konkreetsed „ohvrite“ ja „süüdlaste“ grupid (RAN, 2019, p. 4)
Narratiivi kaadrid on emotsionaalsed, oma olemuselt lihtsad ja ahvatlevalt ning oskuslikult konstrueeritud. Neid iseloomustab struktuuri sulgemine ehk maailma must-valge versioon (Арифханова, 2018, стр. 36)	Emotsionaalne manipuleerimine (tekitavad inimeses hirmu-, viha- või häbitunnet) (Schomerus, <i>et al.</i> , 2017, p. 2)	Identiteedikriisi ära kasutamine (toovad esile sihtkogukonna hirme ja manipuleerivad olemasolevate uskumustega) (RAN, 2019, p. 4)
Kuuluvustunde narratiivid; luuakse lugusid, fotosid ja pealkirju, mis kujundavad inimeste mõtlemist (Schliefstainer, 2018, p. 121)	Pakuvad eneseväärkuse ja olulisusetunde väljateenimise võimalust (rõhutavad auväärkuse-, lojaalsuse-, kättemaksu- ja sotsiaalse staatuse motiividele). Samuti on võimalik seda nimetada motiveerimisraamistikuna, kus eeltoodud kontseptsioonid pakuvad kuuluvustunnet. Tuuakse välja kannatanu staatust, et tekitada inimeses kaastunnet (Schliefstainer, 2018, p. 121)	Rahulolematuse ümbermõtestamine, kus sellest pääsemiseks on vajalik elimineerida teist gruppi (Webber & Kruglanski, 2017, p. 39)
Narratiivi kaadrid on vägivaldsed ning neid kajastatakse massi meedias (OSCE, 2014, p. 34)	Tekitavad indiviidides agressiooni (Archer & Gartner, 1992, p. 133)	Ei käsitleta amoraalseid tegusid lubamatutena, vaid vägivald muutub grupipõhiselt õigustatuks (Webber & Kruglanski, 2017, p. 40)
Narratiivid sisaldavad valeinformatsiooni, propagandat ja sügavaid emotsioone puudutavaid teemasid (Арифханова, 2018, стр. 36)	Süvendavad vägivaldset käitumist, vastutustunde elimineerimine Pakuvad utopilist tulevikuvaadet (Schliefstainer, 2018, p. 121)	Dehumaniseerivad kategoriseerimised nt. grupe halvustatakse või alandatakse ja sildistatakse (nt „loomadeks“ või „vaenlasteks“) (Webber & Kruglanski, 2017, p. 41)
Ajalooliste sündmuste väärtõlgendamine (Lee, 2019, p. 7)		
Religioossed narratiivid	Paremäärmuslikud narratiivid	Vasakäärmuslikud narratiivid
„Usklikeks“ ja „mitte usklikeks“ kategoriseerimine, kus rõhutatakse ühist missiooni võidelda mitteusklike vastu (nt džihadistid) (Schliefstainer, 2018, pp. 108–110)	Etniline ja kultuuriline vastasseis on vältimatu rahvusvähemuste huvide kaitseks Vandenõuteooriad ja anti-eliidi narratiivid, mida iseloomustab kollektiivne ohvritunne (nt fašism) (Lee, 2019, pp. 3–7)	Võrdõiguslikkuse eest võitlemine ja väljajäetud gruppide huvide eest seismine (nt kommunistid) (Webber & Kruglanski, 2017, p. 41)

1.3. Venemaa tänapäevane infomõjutustegevus: põhjused, viisid ja ulatus

Viimasel ajal on Venemaa kaasanud oma massilise informatsioonilise kampaaniasse nii kodukui ka rahvusvahelist auditooriumit, et veenda ja mõjutada neid oma eesmärkide saavutamiseks. Venemaa informatsioonilist tegevust on raske defineerida, seega on analüütikud andnud erinevaid terminoloogiasid selgitamaks Venemaa tegevust. Üheks üldtuntud terminoloogiaks peetakse meedia kasutust kui „informatsioonist geopoliitikat“, mida tõi välja Leedu professor Nerijus Maliekevicius. (Thomas, 2015, p. 10) Maliekevicius rõhutab, et endise Nõukogude Liidu territooriumitel teostab Venemaa informatsioonilist geopoliitikat, mis eeldab informatsioonilise keskkonna domineerimist, meedia kanalite kontrollimist ja inimeste arvamust mõjutavate tehnikate kasutamist. Puškini instituudi juhataja Andrei Krasnoglazovi sõnul on keel üheks oluliseks geopoliitiliseks faktoriks ning ei saa ignoreerida vene keelt kõneleva maailma kahanemist, mis kiirendab vene rahvusvähemuste kultuurilist assimileerumist ja nende organisatsioonide laiali saatmist. (Maliukevičius, 2010, pp. 3–7)

Informatsiooniline mõjutustegevus on üks peamine Venemaa välispoliitika osa ning sotsiaalmeedia mängib olulist rolli Venemaa riigijuhitavas tegevuses (Todd, *et al.*, 2018). Thomas toob välja (2015, p. 12), et veenmine ja mõjutamine on vajalikud inimeste südame ja mõtete kontrolli all hoidmiseks, kuna Venemaa administratsiooni hinnangul ohustavad neid ümberringi olevad vastased, keda saab enamjaolt süüdistada Venemaa probleemides. Selles mõjutustegevuses kasutab Venemaa oma instrumentidena propagandat, küberoperatsioone ja esindajaid, et mõjutada naaberriike ja Läänemaailma. Näiteks finantseeritakse Venemaa riigi poolt televisiooni võrgustiku *Russia Today*, mida tõlgitakse ka inglise, araabia ja hispaania keelde. Lisaks sellele kasutatakse Venemaale kuuluvaid uudisteportaale nagu Sputnik, mis levitavad uudiseid kolmekümnes erinevas keeles. (Todd, *et al.*, 2018) Sarnaselt Sputnikule on ka Baltnews uudisteportaal, mida omab *Russia Today* (Propastop, 2019).

Venemaa infomõjutustegevus on intensiivistunud COVID-19 leviku perioodil, mida iseloomustavad Eestis tehtud uuringud. Sazonov & Mölder (2020, lk 9–19) toovad välja, et Venemaa eesmärk on süvendada hirmukultuurikampaaniat Balti riikides, mille sisuks on rõhutada kriisijärgset majanduslangust ja toonitada russofoobset suhtumist venelaste vastu. Samuti toetab Venemaa koostöö teostamist parempoolse äärmusliikumistega ühtse eesmärgi saavutamisel (Sazonov & Mölder, 2020, lk 9–19). Hiljuti ilmunud Sazonov & Gontšarenko (2020, lk 10–21) lühiuuring juhib tähelepanu Venemaa huvile Eestis õppivate vene rahvusest noorte ja õpetajate vastu, kes osalevad Venemaa Föderatsiooni poolt finantseeritud koolitustel ja õppeprogrammidel. Pandeemia ajal on Venemaa tähelepanu inforuumi vastu suurenenud.

Venemaa infomõjutuse oluline rõhk on meedia foruumi manipuleerimisel ja valeinformatsiooni levitamisel, mida Venemaa võib oma jõupoliitikas konflikti tekitamiseks kasutada (Sazonov & Gontšarenko, 2020, lk 10–21). Venemaa ametliku seisukoha järgi on sõda Lääne maailmaga juba informatsioonilise toimumise ja oma eesmärkide saavutamiseks kasutab Venemaa kõiki võimalikke meetmeid ühiskonna mobiliseerimisel (Välisluureamet, 2019, lk 3; lk 65). Venemaa soovi oma mõju suurendada iseloomustab näiteks 2017. aastal Gruusias loodud äärmusliikumine “Georgia Marss”, mis on oma olemuselt agressiivse ja vägivaldse iseloomuga ning on mõeldud pinge tekitamiseks ühiskonnas (Välisluureamet, 2020, lk 52).

Venemaa mõjutustegevusse kuulub parem- ja vasakäärmusluse toetamine, inspireerides neid destabiliseerima Lääne riike (Butt & Byman, 2020, p. 137). Europoli andmetel on eriti populaarsed slaavi riikide ühendava ideoloogiaga äärmuslikud venemeelsed grupeeringud, kelle aktiivne tegutsemine on täheldatud Ukraina konfliktis. Kogu ajaloo vältel on Ukraina olnud Venemaale tähtis nii geopoliitiliselt kui ka sümboliliselt, kus rahvuslike narratiivide kujundamisel peeti Kiievit kõikide vene linnade „emaks“. 2014. aastal toimunud konflikti käigus Ukrainas olid Venemaa propagandistid kasutanud Teise maailmasõja aegseid ja Nõukogude liidu ülistavaid müüte ja narratiive, kus lisaks sellele rõhutati natsismivastast võitlust. Venemaa ühe infomõjutustegevuse osaks on propaganda, mida kasutatakse identiteedi liikidega (nt rahvuslike, etniliste, lingvistiliste ja religioossete) manipuleerimiseks. Rahvusliku identiteediga seonduvate probleemide tõstatamine ja elluviimine võib olla võimsaks ühiskonna lõhestavaks meetmeks. (Europol, 2020, pp. 69–73)

Ukraina konflikti näitel on võimalik välja tuua propaganda kasutust, kus retoorika seisnes hirmu külvamises ja ähvarduste tegemises, näiteks kultuurilise genotsiidi eest inimeste hoiatamine. Ukraina poolt kontrollimata piirkondades olid vene propagandistid kujundanud meedias, kahe rahva antipaatia tekitamiseks, alandava alatooniga pilti Ukraina sõduritest, transleerides nende piinamisi või sundides sõjavange marssima mööda Donetskis tänavaid. Venemaa Föderatsiooni kodanikele oli infomõjutustegevuse käigus kujundatud ideed, et Ida-Ukrainas toimub venelaste tõsine surve, kus nende abistamine on hädavajalik „vendade kaitseks Donbassis“, mis on omakorda tegevusi õigustava alatooniga. Dehumaniseerivad ja alandavad kategoriseerimised nagu „ukropy“ ja „kolorady“, mida kasutasid mõlemad konflikti osapooled, tekitavad vaenulikkust ja minimaliseerivad empaatiat üksteise suhtes. Samuti aitab Ukraina sõdurite tegevuste sildistamine paremäärmuslikeks ja neo-natsistlikeks kaasa õigustada sõjategevusi Ukrainas rahvusvahelisel tasemel, kuna need on vastuolus Euroopa väärtustega. Eeltoodud viisil sündmuste kujutamine toetab separatistliku tegevust, kujundades omakorda Kiievit ohuna. (Arold, 2016, pp 9–52)

1.4. Venemaa tänapäevane internetipõhine infomõjutustegevus

Meedia üle kontrolli säilitamine aitab Kremlil luua ligitõmbavat pilti Venemaast, mis võimaldab meelitada auditooriumit, levitades tihti valeinformatsiooni. Venemaa omab tohutult suurt kontrolli kohaliku meedia üle, mis on toetatud suurte meediaväljaannete või Putinile lähedal olevate isikute poolt. Venemaa on arendanud ka meedia instrumente, mis on suunatud väljapoole Venemaa territooriumit, kus RT ja Sputnik on silmapaistvad globaalsed meediabrändid. Internetipõhine informatsioonikanal Sputnik on üks meeldejäävamatest Venemaa meediaprojektidest. Informatsioonisüsteem aitab rakendada Venemaa välispoliitikat, luues kremlimeelset diskursust, mida kantakse edasi silmapaistval viisil. (StratCom, 2018, pp. 9–10) Kreml rahastab laia veebiplatvormide võrgustiku, mille omanikeks on tavaliselt Vene oligarhid või MTÜd. Kõige prominentsemad veebiplatvormid Balti riikides on Sputnik, Baltnews ja Vesti. Sputnik on ametlik Venemaa meedia platvorm, mis erineb Baltnews ja Vesti portaalide keerulisest omandistruktuurist, mis hägustab nende identiteedi päritolu. Sputniku avalikud seosed Kremliga tõestavad, et tegemist on riigi propagandaplatvormiga, mis võimaldab auditooriumil kriitilisemalt hinnata publitseeritud informatsiooni usaldusväärsust. Sarnaselt Eestile toimub Venemaa infomõjutustegevus ka Lätis ja Leedus, kus variettevõtete alt rahastatakse internetiportaale Baltnews ja Sputnik. Vastavalt Leedu eriteenistuste aastaraamatutele on Venemaa eesmärk laiendada võimu Leedu inforuumis ning kujundada kremlimeelset ideoloogiat. Lisaks sellele püüdsid Baltnews ja Sputnik veebiportaalid avaldada artikleid Leedus elava Poola rahvusvähemuse diskrimineerimisest, et tekitada etnilist vastasseisu ja muuta Poola-Leedu vahelised suhted pingelisemaks. (Roonemaa, 2020)

Propagandaportaalid Sputnik ja Baltnews jäävad küll Eesti venekeelsetele meediaväljaannetele nagu Delfi alla, kuid tegemist on siiski mahuka meediamastikuga, millega tuleb arvestada (Propastop, 2017a). Balti riikides on Venemaa internetipõhisele infomõjutustegevusele otsustasid reageerida erinevad organisatsioonid ja vabatahtlikud, kes võtsid enda ülesandeks valeinformatsioonile vastu seista ja auditooriumi tähelepanelikkuse eest välja astuda. Näiteks on Eesti Kaitseliidu poolt loodud Propastop.org veebiportaal mõeldud Venemaa infomõjutustegevusest uudisartiklite postitamiseks. Lätis on loodud „elves“ nimetusega ühing, kus sõltumatud ajakirjanikud, IT spetsialistid, tudengid, ärimehed ja teadlased võitlevad Venemaa narratiividega, et paljastada nendes valeinformatsiooni ja Kremli sidemeid. Leedus on loodud propastop.org-ile sarnane veebileht debunk.eu, mis muuhulgas annab võimalusi tuvastada, kus ja millal oli valeinformatsiooni levitatud. (Kolga, *et al.*, 2019, p. 17)

1.4.1. Baltnews

Baltnews on Kremli poolt rahastatav infokanal, mille sisu on võimalik kirjeldada ühiskonda lõhestava tegevusena, mille suhtes on Läti vastu võtnud ka jõulisemaid ohjeldamismeetmeid, sulgedes sellele ligipääsu. Baltnewsi kavalamad veebiuudiste pealkirjad on suunatud usaldusväärseuse tõstmisele, püüdes kajastada rohkem iseseisvat ja näiliselt sõltumatut ajakirjandust. 2018. aastal tehtud raport paljastas, kuidas end sõltumatu meediaväljaandena positsioneerisinud Baltnews veebiplatvormi grupp omas selgeid sidemeid Moskvaga, kust sisu oli neile ette öeldud. (Kolga, *et al.*, 2019, pp. 14–17) Oma raportis toob Roonemaa välja, et Baltnews on üks peamistest kremlimeelsetest propaganda väljaannetest Eestis. Baltnewsi omanikuna tegutsev Kornilov juhtis MTÜd Altmedia, mille kaudu laekus talle 91 400 eurot “Eestis ja Balti riikides meediaprojektide loomise ning levitamise” projekti käivitamiseks. Raha oli kantud 2014. aastal Capital Holding B.V ettevõttelt, mis on Rossija Segodnja vahefirma. Suured rahalised kanded olid laekunud mitmeid kordi ning mõne kuu pärast tegi Baltnewsile rahalisi sissekandeid juba Küprosel registreeritud ettevõtte Basolina Ventures Ltd ning seejärel Serbia ettevõtte SPN Solutions DOO Beograd. (Roonemaa, 2020)

Joonis 1. Vene propaganda võrgustik Eestis (Roonemaa, 2018)

Baltnewsi materjalid asuvad Venemaa meedia serverites, kuid kasutavad Eesti ressursse, näiteks rahvusdomeeni „.ee“ kujul. Baltnews on avaldanud mitmeid Eesti vastu suunatud propagandarünnakuid, toetades vaenulikult meelestatud venemeelseid aktiviste. Portaali külastab umbes paarsada tuhat külastajat ning see on viie loetavaima kohaliku venekeelse

portaali hulgas. Kanali eesmärgiks on Eestit halvustavate teemade loomine, mida sobival ajal lastakse meediasse ringlema. (Propastop, 2019; Propastop, 2017b) Teabes veebisaidi kohta teatatakse, et teabeagentuur BALTNEWS registreeriti side, informatsiooni tehnoloogiate ja massikommunikatsioonide järelevalve föderaalses teenistuses 17. augustil 2018. Veebisaidi omanikuks on märgitud rahvusvaheline teabeagentuur „Venemaa tänapäeval“, mida loodi 9. detsembril 2013 president Putini täiteaktiga ning mida omab ja käitab Venemaa valitsus. Siiski esineb iga artikli all märge, et autori arvamus võib erineda toimetuse seisukohast. Baltnews.ee veebisaidi esilehel on ilmikas pilt, kus mustal taustal on punases kirjas fraas „Прибалтика против российских СМИ“ („Baltiriigid [on] Vene meedia vastu“), mis tähendab, et tegemist on selgelt ideoloogiliselt kallutatud infokanaliga. Kõik need eespool toodud tunnused osutavad Venemaa infomõjutustegevusele.

Ukrainas läbiviidud uuringutes on välja toodud, et Baltnews portaalil levitavate narratiivide eesmärk on õhutada hirmu ja paanikat Ida-Euroopa auditooriumi seas. Hirmukülvavatest temaatikatest oli russofoobia ja Balti riikides elavate venelaste diskrimineerimise käsitlemine. Baltnewsist pärinevate uudistekstide analüüsimise tulemusena toodi välja, et domineerisid natsionalismi ja natsismi narratiivid Baltimaades. Samuti sisaldasid tekstid valeinformatsiooni ja võltsitud ekspertarvamusi, millega üritati kujutada Balti riike väikeste kurjade riikidena. Paljud uudistekstid käsitlesid võimaliku Venemaa Föderatsiooni sissetungi Baltimaadesse ja Poola territooriumitele. Lisaks sellele manipuleeriti olemasolevate NATO hirmudega Venemaa Föderatsiooni võimaliku agressiooni osas. (Балабанова, 2019, стр. 5–6)

Ukraina uuringutes tuuakse eraldi välja Eestit, kus hirmu ja ohutunnet on proovitud saavutada ka ilmselge valeinformatsiooni levitamise abil. Näitena toodi uuringus välja, et uudistekstides käsitleti väljamõeldut teavet selle kohta, et Putinil on isiklik viha Eesti vastu, kuna tema isa oli eestlaste poolt tapetud. Taolised tekstid sisaldasid üldjuhul olulisi faktivigu ja tuginesid väljamõeldistele. Samuti sisaldasid uuringus käsitletud tekstid pidevalt ka Venemaa sõjalist ülemvõimu. Taolised narratiivid on suunatud nii sise- kui ka väliseauditooriumile. Nimelt Venemaal elavatele venelastele esitatakse informatsiooni selle kohta, kuivõrd on Venemaa sõja-, mere- ja õhuvägi võimsam kui NATO oma. Välisauditooriumile suunatud narratiivid olid omakorda mõeldud hirmu, paanika ja desorienteerimise tekitamiseks. (Балабанова, 2019, стр. 6–7)

1.5. Venemaa tänapäevases infomõjutustegevuses levitatavad narratiivid

Peale Nõukogude Liidu lagunemist oli 25 miljonit venelast saanud välismaalasteks väljaspool Venemaa piire. Venemaa valitsus kritiseeris Eestit ja Lätit diasporaa kodakondsuseta jätmise ja keelenõuete kehtestamise osas. 1992. aastal oli Karaganovi nimi seotud Venemaa mõjuvõimu laiendamise ideega, milles etnilised venelased välisriikides olid selle elluviimise instrumendiks. Putini administratsioon jõudis arusaamale, et vene rahvusvähemused mujal maailmas jäävad igavesti Venemaa välispoliitika osaks ning 2008. aastal kuulutati välja rahvusliku huvi tagamise prioriteedina riigikodanike kaitsmist välismaal. (Pieper, 2020, p. 762; 2018, p. 1) Venemaa kaasmaalaste (*compatriots*) retoorika oli suunatud tugevdada diasporaa sidemeid nende ajaloolise kodumaaga ja toetada tagasinaasmist Venemaale (Kallas, 2016, p. 6). Taoline ametlik Venemaa retoorika aitas Nõukogude liidu lagunemisejärgsest šokiperioodist inimeste seas pinget leevendada. Kaasmaalaste retoorika võib olla käsitletud „pehme jõu“ instrumendina ja ideoloogilise vaate „Russkiy mir“ konsolideerimisvahendina. (Zevelev, 2008, p. 56–62)

Venemaa suveräänse riigi retoorika oli tekitanud kahtlust peale 2008. aastal toimunud Gruusia sõda, mille käigus õigustas Venemaa raske militaarjõu kasutust venelaste kaitsmise retoorikaga välismaal. Kuus aastat hiljem oli kaasmaalaste kaitsmise narratiiv kasutatud Krimmi annekteerimise õigustamisel. Eeltoodule tuginedes on võimalik teha järeldusi, et Venemaa poolt diasporaa kasutamine laiendatud „Russkiy Mir“ kontekstis on territoriaalse revisionismi vahendiks, millele Venemaa eliit tugineb oma diskursuses teiste riikide kohalike asjadesse sekkumisel. (Pieper, 2020, p. 2) Diasporaa kirjeldamisel nimetab Brubaker kolm peamist kriteeriumi : ülemaailmne hajutus, kodumaale orienteeritus ja erisuste säilitamine (Brubaker, 2005). Hajutatuse all mõistetakse etnilisi rahvusvähemusi, kes elavad väljaspool nende etnilise rahva kodumaad. Kodumaale orienteerimine väljendub lojaalsuses, identiteedis ja hinnangus kindla kodumaa suhtes. Safran omakorda rõhutab, et vähemuskogukondadele on omane kollektiivsed mälestused, müüdid, nägemused oma kodumaast, mille lähtekohaks on füüsiline asukoht, ajalugu ja saavutused. (Safran, 1991, pp. 83–84)

Vähemuskogukondadele on omane tunnetus, et neid on isoleeritud või väljajäetud enamuskogukonnast ja päritolumaa on nende jaoks koht, kuhu nad lõppkokkuvõttes naasevad. Diasporaa uskumus on see, et nende kollektiivne tegevus peab olema suunatud kodumaa säilitusele või taasloomisele. (Safran, 1991, pp. 83–84) Viimaseks tunnuseks on oluline välja tuua eristavust majoriteedist, eesmärgil säilitada oma identiteet. Selleks, et eristuda, on diasporaale omane vastuhakk assimileerimisprotsessidele (Pieper, 2020, p. 6). Teadustööde põhjal on võimalik väita, et vene keelt kõnelevad rahvusvähemused näevad 20. sajandi ajalugu

majoriteetidest erinevalt (Cheskin, 2015, p. 79; Wertsch, 2008, p. 133; Zelče, 2011, p. 31). Kaasaegne Venemaa rahvuslik narratiiv kujutab tsaari-ja Nõukogude Liidu perioode võimsate jõududena. Putin ise oli nimetanud Nõukogude Liidu lagunemist sajandi geopoliitiliseks katastroofiks ning nagu ka eelnevatel perioodidel muutus ajalugu ka tema juhtkonnas aktiivseks poliitiliseks ja ideoloogiliseks instrumendiks (Zelče, 2011, pp. 44).

Venemaa oluliseks ideologiseerimisevahenditeks on populaarsed kultuurilised ja mälestussündmused. Viimasel ajal Venemaa televisiooni poolt kajastatud filmid, sarjad ja dokumentaalid sisaldavad populaarse ajaloolise kirjanduse tõlgendust, mille meelelahutuslikud atribuudid on tõhusaks koosluseks värbamaks Kremli narratiivi toetajaid. (Zelče, 2011, pp. 44–45) Vene keelt kõnelevad kogukonnad eiravad Balti riikide okupatsiooni tõsiasja ja seovad end pigem Nõukogude Liidu positiivsete saavutustega nagu tööstusettevõtete loomise, heaolu- ja julgeoleku tagamisega (Cheskin, 2015, p. 79). Pronkssõduri ümberpaigutamine Eestis oli emotsionaalne sündmus nii eestivenelaste kui ka väljaspool Eestit elavate venelaste jaoks, eelkõige Venemaal. Putin oli Võidupüha kõne ajal 9. mail kuulutanud, et sõjakangelastele paigutatud monumentide rüvetamine on solvav oma enda rahva suhtes ning tekitab mittemõistmist ja usaldamatust inimeste vahel. Lisaks Venemaa võimudele reageerisid pronkssõduri ümberpaigutamisele ka organiseeritud rahvuslik ühendus “Naši”, kus suur osa vene noorukitest väljendasid rahulolematust Dmitri Ganini surma tõttu, kes oli rahutuste käigus Tallinnas hukkunud. Vene õigeusu ekstremistlik religioosne grupp nimetas omakorda Ganinit Venemaa kangelaseks, kes hukkus pronkssõduri memoriaali kaitsmisel natsistide vastu võitlemisel. (Wertsch, 2008, pp. 136–137)

Venelased on vastuvõtlikumad Venemaa narratiividele, mis kajastavad kultuurilisi ja poliitilisi mälestusi, ning seda iseloomustab eelkõige vene meedia tarbimine. Lisaks sellele tunnevad paljud venelased tihedaid kultuurilisi sidemeid identiteediga, mida Venemaa ametlikult kollektiivsetes mälestustes propageerib. (Cheskin, 2015, p. 79; Cheskin, 2013, p. 296) Wertsch toob välja, et kollektiivsed mälestused on vahendatud kultuuriliste instrumentide poolt. Taolised kultuurilised instrumendid väljenduvad narratiivide vormis, mis paneb indiviide mõtlema ja suhtlema selliselt, et nad tunneksid end nende kaasautoritena. Sündmusi teevad kollektiivseteks need pronkssõduri taolised mälestused, kus samad narratiivi instrumendid on pooldatud grupiliikmete seas. 2007. aastal toimunud rahutused eestivenelaste kogukonnas ei tekkinud iga indiviidi eraldi seisukoha kujunemisel, vaid nende ettekujutus pronkssõdurist oli kujundatud ühiste kultuuriliste vahendite kaudu nagu haridus, ühised ajaveetmised, perekondlikud diskussioonid, meedia jne. (Wertsch, 2008, p. 136–138)

Venemaa skemaatiline narratiiv põhineb vene kollektiivsetel mälestustel, kus Suurt Isamaasõda ja pronksõdurit on võimalik määratleda kui „vaenlaste väljaheitmist“. Vene kogukondlik mineviku tõlgendus on olulise tähtsusega, kuna annab üldise ülevaate kindlatest sündmustest, isikutest ja asjaoludest. Taolist narratiivi šablooni on võimalik jaotada järgmisteks elementideks:

- Esialgne olukord Venemaal on rahumeelne ja teiste asjadesse ei sekkuta.
- Olukorra eskaleerumine, kus Venemaad rünnatakse reeturlikul ja provotseerimata viisil.
- Venemaa kaotab peaaegu kõik, taludes vastaste kaitseid hävitada kogu tsivilisatsiooni.
- Venemaa triumf on saavutatud vastase rünnaku tõrjumisel, millega õigustatakse selle võimsa rahvuse staatust. (Wertsch, 2008, p 139–144)

Taoline narratiivi šabloon küll mõjutab venelaste ajaloo tõlgendamist, kuid see ei tähenda, et nende taga ei ole reaalselt toimunud ajaloolised sündmused. Venemaa kollektiivne mälu on tugevasti mõjutatav sellest, kuidas see on ettekantud ning milliseid narratiivide šabloone on ajaloo kirjeldusel kasutatud. (Wertsch, 2008, p 139–144) Ka paljude eestivenelaste jaoks on see šabloon ajaloo tõlgendamise aluseks. Järgmine peatükk käsitleb eestivenelasi kui Venemaa infomõjutustegevuse narratiivide tarbijaid.

1.5.1. Eestivenelased: identiteet ja kokkupuutumine Venemaa infomõjutustegevusega

Eestivenelasi mõtestatakse riigiidentiteedi kandjatena, kes vähemusrahvuse kontekstis on Eesti sotsiaalsel väljal domineeritavas positsioonis (Kaldur, *et al.*, 2017, lk 21). Nõukogude Liidu lagunemisejärgsel perioodil sai eestivenelastest rahvusvähemus, kes kaotas oma eelisõigused ja staatuse (Raudkivi, 2018, lk 108–109; Kallas, *et al.*, 2015). Uuringu kohaselt tajuvad nii eestlased kui ka eestivenelased end diskrimineerituna teise rahvusgrupi poolt (Kallas, *et al.*, 2015). Eestivenelased, kes tunnetasid kultuurilist ja sotsiaal-majanduslikku ebavõrdsust, tajusid end rohkem diskrimineerituna. Enamus eestlasi tunnistavad, et teisest rahvusest inimestel ei ole võrdsed võimalused nii poliitilistes tegemistes kui ka avalikus sektoris juhtivates positsioonides. Uuringute kohaselt on tõepoolest teisest rahvusest elanikud vähemaktiivsed poliitikas, milleks üheks mõjuteguriks on keeleoskus. Ka eestivenelaste usaldus riigiinstitutsioonide vastu ja tööhõive on olnud pidevalt madalam kui eestlastel. Üldjuhul tajutakse ebavõrdsust nii ühiskonnaelus, töö-, kultuuri- ja hariduselus osalemise puhul. (Kallas, *et al.*, 2015, lk 22; Kaldur, *et al.*, 2017, lk 86)

Pärast Nõukogude Liidu lagunemist kujunes mitte-eestlaste probleemiks välja identiteet (Vaikmäe-Koit, 1999, lk 87). 1945–1989 aastatel tõusis venelaste arv Eestis 26 000st 602 000ni, mis oli tingitud Eesti majandusliku ja sotsiaalse rekonstrueerimise ja venelaste integreerumise vajadusega. Paljud majanduslikud ja poliitilised sektorid toimusid üksnes vene keeles ja migrantidel oli võimalus saada majutust ning emakeelset haridust. Taolised poliitilised otsused majutussektoris tekitasid olulist etnilist segregatsiooni, mis takistasid ühise rahvusidentiteedi konstrueerimist. Ühise rahvusidentiteedi loomist takistasid veelgi keerulisemad poliitilised otsused peale Eesti iseseisvumist. Seoses 1992. aastal vastuvõetud kodakondsuse seadusega on siiani umbes 80 000 Eesti elanikku jätkuvalt kodakondsuseta ja ainult pooltel eestivenelastest on Eesti kodakondsus. Poliitilised otsused peale Eesti iseseisvumist olid tekitanud eestivenelaste ja eestlaste seas umbusaldust ja pinget, mida iseloomustab 1991. aastal referendum tulemused, kus 25% eestivenelastest oli toetanud Eesti iseseisvumist. Tekkinud on kaks erinevat mõtteviisi, kus domineeriv grupp ehk eestlased peab oma eesmärgiks ühise rahvusriigi kujundamist. Domineeritava grupi perspektiivist on tegemist võrdsete õigustega multikultuurse kompositsiooniga sõltumata etnilisest taustast. Kaasaegse Venemaa laienevad poliitilised otsused on põhjustanud paljude Eesti poliitikute poolt vastu võtma eesti keele ja kultuuri kaitsvaid meetmeid. Rahvusvähemuse poliitiliseks diskursuseks on võrdõiguslikkuse toetamine ja eestivenelaste diskrimineerimise vastu võitlemine. (Vetik & Helemäe, 2011, pp. 13–16)

Ühiskondades toimunud revolutsiooniliste muutustega kaasnevad üldjuhul ka monumentide eemaldamised, mis kannavad endaga kukutatud režiimi ideoloogilisi sõnumeid ja sümbolseid mustreid domineeritavast ajaloost. Peale 2004. aastal Lihula mälestise eemaldamist ja 2005 aastal toimunud pronkssõduri punase värviga sodimist, provotseeriti identiteedi üle võitlus Eestis. Nii eestivenelased kui ka eestlased tajusid ohtu oma etnilisele identiteedile, mis osutus mõlema poole jaoks parempoolsete liikumiste mobiliseerivaks jõuks. Murdosa vene radikaalidest nimetasid pronkssõdurit „vabastamist“ sümboliseerivaks monumendiks, mis erines Eesti kaasaegsest ajaloolisest narratiivist. Seda kasutasid ära radikaalsed Eesti rahvuslased, kes konstrueerisid vastupidise tähenduse nimetades pronkssõdurit okupatsiooni sümboliks. Olukorda eskaleerisid 9. mail 2006. aastal parempoolsed rahvuslased, kes toimetasid Eesti lipu, okupatsiooni loosungite saatel, pronkssõduri juurde, kus olid politsei poolt konfliktiennetuseks kinnipeetud. Kui eelnevalt olid radikaalsete gruppide poolt demonstratsioonid toimunud rahumeelselt, siis viimane sündmus põhjustas Eesti kohalikus meedias emotsionaalset kajastust, mida tõlgendati eestlaste ja teatud poliitikute seas alandamisena. Mälestise ümberpaigutusprotsess muutus valimiskampaniaks, kus selle

tähenduseks aina rohkem kajastati meedias okupatsiooni sümbolina. (Ehala, 2009, pp. 145–152) Eeltoodud sündmuste kulgemine viitab Eesti ühiskonnas toimuvale etniliste gruppide vahelisele ajaloolisele võimuvõitlusele, kus minevik on efektiivne meede õigustada ühe grupi tegevust ja süüdistada teist. Nõukogude liidu perioodi diskrediteerimine ja marginaliseerimine on üheks eestlaste narrativiseerimise väljakutsetest, millega kaasnevad poliitilised tagajärjed. Kohalikud hegemoonlikud ajaloolised narratiivid on tavaliselt kujundatud kindlast vaatest, kus faktilistele asjaoludele antakse erinevaid tähendusi. (Selg & Ruutsoo 2014, p. 371–389) Eestivenelased on omakorda tõlgendanud Nõukogude perioodi positiivsena, tõlgendades Eesti liitumist NSVL-ga legitiimse ja vabatahtlikuna, samaaegselt olles toetatud Kremlimeelse meedia narratiiviga. Kaks erinevat ajaloolist narratiivi olid ka peamisteks rahutusi tekitanud põhjustest 2007. aastal Tallinnas peale ponksõduri ümberpaigutamist. (Nielsen & Paabo, 2015, pp. 135–136)

1.5.1.2. Eestivenelaste meediatarbimine

Inimeste meediatarbimise eelistatus sõltub üldiselt nende emakeelest. Juhul kui emakeelne meediasisu ei ole kvaliteetne, siis pöörduvad inimesed teise keele kasuks. Eesti meediamastik jaguneb kolmeks infoväljaks: eestikeelne, venekeelne ja globaalkeelne. Uudisallikate kättesaamiseks liiguvad inimesed aina rohkem interneti ning veebiuudiste lugemise tendents on oluliselt kasvanud. (Kõuts-Klemm, *et al.*, 2019, lk 56–63) 2018. aasta läbiviidud uuringus *Flash Eurobarometer 464* olid inimesed küsitletud nii traditsioonilise meediamastiku kui ka *online*-ajalehtede vastu usalduse kohta. Eesti vastanutest oli 60% märkinud, et usaldavad *online*-ajalehti. (Flash Eurobarometer 464, 2018; Kõuts-Klemm, *et al.*, lk 63)

Tänapäeva koroonaviiruse pandeemia ajal tehtud uuringute kohaselt, mille eesmärgiks oli Eesti elanike ohutunnetuse ja hoiakute kaardistamine, on näha, et võrreldes eestlastega on mitte-eestlaste jaoks tähtsad just venekeelsed telekanalid ja internetiallikad. Huvitav on märkida, et ETV+ telekanali olulisus on rapordis hinnatud mitte-eestlaste poolt rohkem kui Venemaa ja välismaised infoallikad. Eeltoodust hoolimata on venelaste seas jätkuvalt olulised ka Venemaa televisiooni uudised ja saated s.h ka välismaised internetiportaalid. Võrreldes jaanuari küsitlusega on veebruari raporti kohaselt on Venemaa kanalite olulisus mitte-eestlaste seas mõnevõrra tõusnud. Samuti on uuringute kohaselt võimalik väita, et 42% elanikest on arvamusel, et koroonaviirus on oluliselt mõjutanud nende sissetulekut, millest 55% on mitte-eestlased. (Riigikantselei, 2021, lk 2–43)

Kuigi Eesti oli loonud alternatiivseid meediakanaleid eestivenelaste jaoks, näiteks ETV+, omavad meedia propagandakanalid jätkuvalt tohutut populaarsust (RAND, 2019, p. 68–69).

Venemaa meedia kui keele ja stiilikandja on eestivenelaste jaoks tugeva sümbolse tähendusega, kus lisaks meelelahutuslikule väärtusele omab Venemaa meedia olulist rolli maailmapildi, sealhulgas ka Eesti sündmuste kajastamisel. Venemaa meedia võib olla eestivenelastele erineva mõjuga, kus väiksem grupp võib pidada end diasporaa identiteedikandjateks, kuid enamuste jaoks pigem ebaühtlane. Nii kohaliku venekeelse meedia kui Venemaa meedia kajastamine võib luua rohkem teemakohalist ja iseseisvat otsustegemismustrit, mis soodustaks kohaliku identiteedi kerkimist. (Lauristin & Kheïdmets, 2002, pp. 293–294)

Venekeelset meediat Eestis võib pidada klassikaliseks rahvusvähemuslaste meediaks, mille eesmärgiks on alternatiivse meediapildi kujundamine rahvusvähemustest (Lauristin & Kheïdmets, 2002, p. 281). Gross (2002, p. 89) toob välja, et terminit „rahvusvähemused“ on kasutatud kindla etnilise grupi defineerimisel, mille meediasaatuseks on nähtamatus ja stereotüüpne mahategemine. Ta lisab, et rahvusvähemustest meediapildi kujutamine võib olla iga vähemusgrupi liikmete poolt erinevalt tõlgendatud. Venemaa meedia erineb Eesti omast eelkõige rahvusvaheliste poliitiliste vaadete poolest, hoides ärkvel eestlaste umbusaldust venelaste suhtes. Näiteks 1999. aastal toimunud küsitluse tulemusteks oli 56% eestlasi ja 7% eestivenelasi toetanud NATOt Kosovo konfliktis. (Gross, 2002, p. 89)

Seega võib eeldada, et esimeses peatükis radikaliseerumise põhjustele/ajenditele suunatud Venemaa infomõjutustegevus võib erinevate narratiivide kaudu käivitada eestivenelaste radikaliseerumist. Kui pronksiöö sündmusi võib tõlgendada grupiviisilise radikaliseerumisena, siis on Eestis olemas ka üksikisikute tasandil toime pandud terrorirünnakud. Aastal 2011 toimus rünnak Kaitseministeeriumile armeenia päritolu Eesti kodanikust Karen Drambjani poolt. Relvaähvardusel oli Drambjan tunginud Kaitseministeeriumi hoonesse, kus kasutas lõhkeseadeldisi ja võttis kaks ministeeriumi töötajat oma kontrolli alla. (Maasing & Kroonberg, 2020, lk 19; KAPO, 2012, lk 25) Väidetavalt oli Drambjan soovinud juhtida tähelepanu oma probleemidele ja edastada ideoloogilisi vaateid. 2009. aasta Drambjani avaldatud manifesti kohaselt on Eesti moraalselt pankrotis, mille tõttu kutsus Drambjan etnilisi venelasi üles tõusma Eesti valitsuse vastu. (Maasing & Kroonberg, 2020, lk 19) Kaitsepolitseiameti andmetel (2012, lk 25) jäi Drambjani lõplik eesmärk uurimise käigus selgusetuks, kuid teadaolevalt tutvus- ega sõpruskonnas oma ideoloogia levitamisel ja Eesti rahvuspoliitika kritiseerimisel ei saanud Drambjan oma äärmuslikele seisukohtadele toetust. Kuigi ei ole võimalik lõplikult tõdeda, et Drambjani 2011. aasta rünnak Kaitseministeeriumi vastu oli ajendatud Venemaa infomõjutustegevusest Eesti informis (kuigi tema eesmärgiks oli väidetavalt Nõukogude

Eesti taastamine), siiski hõlmab tema tegu radikaliseerumise ja selle lõpptulemi kõiki tunnuseid. (Puusepp, 2012, lk 25)

Mõjutatud Venemaa infomõjutustegevusest oli aga Eesti kodakondsusega eestivenelane Vladimir Poljakov, kes täitis 2014. aastal terroristliku organisatsiooni juhtide poolt edastatud ülesandeid Ukraina konfliktipiirkonnas Donbassis, hõivates ebaseaduslikult objekte ja täites kinnipeetavate isikute valvamisülesandeid. Eesti Vabariigi valitsus oli andnud korralduse isik Ukrainale välja anda. (Maasing & Kroonberg, 2020, lk 21) Poljakovi tegevust kirjeldab Kaitsepolitseiamet aastaraamat (2016, lk 28) rõhutades, et terrorismiga tuleb võidelda, sõltumatult ideoloogiast ja terroristide päritolust rahvusvaheliselt. KAPO täheldab, et terrorismi oht suureneb välisriigi toetusel ning kahtlustatava Eesti kodaniku väljaandmisel aidatakse kaasa Venemaa agressiooni vastasseisule ja teiste riikide kindlustunde tõhustamisele terrorismi tõkestamisel. (Puusepp, 2016, lk 28)

2. TÄNAPÄEVASES INTERNETIPÕHISES VENEMAA INFOMÕJUTUSTEGEVUSES LEVITAVATE NARRATIIVIDE UURING EESTIVENELASTE KOHTA

2.1. Metoodika ja valim

Antud magistritöö puhul on tegemist kvalitatiivse empiirilise uurimisega. Kvalitatiivne uurimismeetod sisaldab tekstipõhiste allikate süstemaatilist kogumist, organiseerimist ja tõlgendamist (Malterud, 2001, p. 483–484). Uurimisstrateegiana kasutatakse käesolevas magistritöös kriitilist diskursusanalüüsi. Kriitilise diskursusanalüüsi eesmärgiks on analüüsida tekste ühiskondlike sündmuste osadena; nii on tekstidel põhjustatav tagajärg. (Fairclough 2003, p. 8) Kriitilise diskursuseanalüüsi praktikud üritavad saavutada sotsiaalseid muudatusi, näidates välja domineerivate ideoloogiate või diskursuste manipuleerivat, varjatud võimu kuritarvitavat ja sotsiaalset ebavõrdsust kujundavat poolt. Kriitilise diskursusanalüüsi eesmärk on välja selgitada diskursuse strateegiaid, mida kasutatakse inimeste kognitiivsel mõjutamisel mõjuvõimsate inimeste huvides. (van Dijk 1995, p. 18) Kriitilist diskursusanalüüsi on seostatud peamiselt Norman Fairclough, Ruth Wodak ja Teun van Dijk töödega, kelle arvates puudub kriitilisel diskursusanalüüsil homogeenne analüüsimeetod, vaid kindlad kriitilised lähenemised kvalifitseeruvad kriitilise diskursusanalüüsi alla (Machin & Mayer, 2012, p. 5).

Eeltoodud autoreid ühendab ühine arusaam keelest kui sotsiaalsest konstruktsioonist. Kriitiline diskursusanalüüs keskendub keelekasutusel kui sotsiaalsete ja kultuuriliste protsesside ja struktuuride lahutamatu osal. Kriitiline diskursusanalüüs uurib uudiste-, poliitilisi ja reklaamtekste, kooliõpikuid vms, mis pealtvaadates tunduvad neutraalsed, kuid tegelikkuses peidavad ideoloogilist kallutatust ning kujundavad sündmuste ja isikute representeerimist kindlal eesmärgil ja kindla vaatenurga alt. Mõiste “kriitiline” tähendab käesolevas kontekstis keele denaturaliseerimist, et välja tuua tekstis implitsiitselt sisalduvaid ideid ja enesestmõistetavateks tehtud eeldusi. (Machin & Mayer, 2012, p. 4) Fairclough selgitab, et kriitilisuse mõistet kasutatakse võimu, keele ja ideoloogiliste seoste välja toomisel, mis võivad olla inimeste eest peidetud (Fairclough 1989, p 5; Machin & Mayer, 2012, p. 5). Kriitilise diskursusanalüüsijate jaoks nagu Fairclough ja Wodak on kõige olulisem see, kuidas on võimusuhted tekstides konstrueeritud ja tingitud (Machin & Mayer, 2012, p. 2–6). Võrreldes teiste uurimismeetoditega on kriitilise diskursuseanalüüsi eripäraks objektiivsuse ja täpsuse säilitamine domineerivate gruppide mõjutuste uurimisel domineeritud grupi kontekstis. (van Dijk, 1997, p. 358)

Faircloughi kolmemõõtmeline analüüsiraamistik koosneb lingvistiliste tekstiomaduste põhjalikust läbivaatusest, teksti koostamise ja tarbimise analüüsist (*discursive practices*) ning asjakohastest üleüldistest ühiskondlikest praktikatest (*social practices*). Teksti analüüsimiseks kasutatakse käesolevas töös Faircloughi kirjeldatud eelduste analüüsi. (Fairclough, 1989, pp. 1–17; 2003)

Faircloughi metoodikas tähendab mõiste eeldused tekstide tähendusloome implitsiitset aspekti. Faircloughi käsitluses on eeldused olemuslikud ehk eeldused sellest, mis on olemas; väitvad ehk eeldused sellest, mis on toimunud või võib toimuda; ja väärtuseeldused ehk eeldused sellest, mis on ja ei ole soovitatav. Paljud eeldused on varjatud, kuid tihtilugu võivad teksti keelelised aspektid neid välja tuua. (Levinson 1983, p. 5) Näiteks saavad olemuslikke eeldusi nähtavaks teha näitavad asesõnad (see, too, need, nood); väitvaid eeldusi võivad nähtavaks teha näiteks küsimused nagu „Miks?“ ja „Kuidas?“; väärtuseeldusi sõnad nagu „lootma“ (kuna midagi, mida loodetakse, on soovitatav) (Fairclough 2003, p. 56). Eeldused aitavad analüüsijal tuvastada väärtussüsteeme, millel tekst põhineb.

Käesoleva töö empiirilise analüüsi jaoks valiti 100 teksti rubriigist „Eestivenelased“ („Русские Эстонии“) veebisaidil baltnews.ee. Rubriiki „Eestivenelased“ koondatakse eestivenelasi puudutavaid uudiseid. See venekeelne uudiste veebileht jääb kõige rohkem silma, kui otsida internetist tekste/uudiseid eestivenelaste kohta. Artiklid lisanduvad ülalmainitud rubriiki üsna intensiivselt – keskmiselt iga 3-4 päeva tagant, seega on rubriigis kõvasti üle saja artiklit. Baltnews.ee esineb ka sotsiaalmeediaportalides OK (1007 jälgijat), VK (387 jälgijat), Telegram (1902 jälgijat) ja YandexZenis (3170 jälgijat). Seega on see sobilik eesmärgistatud valim, et analüüsida Venemaa infomõjutustegevuses levitatavaid narratiive eestivenelaste kohta, mis on samaaegselt ka eestivenelastele suunatud narratiivid.

Empiirilise analüüsi teostamiseks kopeeriti artiklid eestivenelaste kohta alates analüüsi algkuupäevast ehk 1. oktoobrist 2020 eraldi Wordi faili. Valimi küllastumuse saavutamiseks analüüsiti 100 artiklit. Esialgu teostati artiklite lähilugemine (*close reading*) ning paigutati gruppidesse põhiteemade järgi. Igas grupis tuvastati kõige sagedasemad eeldused eestivenelaste ja nende olukorra kohta. Seejärel järelitati, milliseid radikaliseerivate narratiivide tunnuseid iga grupi artiklid kõige rohkem sisaldasid. Analüüsitud tekstid ja nende pealkirjad tõlkis autor vene keelest eesti keelde, lisades tõlke magistritöö alumistesse jalustesse.

Selleks, et uurida, kuivõrd on võimalik, et eestivenelased võivad Venemaa infomõjutustegevuses levitatava radikaliseerivate narratiividega sageli kokku puutudes

radikaliseeruda, kasutati käesolevas magistritöös poolstruktureeritud ekspertintervjuusid. Poolstruktureeritud ekspertintervjuude kasutamine on kvalitatiivses uuringus laialt kasutatav meetod. Flick (2009, p. 150) toob välja, et ekspertintervjuud annavad rohkem teavet intervjueeritavate vaadete kohta, võrreldes küsimustike või standardiseeritud intervjuudega. Ekspertintervjuude valim on eesmärgipärane, mis põhineb kindla rühma eesmärgipärasel valikul. Eesmärgipärane valimi meetod on orienteeritud sobilike ekspertide leidmisel intervjuude läbiviimiseks, et koguda asjakohaseid materjale. (Flick, 2011, p. 80) Arvestades valimi moodustamise erinevate viisidega (Teddlie & Yu, 2007) on eesmärgistatud valimi meetod ülalmainitud eesmärgi saavutamiseks sobilik. Ekspertideks valiti need inimesed, kes on tegutsenud radikaliseerumise valdkonnas vähemalt viis aastat.

Ekspertintervjuude läbiviimiseks koostas magistritöö autor intervjuukava ehk üldist juhust, millele intervjuu läbiviimisel toetub. Ekspertintervjuude läbiviimisel esitatati küsimusi kindlas järjekorras, kuid nendele vastati vabalt. Intervjuude läbiviimisel püüdis autor saavutada, et vastaja räägiks konkreetselt oma kogemuste ja näidete põhjal. Selle tagamiseks valmistas töö autor ette üheksa temaatilist küsimust, et vastajal oleks võimalus küsimuste üle arutleda, tuginedes enda isiklike kogemustele ja arusaamadele. Juhul kui eksperdi vastused jäid napisõnalisteks, siis esitati intervjueeritavale täpsustavaid küsimusi. Teemaatiliste küsimuste ja intervjuu jaoks vajaliku aega kontrollimiseks teostas käesoleva töö autor prooviintervjuud. (Lagerspetz, 2017, lk 140–142) Intervjuud korraldati Skype keskkonna videokonverentsi kaudu, kuna see võimaldas globaalse pandeemia taustal tagada intervjueeritavale mugav ja rahulik keskkond. Lisaks sellele oli Skype keskkonna kaudu võimalik intervjuu eksperdi loal lindistada, mis oli mugav nii uurijale kui ka intervjueeritavale. Intervjuu käigus tegi uurija märkmeid, et näha enda ees paberil intervjueeritava vastuste peamist sisu. Märkmete tegemisest informeeris autor intervjueeritavaid vahetult enne intervjuud ning palus intervjueeritavatel anda märku, kui autori märkmete tegemine neid häiris. Peale intervjuu lindistamist tehti selle terviklik stenogramm. Saadud materjali analüüsiti kvalitatiivselt (Lagerspetz, 2017, lk 140) ning intervjuusid kodeeriti programmis Nvivo10.

Intervjuu küsimused koostati lähtuvalt uurimisküsimustest. Ka töö teoreetilises osas käsitleti radikaliseerumise tekkepõhjuste, radikaliseerivate narratiivide tunnuste ja Venemaa infomõjutustegevuse narratiivide omavahelist seost. Ekspertidele saadeti nädal aega enne intervjuud küsimused koos uurimustöö eesmärgi ja uurimisülesannetega, et intervjueeritavad saaksid oma vastuseid põhjalikult läbi mõelda ja aidata kaasa usaldusväärsetele tulemustele või siis loobuda intervjuust. Intervjuu küsimused on toodud välja lisis nr 1.

Selleks, et vastata magistritöös püstitatud uurimisküsimustele viis autor läbi 6 poolstruktureeritud ekspertintervjuud. Intervjuude eesmärgiks oli koondada eestivenelaste võimaliku radikaliseerumise ja Venemaa infomõjutustegevusega seotud ekspertintervjuudes saadud asjakohaseid seisukohti ja analüüsida neid teooriast lähtudes. Analüüsi tulemusel toob autor välja radikaliseerumise ja Venemaa internetipõhise infomõjutustegevusega tehtud seoseid ja toob välja meetmeid, kuidas Venemaa eestivenelaste radikaliseerumist ära hoida Venemaa internetipõhise infomõjutustegevuse kontekstis.

Lähtudes uurimisprobleemist ehk kuidas võivad eestivenelased radikaliseeruda Venemaa infomõjutustegevuse tõttu, püstitas autor järgmised uurimisküsimused:

- Mis on Venemaa tänapäevases internetipõhises infomõjutustegevuses levitatavad narratiivid eestivenelaste kohta?
- Mis on radikaliseerivate narratiivide tunnused?
- Kuidas need tunnused esinevad Venemaa tänapäevases internetipõhises infomõjutustegevuses eestivenelaste kohta levitatavates narratiivides?
- Milliseid radikaliseerumise tekkepõhjuseid need narratiivid ajendavad?
- Kuivõrd võimalik on, et eestivenelased võivad nende narratiividega sageli kokku puutudes radikaliseeruda?

Poolstruktureeritud ekspertintervjuude analüüsimiseks oli autor koostanud lähtudes uurimisküsimistest alljärgnevad kategooriad ja koodid:

Tabel 2. Kategooriad ja koodid (autori koostatud)

UURIMISKÜSIMUS	MEETOD	KATEGOORIA	KOODID
Mis on radikaliseerivate narratiivide tunnused?	Ekspertintervjuu	Radikaliseerivad narratiivid	Individaalsed tunnused Kollektiivsed tunnused Üldtunnused
Kuidas need tunnused esinevad Venemaa tänapäevases internetipõhises infomõjutegevuses eestivenelaste kohta levitatavates narratiivides?	Ekspertintervjuu	Tunnuste esinemine ja levitamise viisid	Tarbimise põhjused Radikaliseerumist soodustavad faktorid
Milliseid radikaliseerumise tekkepõhjuseid need narratiivid ajendavad?	Ekspertintervjuu	Tekkepõhjuste olemus ja ajendid	Tekkepõhjused, eestivenelaste murekohad
Kuivõrd võimalik on, et eestivenelased võivad nende narratiividega sageli kokku puutudes radikaliseeruda?	Ekspertintervjuu	Radikaliseerivate narratiividega kokkupuutumine ja eestivenelaste radikaliseerumine	Radikaliseerumise võimalus ja ennetus

2.2. Uudisartiklite kriitiline diskursusanalüüs

Käesoleva diskursusanalüüsi raames oli läbi loetud ja analüüsitud 100 Baltnews'i uudisartiklit. Uudisartiklid kopeeriti veebisaidilt baltnews.ee rubriigist “Русские Эстонии” (*eestivenelased*) ja tõsteti Wordi faili, mis omakorda jaotati vastavalt sisule järgmistesse kategooriatesse: ajalugu; diskrimineerimine; vene koolid Eestis; meedia; poliitika; muu (lõhenemine, COVID-19 jne). Radikaliseerivad narratiivid kategoriseeriti vastavalt autori lk 21 koostatud tabelile. Magistritöö piiratud mahu tõttu ei ole võimalik hõlmata kõikide kategooriate empiirilist analüüsi, seega tuli selleks valida neid kategooriaid, mis erinesid teineteiselt märgatavalt ning lubasid vaadata radikaliseerivatele narratiividele võimalikult erinevatest perspektiividest.

Tabel 3. Ülevaade kõikidest analüüsitud kategooriatest ja tekstide arvust (autori koostatud)

Kategooriad	Tekstide arv
Muu (lõhenemine, COVID-19 jne)	29
Kodakondsus	5
Venemaa	8
Religioon	2
Poliitika	10
Ajalugu	5
Diskrimineerimine	6
Vene koolid Eestis	20
Meedia	15

2.2.1. Ajalugu

Käesolev kategooria hõlmab viit teksti. Tekstide teemad on Narva vabastamise 76. aastapäev natsidelt Punaarmee poolt¹ (Baltnews, 2020a); Balti laevastiku laevade läbimurde 79. aastapäev Tallinnast Kroonlinna; Balti riikide päästmine Stalini poolt; Pjotr Stolõpini „nii-öelda“ russifitseerimise poliitika Balti kubermangudes (kust eelduste tasandil nähtub, et Balti riigid on ajaloo kaudu olnud Venemaa jaoks ülitähtsaks regiooniks – nt lauses „nii et mure ohu pärast Vene huvidele Baltikumis osutus ekslikuks“² (Андреева, 2020a) on väitev eeldus, et Vene impeeriumil olid Baltikumis huvid, mille pärast ta tundis suurt muret); Kersti Kaljulaidi Bellingshauseni uurimisjaama külastamine Antarktikas. Lähilugemise tulemusena sai ajaloo kategooria tekstides välja tuua järgmiste radikaliseerivate narratiivide tunnuste näiteid:

2.2.1.1. Narratiivid, mis pakuvad kuuluvustunnet ajaloo kaudu

„Nõukogude komando otsustas aktiveerida jõupingutusi kirde-Eesti vabastamiseks saksa okupantidelt“³ (Baltnews, 2020a), kus väitev eeldus on, et kirde-Eesti ehk Ida-Virumaa „vabastamine“ vajab eri jõupingutusi, mida Nõukogude Liit oli valmis selle regiooni nimel ka tegema. Sõna „vabastamine“ käivitab väärtuseeldust, et tegevus on soovitatav ja positiivne ning „okupant“ – väärtuseeldust, et need inimesed ei ole kõnealusel maal soovitatavad. „Narvat forsseerinud Nõukogude allüksused kandsid olulisi kaotusi“⁴ (Baltnews, 2020a), kus varjatud väitev eeldus on, et vaenlane oli piisavalt tugev, et tekitada suuri kaotusi, aga Nõukogude Liit kandis neid sellest hoolimata Narva nimel. Seda eeldust rõhutatakse ka lauses „75 aastat Eesti kõige veriseimale lahingule“⁵ (Baltnews, 2020a), kus väitev eeldus on, et verisemat lahingut

¹ Февральские бои за Нарву: как Красная армия положила начало освобождению города от нацизма.

² Так что тревога об угрозе "русским интересам" в Прибалтике на деле оказалась ложной.

³ Советское командование решило активизировать усилия по освобождению северо-востока страны от немецких оккупантов.

⁴ Советские подразделения, форсировавшие Нарву, понесли значительные потери.

⁵ Нарвская битва. 75 лет самому кровопролитному сражению Эстонии.

Eesti ajaloo ei olnud ning kõige rohkem verd on Narva nimel ohverdanud Nõukogude Liit. Seega luuakse teksti tasandil tugevat seost Ida-Virumaa regiooni ja Venemaa vahel.

Tekstitasandil tehakse väitvat eeldust, et eestlased ja (eesti)venelased saavad olla koos ja ühineda, aga vaid siis, kui eeldatakse, et NL vabastas Eestit natsismist: „Kõige tähtsam on minu arvates harukordseim ühinemise tõsiasi, kui esmakordselt mitme aasta eest mälestavad eesti ja vene kogukond koos hukkunuid mere ajaloo kõige suuremas tragöödias“⁶ (Baltnews, 2020b). Siin tehakse väitvat eeldust, eesti ja vene kogukonnal ei ole peaaegu üldse ühinemispunkte. Lauses „me oskame olla koos: eestlasi ja venelasi ühendas leina ja helge mälestuse koht“⁷ (Baltnews, 2020b) tehakse samuti väitvat eeldust, et muidu (kui ei mälestata ajaloolist tragöödiat), siis ei ole eesti ja vene kogukond üks rahvas ning koos olla ei oska, mis õhutab Eesti ühiskonna polariseerimist (mis on üheks radikaliseerumise tekkepõhjuseks). Eesti ja vene keel ning eesti ja vene kogukonnad on probleemitult koos ainult siis, kui eeldatakse Eesti vabastamist natsidelt: „Nii ilmus väikeses Eesti alevikus eskaadriminiilaeva „Karl Marx“ ekipaaži vennashaud, mille nimeplaadid vene ja eesti keeles jäädvustasid Eestit natsidelt vabastanud meremeeste nimesid“⁸ (Baltnews, 2020b) Kui aga kõnealust vabastamist ei tunnistata, siis ei saa eestlased ja (eesti)venelased koos olla ja ühineda.

Lisaks veel tuleb välja, et kui inimene on sündinud Eestis, aga tegutseb Venemaa nimel, ei saa see olla Eestile oma inimene: “Seega, nimetades Bellinshausenit “omaks inimeseks”, läks Kersti Kaljulaid veidi ägedaks. Mitte territoriaalse- või rahvuskuuluvuse pärast, kuid sellepärast, et Bellinshausen andis oma elu Venemaa teenimisele ning kannab väärkusega suure Vene meremehe ja admirali tiitlit”⁹ (Baltnews, 2020c). Väitev eeldus on siin see, et “omaks” peetakse mitte rahvus- ega sünnikoha põhiselt, vaid lojaalsuse põhiselt. Seega eeldatakse, et kui Eesti elanik on lojaalne Venemaale, siis on ta Vene oma, mitte Eesti oma.

2.2.1.2. Etnilist ja kultuurilist vastasseisu toetavad narratiivid

Päris mitmel korral räägitakse ajaloolisest mälust, rõhutatakse, et vene rahvusvähemus Eestis peab lakkamatult kaitsma oma ajaloolist mälu ja olema sellele truu: „äärmiselt oluline on, et

⁶ Самое важное, на мой взгляд, это редчайший факт единения, когда впервые за многие годы эстонская и русская общины вместе вспоминают о погибших в этой величайшей в истории морской трагедии.

⁷ Мы умеем быть вместе: эстонцев и русских объединило место скорби и светлой памяти.

⁸ Так в небольшом эстонском поселке появилась братское захоронение экипажа эсминца "Карл Маркс", плиты которого на русском и эстонском языках увековечили имена моряков, освобождавших Эстонию от нацистов.

⁹ Потому назвав Беллинсгаузена "своим человеком" Керсти Кальюлайд немного погорячилась. И не из-за территориального или национального признака. А потому, что Беллинсгаузен отдал жизнь служению России и с достоинством носит звание великого русского мореплавателя и адмирала.

noorem põlvkond /.../ teaks samuti, mida nad võlgnevad oma vanavanavanematele, ning vanema põlvkonna ülesandeks ja kohustuseks on seda mälu, mis aitab täna hoida maailmas rahu, edasi anda¹⁰ (Baltnews, 2020b). Väitev eeldus on siin, et noorem põlvkond ei tea, mida nad „võlgnevad“ oma eelkäijatele ning vanemale põlvkonnale on vaja meenutada, et nad peaksid oma mälu edasi andma. Siiski aga läheb see mälu kaduma: „Ei saa mälestusammaste lammutamise teel panna eestimaalasi unustama nõukogude aega. Nõukogude aja põhiliseks tunnistuseks jääb Eesti venekeelne rahvusvähemus“¹¹ (Baltnews, 2020b). Siin tehakse väitvat eeldust, et eestimaalased mäletavad nõukogude aega, kuid neid pannakse seda unustama. Kuigi eestivenelasi peetakse siin „eestimaalasteks“, luuakse nende lahutamatu seos Nõukogude Liidu ning selle kaudu ka praeguse Venemaaga.

2.2.1.3. Vastase dehumaniseerimise narratiivid

Ühes tekstis kasutatakse Venemeelset Soome ajakirjanikku, kes annab esitatavatele küsimustele üpris äärmuslikke vastuseid, mida kiidetakse eelduste tasandil heaks. Näiteks ütleb ajakirjanik: „Mina ütleksin, et Stalin hoopis päästis maailma, sõlmides Hitleriga Molotov-Ribbentropi pakti. /.../ ma isegi kuulutaksin seda päeva rahvusvaheliseks Stalini päevaks ja paneksin Balti riikide suud kinni“¹² (Бойков, 2020a). Väitev eeldus on siin see, et Balti riigid räägivad, et Stalin kõnealuse pakti sõlmimisel hoopis hävitas maailma; et Balti riigid räägivad väga valesti, seega on neile vaja panna suud kinni; Balti riigi panevad suud kinni vaid siis, kui Stalinit tunnustatakse rahvusvaheliselt – seega on Balti riigid sõltuvad rahvusvahelistest reeglitest. Sellest Soome ajakirjaniku lausest tehti artikli pealkirja, kuid täpsustati, et „Eestil on aeg suud kinni panna“¹³ (Бойков, 2020a). Seega on tegemist halvustamisega, mille juures eeldatakse, et Eesti räägib midagi nii valesti ja ärritavalt, et temale on vaja panna suud kinni. „Nad tõepoolest ärritavad, käitudes nagu õudsed valjusti karjuvad ahvid ning ainuke viis panna need vaikima on kuulutada 23. augusti rahvusvaheliseks Stalini päevaks“¹⁴ (Бойков, 2020a). Siin on juba tegemist alandamise ja dehumaniseerimisega. Väitev eeldus on, et Balti riikide seisukohal ei ole üldse väärtust.

¹⁰ крайне важно чтобы юное поколение /.../ также знало, чем они обязаны уже свои прадедам. А задача и ответственность старшего поколения заключается в передаче этой памяти, которая сегодня помогает сохранять мир на земле.

¹¹ Но нельзя путем сноса памятников просто взять и заставить эстоноземельцев забыть советский период. Главным свидетельством существования советской эпохи остается русскоязычное меньшинство в Эстонии.

¹² Я бы сказала, что Сталин, наоборот, спас мир, заключив с Гитлером пакт Молотова – Риббентропа /.../. Я бы даже провозгласила этот день "Международным днем Сталина" и закрыла бы рот странам Балтии.

¹³ Эстонии пора заткнуться

¹⁴ Они действительно раздражают, ведя себя как ужасные громко кричащие обезьяны. И единственный способ заставить их молчать – провозгласить 23 августа днем, когда Сталин спас мир.

Pealegi leidub selle kategooria tekstides ka sildistamist, näiteks sildistatakse eestlasi valetajateks: „Eestis on olnud palju häid tööstusi ning nii juhtub alati, kui mineviku tõlgendamisele vaadatakse kitsalt. Seega tuleb eestlastel valetada. Nad teavad, et valetavad, ning jätkavad sellega“¹⁵ (Бойков, 2020a). Väitvad eeldused on siin, et eestlased oma mineviku tõlgendamisel ei arvesta Eestis NLi ajal olnud tööstustega. Väärtuseeldus on, et „kitsas“ vaade mineviku tõlgendusele ei ole soovitav ning seda seostatakse valetamisega. Lisaks sildistatakse Eesti presidenti „omistajaks“: “Millest unustas Eesti president oma katses “omistada” admiral Bellinshauseni?”¹⁶ (Baltnews, 2020c). Väitev eeldus on siin see, et Eesti president võib midagi unustada ja ka omistada. Samas käivitab “katse” väitvat eeldust, et Eesti presidendil Bellinshauseni “omistamine” siiski ei õnnestunud. Siis sildistatakse eestlasi rahvana, mis ei ole võimeline tegema õigeid poliitilisi otsuseid: „Kui eestlased on kunagi ajaloos teinud häid otsuseid, siis oli see päev, kui nad läksid NLi koosseisu. Soome aga valis Hitleri ja natsi-Saksamaa poole. Eestlased valisid õige poole ja peavad olema selle üle uhked“¹⁷ (Бойков, 2020a). Selles lauses tehakse väitvat eeldust, et eestlased ei ole oma valiku üle uhked. Samas aga tuntakse uhkust millegi muu üle: „Eesti president Kersti Kaljulaid nimetas Antarktika avastaja Bellinshauseni isikuks, kelle üle Eesti rahvas saab uhke olla. Selles väites on suur viga“¹⁸ (Baltnews, 2020c). Väitev eeldus on siin see, et Eesti president saab eksida. Tähelepanuväärne on siin see, et seda, mille üle Eesti peaks uhke olema, otsustab Venemaa, kuna nii eestlaste kui ka Eesti presidendi seisukohad on eelnevalt kuulutatud täiesti väärtusetuks.

¹⁵ Эстонии было много хороших производств. И так всегда происходит, когда узко смотрят на интерпретацию прошлого. И эстонцам приходится лгать. Они знают, что лгут, и продолжают этим заниматься.

¹⁶ О чем забыла президент Эстонии в попытке "присвоить" адмирала Беллинсгаузена.

¹⁷ Если эстонцы когда-либо и совершали правильные поступки в истории, то это был день, когда они вошли в состав СССР. А вот Финляндия выбрала сторону Гитлера и нацистской Германии. Эстонцы заняли правильную сторону и должны гордиться этим.

¹⁸ Президент Эстонии Керсти Кальюлайд назвала первооткрывателя Антарктиды адмирала Фаддея Фаддеевича Беллинсгаузена фигурой, которой "эстонский народ может гордиться". В это утверждение закралась большая ошибка.

2.2.1.4. Patuoina strateegiat sisaldavad narratiivid

Intervjuust Soome ajakirjanikuga leidub näiteid sellest, kuidas eestivenelasi konstrueeritakse ohvritena ning eestlasi – süüdlastena, kes eestivenelasi tahtlikult diskrimineerivad: „Eesti püüab siduda ennast Läänega, kuid Lääs on praegu väga russofoobne. Nõukogude okupatsiooni müüdi põhjuseks on apartheidi ja derussifitseerimise poliitika. Eesti ja Läti hakkasid seda poliitikat läbi viima kohe pärast NLi lagunemist, kui umbes miljon venelast kaotasid kodakondsuse“¹⁹ (Бойков, 2020a). Siin tehakse olemuslikku eeldust, et apartheidi ja derussifitseerimise poliitika on Eestis olemas ning väitev eeldus on, et seda viiakse läbi siiaamaani, selle all kannatab umbes miljon Eesti ja Läti elanikku ning selle poliitika üks osa on kodakondsuse (mitte)andmine. Varjatud eeldus „derussifitseerimises“ on see, et eestlased ja lätlased ei tahtnud midagi vene oma ning hakkasid selle eemaldamisega „kohe pärast NLi lagunemist“, mis eeldab, et eestlased ja lätlased ei tundnud russifitseeritud NLis hästi. Kuid tekstis tehakse väärtuseeldust, et „derussifitseerimine“, „russofoobia“ nii nagu „apartheid“ ei ole soovitud ning on negatiivsed nähtused ja varjatud eeldus on seega, et nende toimepanemist tuleb kuidagi õigustada, aga mistahes õigustus ei ole juba algusest peale tõene. Seega paistab selles valguses nõukogude okupatsioon (mida tuuakse õigustusena) müüdinähtuse ehk väljamõeldisena. Varjatud eeldus on see, et toetust sellele väljamõeldisele ja seega oma diskrimineerivale poliitikale vene rahvusvähemuste suhtes püütakse saada Läänelt, mida konstrueeritakse „väga russofoobsena“ ning seda ilma mingisuguse põhjuseta.

Veel selleks juba kohe valeks ja kõlbmatuks venelaste diskrimineerimise õigustuseks konstrueeritakse ajaloo falsifitseerimist: „Ning see apartheidi poliitika on ajaloo falsifitseerimise peamine põhjus. Nad lihtsalt tahavad leida venekeelse rahvusvähemuse diskrimineerimise õigustust“²⁰ (Бойков, 2020a). „Lihtsalt tahavad leida /.../ õigustust“ käivitab väitvat eeldust, et sellist õigustust ei ole olemas ning seda tuleb otsida. Seega konstrueeritakse siin eestlasi kui pahatahtlikke inimesi, kes diskrimineerivad venekeelset rahvusvähemust niisama. Pealegi konstrueeritakse venekeelse rahvusvähemuse olukorda lootusetuks: „Kui ma tulin esimest korda Brüsselisse, siis nägin palju tumedanahalisi ja teadvustasin, et nad ei mõista mitte kunagi venekeelse rahvusvähemuse probleeme Balti riikides“²¹ (Бойков, 2020a). Siin tehakse jällegi väitvat eeldust, et venekeelsel rahvusvähemusel on Balti riikides probleemid ja

¹⁹ Эстония пытается связать себя с Западом. А Запад сейчас очень русофобский. Главная причина мифа о "советской оккупации" – политика апартеида и дерусификации. Эстония и Латвия начали ее проводить сразу же после распада СССР, когда около миллиона русских потеряли гражданство.

²⁰ И эта политика апартеида – главная причина фальсификации истории. Им просто хочется найти оправдание дискриминации русскоязычного меньшинства

²¹ Когда я впервые приехала в Брюссель, увидела множество "цветных" людей и осознала, что они никогда не поймут проблемы русскоязычного меньшинства в Прибалтике.

neid on vaja mõista, kuid kuna soovitud mõistmist ei ole Brüsselis, siis ei ole kellelki Euroopas abi otsida. Tuuakse välja, et abi ei saa ka Eestis: „Eestis ei ole hetkel mitte ühtegi poliitilist erakonda, mis suudaks muuta olukorda. Niikaua kui NATO on Balti riikides, kuuleme pidevalt nõukogude okupatsioonist, apartheidi poliitika jätkub ning riigi liidrid jätkavad oma Venemaa vastast retoorikat“²² (Бойков, 2020a). Siin on väitev eeldus, et vene rahvusvähemuste diskrimineerimise peamiseks põhjuseks on NATO kohalolek Balti riikides, mis ei lase Eesti poliitilistel erakondadel viia läbi oma enda agendat. Seega koos eestlastega on süüdlaseks ka NATO. Väärtuseeldus on, et olukorda on vaja muuta. Väitvate eelduste tasandil on parandatud olukord see, et ei räägita nõukogude okupatsioonist, ei diskrimineerita eestivenelasi ja räägitakse Venemaa kohta hästi; kui aga räägitakse NLi okupatsioonist ja üldiselt Venemaa kohta negatiivselt, tähendab see kohe ka eestivenelaste diskrimineerimist. Seega on eestivenelased Venemaa kaart, mida saab mängida, et kaitsta oma poliitilist agendat.

2.2.1.5. Ajalooliste sündmuste väärtõlgendamist sisaldavad narratiivid

Soome ajakirjaniku kaudu sõnastatakse, mis on Eesti tõeline ajalugu: „Eesti poliitikud järjest kultiveerivad nõukogude okupatsiooni müüti. Soome ajakirjanik Leena Hietanen ütleb intervjuus Baltnewsile, et usk nõukogude terrorisse muutus kultuseks, millel ei ole riigi tõelise ajaloo mitte midagi ühist“²³ (Бойков, 2020a). Siin tehakse olemuslikku eeldust, et on olemas Eesti tõeline ajalugu ning väitvat eeldust, et see, mida Eesti poliitikud kultiveerivad, on vale ajalugu ehk ajaloo falsifitseerimine. Varjatud eeldus on, et Eesti poliitikud kultiveerivad vale ajalugu niisama, ilma mistahes põhjusega, et usk nõukogude terrorisse tekkis ja muutus kultuseks samuti niisama, ilma mistahes aluseid ning nõukogude okupatsioonist räägitakse väga palju jällegi niisama. Seega konstrueeritakse eestlasi varjatult inimesteks, kellel ei ole mõistust. Eriti rõhutatakse siinjuures noori: „Eesti noorem põlvkond on nõukogude okupatsiooni narratiivi pantvangideks“²⁴ (Бойков, 2020a), kus nähtub väitev eeldus, et Eesti noorem põlvkond usub nõukogude okupatsiooni narratiivi nii tugevalt, et neid on rakse veenda vastupidises. Väärtuseeldus on, et olla „pantvang“ ei ole soovitav ning vajalik on seega lasta ennast ümber veenda.

²² В Эстонии сейчас нет ни одной политической партии, способной изменить ситуацию. Пока НАТО в Прибалтике, мы будем постоянно слышать о "советской оккупации", политика апартеида будет продолжаться, а лидеры страны продолжают свою антироссийскую риторику.

²³ Эстонские политики раз за разом культивируют миф о "советской оккупации". Финская журналистка Лена Хитанен в интервью Baltnews говорит, что вера в "советский террор" превратилась в культ, не имеющий с истинной историей страны ничего общего.

²⁴ Молодое поколение Эстонии находится в заложниках нарратива о "советской оккупации".

2.2.1.6. Valeinformatsiooni ja propagandat sisaldavad narratiivid

Kuigi varasemalt öeldi, et kohe pärast NLi lagunemist hakkasid eestlased läbi viima derussifitseerimise ja apartheidi poliitikat, siis siin väidetakse, et eestlased olid NLis õnnelikud: „Eestlased olid nõukogude inimesed ning neile meeldis elada NLis. Käisin Eestis ning mind pani imestama, kui sügavalt eestlased sümpatiseerisid Nõukogude Liidule ning kui palju nad olid selle üle uhked. Nad ei osanud mõeldagi, et Nõukogude Liit kunagi laguneb“²⁵ (Бойков, 2020a). Siin konstrueeritakse eestlasi Nõukogude Liidu lahutamatuks osaks ning eeldatakse, et eestlaste identiteet oli täpselt sama või isegi sügavam, kui teistel NLi riikidel – usk NLi püsimisse ja uhkus selle üle. Siin rõhutatakse eestlaste enda soovi ja initsiatiivi elada NLis.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kõik eespool toodud narratiivid esinevad nii virtuaal- kui ka reaalmaailmas ning neid levitavad ja võimendavad Venemaa infomõjutuskanalid. Selline ajaloo tõlgendamise pealesurumine õhutab Eesti ühiskonna polariseerimisele, kuna eeldatakse, et eesti ja vene kogukond Eestis ei oska ega saa olla koos, välja arvatud juhul, kui Eesti peab Vene meelset retoorikat ja nõustub nii Venemaa ajaloo tõlgendusega kui ka vaikimisi kõigega, mida Venemaa ütleb.

2.2.2. Diskrimineerimine

Käesolev kategooria hõlmab viit teksti. Tekstide teemad on põhiseaduse muudatused Venemaa Föderatsioonis²⁶ (Baltnews, 2020d), Eesti valitsuse poolt vene elanikkonnale koha ette näitamine pronksiöö kaudu²⁷ (Кобиц, 2020a), Eestis toimunud *Black Lives Matter* protestid²⁸ (Гусев, 2020a), Eesti Keeleinspektsiooni piinamisvahendid²⁹ (Гусев, 2020b), kus väitva eelduse põhjal nähtub, et Eestis piinatakse eestivenelasi keele pärast; Venemaa OSCE esinduse poolt Balti riikide venekeelse elanikkonna diskrimineerimise probleemi tõstatamine³⁰ (Baltnews, 2020e). Lähilugemise tulemusena oli „diskrimineerimise“ kategooria tekstid jaotatud radikaliseerivate narratiivide tunnuste järgi:

2.2.2.1. Kuuluvustunde narratiivid

Intervjuus Venemaa alalise esinduskoja esinaise Jelena Sutorminaga leidub näiteid sellest, kuidas Venemaal toimunud muudatused põhiseaduses on eriti olulised Balti riikidest

²⁵ Эстонцы были советскими людьми, и им нравилось жить в СССР. Я бывала в Эстонии, и меня поражало, насколько глубоко эстонцы симпатизировали Советскому Союзу и как сильно они им гордились. Они и подумать не могли, что СССР когда-нибудь распадется.

²⁶Сутормина: поправки к Конституции РФ особенно важны для соотечественников из стран Балтии.

²⁷ Власти Эстонии указали русской общине ее место, и она с ним не согласилась.

²⁸ Проблема не расизма, а сумасшедших". Эстония передает "привет" чернокожей Америке

²⁹ Страдающее Средневековье: у языковой инквизиции Эстонии теперь больше "инструментов пыток".

³⁰ В российском постпредстве при ОБСЕ обратили внимание на недостаточную освещенность проблемы дискриминации русскоязычного населения в Прибалтике.

kaasmaalastele ehk toovad esile kuuluvustunde tekitamise narratiive, millega kujundavad inimeste mõtlemist: „Meie oleme nii mõnigi kord püstitanud küsimust, nii Euroopa Nõukogu kui ka OSCE ees, nende rikkumiste kohta. Ja muidugi selline muudatus annab rohkem enesekindlust välismaal elavatele vene kaasmaalastele, eriti Balti riikides”, lisas tema.”³¹ Baltnews, 2020f “Nii mõnigi kord püstitanud küsimust” ja “rikkumiste kohta” viitavad väitvatele eeldustele, et Baltimaad rikuvad pidevalt õigusi, mis vajab “korduvat” teema ülestõstmist. Samuti “annab rohkem enesekindlust” käivitab väärtuseeldust, et põhiseaduse muudatus on positiivne ja soovitatav ning väitev eeldus on, et ilma selle muudatuseta on välismaal elavad venelased ebakindlad. Tekstist nähtub ka varjatud väitev eeldus, et vene kaasmaalased saavad tunda end enesekindlanama üksnes sellepärast, et Venemaa teeb oma põhiseaduses muudatuse, et neid rohkem toetada. „Sutormina: muudatused VF põhiseaduses on eriti tähtsad Baltimaadest kaasmaalastele“³² (Baltnews, 2020f) . Selles lauses nähtub väitev eeldus, et venelasi diskrimineeritakse paljudes välismaa riikides, aga Baltimaadel kõige rohkem³³ (Baltnews, 2020f). Samas tekstist järgnevas lõigus tuuakse välja selgitust, miks on Venemaa põhiseaduse muudatused olulised: „Muudatuste seas pakutakse muuta artikli 69 ja kindlustada selles välismaal elavate kaasmaalaste toetamise sätet nende õiguste kasutamises, huvide kaitse tagamises ja Venemaa üldise kultuurilise identiteedi säilitamises“³⁴ (Baltnews, 2020f). Sõna „kindlustada“ käivitab väitvat eeldust, et enne artikli muutmist ei olnud kaasmaalaste õiguste ja huvide kaitse piisav ning selle muudatuse rakendamine muudab olemasolevat olukorda. Samuti tehakse väitvat eeldust, et Venemaa üldine kultuuriline identiteet vajab säilitamist.

„Venemaa pool on korduvalt püstitanud rahvusvahelistel platvormidel küsimust vene kodanike diskrimineerimisest Balti riikides. Muu hulgas ei ole neile venekeelne haridus kättesaadav, kehtestatakse venekeelse informatsiooni levitamise kvoteerimist“³⁵ (Baltnews, 2020f). „Venemaa pool“ käivitab väitvat eeldust, et peale Venemaad ei ole rahvusvahelisel tasandil vene kodanike diskrimineerimise küsimust keegi tõstatanud. Varjatud väitva eelduse pinnalt

³¹ "Мы не раз ставили вопрос и перед Советом Европы, и перед ОБСЕ об этих нарушениях. И, конечно, такая поправка даст больше уверенности российским соотечественникам, проживающим за рубежом, особенно в странах Балтии", – добавила она

³² Елена Сутормина считает, что поправки к Конституции важны для граждан РФ, которые живут на территории стран Балтии.

³³ Сутормина считает, что поправки к Конституции важны для граждан РФ, которые живут на территории стран Балтии.

³⁴ Среди поправок, в частности, предлагается изменить статью 69 и закрепить в ней положение о поддержке соотечественников, проживающих за рубежом, в осуществлении их прав, обеспечении защиты их интересов и сохранении общероссийской культурной идентичности.

³⁵ Российская сторона неоднократно поднимала на международных площадках вопрос о дискриминации русскоязычных граждан в странах Балтии. В частности, им недоступно образование на русском языке, вводится квотирование на распространение информации на русском языке.

nähtub, et kuigi Balti riikides diskrimineeritakse vene elanikkonda, ei reageeri sellele keegi peale Venemaad. Seega käesolevate eelduste pinnalt on võimalik järeldada, et inimestes tekitatakse kuuluvustunnet survestamislavade levitamise kaudu. Tekstis rõhutatakse ohtu grupele, ebaõiglust selle suhtes ja kuuluvustunde vajadust, mis võib olla radikaliseerumise tekkepõhjuseks.

„Muidugi esineb Välisministeerium rahvusvahelistel platvormidel, ja mina võin öelda, et Vene ühiskond samuti toetab seda ja ka rahvusvahelistel platvormidel neid küsimusi püstitatakse. See on väga oluline, kuna me näeme, kuidas arreteeritakse ja kinni peetakse aktiviste, kes esinevad vene keele säilitamise eest, ja hoolimata sellest survestamine jätkub. Seetõttu on vajalik aktiivsemalt esineda rahvusvahelistel platvormidel ja kaitsta meie kaaskodanike huve“³⁶ (Baltnews, 2020f). Selles lõigus tehakse väitvat eeldust, et Venemaa Välisministeerium seisab vene aktivistide õiguste eest Balti riikides. „Survestamine jätkub“ käivitab olemuslikku eeldust, et Eestis on toimunud ja toimub ka edasi vene aktivistide survestamine. Väitev eeldus on, et peale Vene poliitikuid toetab kaasmaalasi ka terve Vene ühiskond; Venemaa ei esine piisavalt aktiivselt rahvusvahelistel platvormidel kaasmaalaste huvide kaitseks ning üksnes selline aktiivne esinemine saab kaasmaalaste olukorda parandada.

2.2.2.2. Identiteedikriisi ärakasutada püüdvad narratiivid

Tekstis, kus Baltnews võtab intervjuud Andrei Lobovilt ning arutatakse eesti- ja vene kogukondade suhtlusprobleeme, on näha, et selle käigus tõstatatakse vene elanikkonnas levivaid hirme ja manipuleeritakse vene kogukonna uskumustega. Eeltoodut toetab järgmine tsitaat intervjuust: „Siiani on kõik peamised parteid, kui mitte negatiivselt ja vaenulikult, siis valvsalt suhtunud venelastesse ja vene valijaskonda. Valijaskonna huvid võivad kuidagi olla deklareeritud eelvalimiste kampaania ajal, tihti tekivad sõnumid, mis on suunatud vene valijaskonnale, kuid faktiliselt, vahetu valitsemise ajal, ei ole avatud ja selgeid avaldusi õnnestunud kuulda“³⁷ (Кобиц, 2020a). Selles lõigus nähtub väärtuseeldus, et kõik peamised

³⁶ Конечно, Министерство иностранных дел выступает на международных площадках, и я могу сказать, что общественность российская тоже это поддерживает и так же на международных площадках поднимаются эти вопросы. Это очень важно, поскольку мы видим, как арестовываются и задерживаются активисты, которые выступают за сохранение русского языка, и, несмотря на это, давление продолжается. Поэтому нужно активнее выступать на международных площадках и защищать интересы наших сограждан”.

³⁷ На политическом уровне об этом, к сожалению, сказать нельзя. Все основные партии до сих пор если не отрицательно и не враждебно, то относятся настороженно к русским, к русскому избирателю. Интересы избирателей могут даже декларироваться как-то во время предвыборных гонок, часто появляются сообщения, направленные на русских избирателей, но по факту, во время непосредственного правления открытых, четких заявлений уже слышать не приходится.

parteid ei arvesta vene valijaskonna huvidega ning nende huvidega tegeletakse ainult lubaduste tasandil.

2.2.2.3. Paremäärmuslikud narratiivid

Paremäärmuslikud narratiivid võivad väljenduda konkreetse etnilise rahva väljatoomisel. Alltoodud teksti kontekstist on selgelt võimalik eristada vandenõuteooria tunnuseid, kus organisatsioon või grupp ehk tekstis mainitud „poliitikute grupp“, mis viitab Eesti poliitikele, töötab pahatahtliku eesmärgi nimel. Paremäärmuslased üldjuhul lähtuvad kollektiivsest ohvritundest, et valitsus kiusab neid taga: „Mulle tundub, et küsimus ei seisne selles, et noored inimesed vene koolidest puutuvad kokku suhtlusprobleemidega eakaaslastega ja vastupidi. Siin pigem luuakse probleemi nooremale põlvkonnale kunstlikult praeguste poliitikute poolt. Probleemi, minu vaates, polnudki“ (Кобиц, 2020a)³⁸. Siin tehakse olemuslikku eeldust, et vene ja eesti noortel on olemas omavaheline suhtlusprobleem. Samas tehakse väitvat eeldust, et Eesti poliitikud on huvitatud kuntslike probleemide loomises eesti ja vene noorte vahel. Ka järgmises lõigus on märgata paremäärmuslike narratiivide tunnuseid:

„Ma õppisin Tallinna Tehnikaülikoolis ja kursuse lõpus ei olnud mul eesti kaaslastega suhtluse osas küsimusi, kusjuures ma õppisin just vene grupis. Kuivõrd mina olen kuulnud, on noortel mõningad raskused tekkinud, mis on ka iseloomulik peale 2007. aasta pronksiöö. Siis oli meie vene kogukonnas Eestis tekkinud põlastus olemasoleva riigikorra vastu. Valitsus üritas vene kogukonnale kohta ette näidata. Ja meie ei olnud selle kohaga nõus“³⁹ (Кобиц, 2020a). Siin on väitva eelduse pinnalt võimalik näha, et omavahel keelelisi suhtlusprobleeme eestlaste ja venelaste vahel ei esine ning suhtlusprobleemide tekkepõhjusena rõhutatakse 2007. aastal toimunud aprillisündmusi. Tekkinud „põlastus“ riigikorra vastu käivitab varjatud väitvat eeldust, et just riik on süüdi pronksiöö korratuste puhkemises, mis toetab eeltoodud lauset, et probleeme luuakse „kunstlikult“ riigi poolt. „Näidata koht ette“ käivitab olemuslikku eeldust, et eestivenelastel on Eestis oma koht, väitvat eeldust, et eestivenelased ei tea Eestis oma kohta ja seda tuleb neile ette näidata. Varjatud eeldus on, et eestlased ja eestivenelased ei ole Eestis

³⁸ Мне кажется, уже не стоит вопрос о том, что молодые люди из русских школ сталкиваются с проблемами в общении со сверстниками и наоборот. Тут скорее проблема для молодого поколения создается искусственно нынешними политиками. И проблемы-то и не было, на мой взгляд

³⁹ Я учился в Таллинском Техническом университете, и к концу курса у меня не было никаких вопросов в общении с эстонскими товарищами, причем я учился именно в русской группе. Насколько я слышал, некоторые трудности у молодежи появились после, что и характерно, 2007 года, после "бронзовых ночей". Тогда в нашей русской общине в Эстонии возникло отторжение существующего порядка в стране. Правительство пыталось показать русской общине ее место. И мы с этим местом не были согласны.

võrdsed ning eestlased saavad dikteerida eestivenelastele oma tingimusi (mis on näide grupi ohvritunde tekitamisest).

„Praktikas on valitsusel säilinud tõrjutus venelikkuse ja vene kogukonna vastu. Ja igal ajal on olemas omad vaevamisvahendid. Keegi praegu, vähemalt meie avarustes, laagreid ei loo ja mitte keegi kedagi kauaks ajaks lukku taha ei pane. Aga kõik on kujunenud sõnade mängu ja silmakirjalikkuse vormi. Fabritseeritud protsesside vaates, kui meelde tuletada vene aktiviste „pronksi neljaliiget“, kelle üle väidetavalt mõisteti kohut korratuste organiseerimises 2007. aastal. Lõpuks oli riik kohtus kaotanud. Seega kaitseprotseduur on justkui nagu olemas ja mõnikord õnnestub isegi end kaitsta. Survestamismeetmed on pehmemad kui sada aastat tagasi, kuid see ei tühista seda fakti, et riigisüsteem ei ole kaugeltki ideaalne“⁴⁰. (Кобиц, 2020a)

Ka selles lõigus rõhutatakse „tõrjutust“, mis käivitab väitvat eeldust, et Eesti valitsuse jaoks on venelikkus ja vene kogukond negatiivne ning seda on vajalik tõrjuda ning väärtuseeldust, et tõrjutus ei ole tegelikult soovitatav. Väitva eelduse pinnalt nähtub, et koonduslaagrid ja vangistused väljenduvad eestivenelaste suhtes „silmakirjalikkuses“ ja „sõnade mängus“. Rõhutatakse, et isegi kui Eesti kohtusüsteem kaitseb eestivenelasi, on riigisüsteem siiski kallutatud neid survestama. Tuginedes eeltoodud eeldustele on võimalik järeldada, et tekstis sisaldub oluliselt paremäärmuslike tunnustega narratiive, mida iseloomustavad vandenõuteooriad, näiteks see, et probleeme luuakse kunstlikult poliitikute poolt, kuid ka üldised eliidivastased narratiivid. Eliitide vastaseid narratiive iseloomustavad eelkõige kollektiivse ohvritunde tekitamine, kus sihtkogukonna rühmaks on just vene elanikkond.

2.2.2.4. Rahulolematuse ümbermõtestamise narratiivid

Diskrimineerimise kategooria tekstide hulgas on intervjuu, mis käsitleb Eestis läbiviidud protesti aktsiooni *Black Lives Matter*. Intervjuus oli tungivalt rõhutatud, et Eestis ei tohiks olla taolist protesti, kuna probleem puudutab ainult riike, kus elanikkonna seas on palju tumedanahalisi. Kultuuriline narratiiv on üks radikaliseerumise psühholoogiliseks jõuks, mille eesmärk on kujundada eelarvamust „alandava“ sisemise grupi kohta ja pühendumust välisele „alandatud“ grupile, kus esinevad ideoloogilised sõnumid, mis kutsuvad üles „välisgrupile“ vastu seisma ja sisaldavad valeinformatsiooni, propagandat jne. „See on Ameerika probleem, mitte rassismi probleem, ent hullumeelsete, iseennast täis ja ahistavate politseinike oma.

⁴⁰ Но на практике у властей сохраняется неприятие русского, русской общины. И у каждого времени есть свои инструменты угнетения. Никто сейчас, по крайней мере, в наших широтах, лагеря не создает, никто никого не запирает надолго. Но все перешло в форму игры слов, лицемерия. В виде сфабрикованных процессов, если вспомнить русских активистов "бронзовой четверки", которых судили якобы за организацию беспорядков 2007 года. В итоге государство суд проиграло. То есть как бы процедура защиты есть, как бы формально иногда даже

Tallinnas ei tohiks olla *Black Lives Matter* protesti. Meil pole vaja progressiivseid valgeid, kellel pole kunagi politseiga asja olnud. Kes ei ela Ameerikas, või ükskõik mis riigis, kus elab suur osa tumedanahalisi elanikke, kellel on õigus meie nimel rääkida. Me pole teie ahvid! Eestil on omad probleemid. Leppige sellega, ütles Turei⁴¹ (Гуцев, 2020a). Väitev eeldus on tekstis see, et Eesti ei tohiks tumedanahaliste probleemidega tegeleda, kuna siin ei ela neid piisavalt palju; tumedanahaliste väärkohtlemine Ameerikas ei ole rassism, vaid hullumeelsete politseinike probleem, mida Eestis ei ole. Väitvaks eelduseks on, et eestlased ei pea seisma ja ei tohi seista „ahvide“ õiguste eest, kes ei ela Eestis, vaid peavad tegelema üksnes oma probleemidega. „Mis siis ajendas enamjaolt eesti keelt kõnelevaid inimesi koguneda mustanahaliste õiguste kaitsmise aksioonile? Eeldatavasti, soov olla „trendis“⁴² (Гуцев, 2020a). „Soov olla trendis“ käivitab väitvat eeldust, et eestlased ei ole trendis ning on valmis toetama ükskõik mida, et seda olla. Seega konstrueeritakse eestlaste tegevusi ebamõistlikeks. „Muu hulgas on Eestil probleemid, mis tõepoolest väärivad protesti aksioonide korraldamist ja toetust eelkõige eesti keelt kõneleva kogukonna poolt, näiteks kolme aastakümne vältel kestnud vene elanikkonna õiguste rikkumine, sealhulgas massilise kodakondsuseta instituudi säilitamine“ (Гуцев, 2020a)⁴³. „Eestil on probleemid“ käivitab olemusliku eeldust, et probleemid, mille eest tuleb proteste korraldada, on olemas. Väitev eeldus on, eestivenelaste õigusi rikutakse Eestis täpselt samamoodi nagu Ameerikas tumedanahaliste omi. Väitvaks eelduseks on, et eestlased ei näe probleeme enda juures ning ei lahenda neid, vaid tegelevad Ameerika probleemidega, millega neil ei ole pistmist. „Me pole teie ahvid“, käivitab olemusliku eeldust, et Ameerikas on omad „ahvid“ ja Eestil omakorda enda omad. Varjatud väitva eelduse põhjal nähtub tekstist, et Eesti ahvid on eestivenelased, kelle kaitseks võib korraldada protesti.

Eeltoodud eeldustele tuginedes on võimalik näha rahulolematuse tunde ümbermõtestamist eesmärgiga ära kasutada kannatanu staatust, et venelaste probleemid Eestis peavad olema eestlaste vaates palju aktuaalsemad kui tumedanahaliste probleemid Ameerikas ning kutsuda üles kaastunnet, mida rõhutab „aastakümnete vältel“ toimunud õiguste rikkumine.

⁴¹ "Это американская проблема, и это проблема не расизма, а сумасшедших, довольных собой, издевающихся полицейских. В Таллине не должно быть протеста Black Lives Matter. Нам не нужны прогрессивные белые, которые никогда не имели дела с полицией и не живут в Америке или в любой стране, где проживает большое количество темнокожего населения, которое имеет право говорить от нашего имени. Мы не ваши обезьяны! У Эстонии есть свои проблемы. Смиритесь с этим", – написал Турей.

⁴² желание "быть в тренде".

⁴³ Впрочем, в Эстонии есть проблемы, которые действительно заслуживают проведения акций протеста и поддержки именно со стороны эстоноязычной общественности, например, продолжающееся уже почти три десятилетия нарушение прав русскоязычного населения, в том числе сохранение института массового безгражданства.

2.2.2.5. Patuoina strateegiat sisaldavad narratiivid

Mitmes tekstis oli võimalik tuvastada ka mitmel korral patuoina ideoloogiat, kus selgelt oli määratletud “ohvrid” ehk vene elanikkond Balti riikides ja “süüdlased”, “karistusgrupp”, mis väljendus Keeleinspeksiooni ametikohustuste teostamises: Eesti parlament võttis vastu otsuse mitte-eestlaste seas kurikuulsat mainet omava Keeleinspeksiooni koondamisest Keeleametisse. Olles selle poolest kuulus oma karistusreididega, “püüdes” mitte kõrgemat eesti keele taset omavaid supermarketite müüjaid ja vene koolide õpetajaid, oli organ saavutanud veel rohkem õigusi”⁴⁴ (Гуцев, 2020b). Selles lauses tehakse väitvat eeldust, et eestlaste jaoks on Keeleinspeksioon hea mainega organisatsioon. “Kuulus oma karistusreididega” käivitab väitvat eeldust, et Keeleinspeksiooni tegevus on suunatud üksnes mitte-eestlaste karistamisele, mille käigus saavad karistada ka need, kes oskavad eesti keelt, aga mitte vajalikul kõrgemal tasemel. Samuti on väitev eeldus, et varem oli Keeleinspeksioonil vähem õigusi. Nüüd, kuigi on Keeleinspeksioon varjatud eelduse tasandil niigi oma tegevusega mitte-eestlastele palju halba teinud, antakse sellele veelgi rohkem õigusi diskrimineerida eestivenelasi (eriti poemüüjaid ja vene koolide õpetajaid).

“Milliste õilsameelsete eesmärkidega poliitikud ka ei õigustaks ametivolituste laiendamist, ei muutu selle alusena rajatud diskrimineeriv printsiip etniliste mitte-eestlaste suhtes”⁴⁵ (Гуцев, 2020b). Siin tehakse väitvat eeldust, et poliitikud õigustavad Keeleinspeksiooni laienemist muu põhjusega kui sooviga diskrimineerida mitte-eestlasi, seega tehakse olemuslikku eeldust, et on olemas muu Keeleinspeksiooni põhimõte, kui diskrimineerimine. Siiski rõhutatakse, et on olemas Keeleinspeksiooni alusprintsiip, milleks on üksnes diskrimineerimine. „Üks asi on ladusalt solvata juba eesti keelt valdavalt kohalikku venelast, kuid teine asi on tekitada moraalseid kannatusi keelekontrolliga nendele, kes saabusid riiki Euroopa Liidu korralduse alusel. Mis juhtub siis, kui nad kaebavad diskrimineerimise kohta Brüsselile või jumal hoidku, tekitavad mässu USAs toimuva või mõningate Euroopa riikide näitel?”⁴⁶ (Гуцев, 2020b). Väitvate eelduste põhjal on tekstist näha, et Keeleinspeksiooni tegevuseks on kohalike

⁴⁴ Парламент Эстонии принял решение о преобразовании имеющей дурную славу среди неэстонцев Языковой инспекции в Языковой департамент. Тем самым известный карательными рейдами по "вылову" не владеющих на высшем уровне эстонским языком продавцов супермаркетов и учителей русских школ орган получил еще больше полномочий.

⁴⁵ Какими бы благими целями ни оправдывали политики необходимость расширения полномочий данного ведомства, его дискриминационный по отношению к этническим неэстонцам принцип, заложенный при основании, от этого точно не изменится.

⁴⁶ Но одно дело – обидеть, возможно, не очень бегло, но все-таки владеющего эстонским местного русского, а другое – причинить моральные страдания языковой проверкой тем, кто прибыл в страну по распоряжению ЕС. Что будет, если они пожалуются на дискриминацию в Брюссель или, не дай бог, учинят бунт по примеру того, что происходит сейчас в США и некоторых странах Европы?

eestivenelaste solvamine ja keelekontrolliga moraalsete kannatuste tekitamine. Siiski ei ole Keeleinspeksiooni sihtrühmaks üksnes eestivenelased, vaid ka need, keda Euroopa Liit oli Eestisse saatnud. Väitev eeldus on, et nendel inimestel on Keeleinspeksiooni tegevuse kohta piisavalt tõendeid, et kas pöörduda rahvusvahelisesse kohtusse või korraldada protesti diskrimineerimise vastu.

„Eestivenelased on iseseisvuse aastate jooksul näidanud riigile andestatavust ja kannatlikust, ehk valmisolekut vaidlematult taluda igasuguseid norimisi. Lisaks sellele, isiklikku parteid, mis seisaks venekeelsete õiguste eest, neil parlamendis ei ole, mitte keegi ei sekku, mis tähendab, et võib probleemideta jätkata nende kiusamist, millega Keeleamet suure tõenäosusega nüüd tegevust jätkab, tegeledes uue „laienenud energiaga.“⁴⁷ (Гусев, 2020b). Siin tehakse väitvat eeldust, et eestivenelasi koheldi iseseisvas Eestis nii, et nad pidid seda kohtlemist andestama, kannatama ja vaidlematult taluma. Eeldatakse, et eestivenelased talusid kõiki norimisi ja kiusamisi ilma vaidlemiseta ning neid ei ole kedagi poliitika tasemel kaitsta. Väitev eeldus on, et Keeleinspeksioon on samuti kiusamisega tegelenud ja kavatseb seda veelgi suurendada. See on ere näide patuoina strateegia rakendamisest.

2.2.3. Vene koolid Eestis

Käesolev kategooria hõlmab 18 teksti, mille põhiteemaks on vene koolide sulgemine Eestis. Lähilugemise tulemusena oli „vene koolid Eestis“ kategooria tekstid jaotatud radikaliseerivate narratiivide tunnuste järgi järgmiselt:

2.2.3.1. Kuuluvustunde narratiivid

Ühe selle kategooria teksti pealkirjaks on „Hüvasti vene koolid. Eesti haridusministri koha said reformistid“⁴⁸ (Baltnews, 2021a). Väitva eelduse põhjal nähtub, et vene koole ei suletud varem, kuna haridusministri kohal oli eestivenelaste suhtes positiivne erakond. Seega tehakse väärtuseeldust, et Reformierakond on negatiivne erakond eestivenelaste jaoks. Pealkirjale järgneb lõik: „Uus võimalik haridusminister Liina Kersna keskendub eesti keele õppe toetuse laienemisele. Küll aga venekeelse hariduse degradeerumine jätkub“⁴⁹ (Baltnews, 2021a).

⁴⁷ „Эстонские русские за годы независимости показали по отношению к эстонскому государству "всестерпение и всепрощение", то есть готовность безропотно выносить любые придирки. Кроме того, собственной партии, которая отстаивала бы права русскоязычных, у них в парламенте нет, никто извне не заступится, а значит можно без проблем продолжать издеваться над ними и дальше. Чем Языковой департамент, с большой долей вероятности, теперь и продолжит заниматься с новой, "расширенной" энергией. „

⁴⁸ Прощайте, русские школы. Пост министра образования Эстонии достался реформистам

⁴⁹ Новый возможный министр образования Эстонии Лийна Керсна сосредоточится на увеличении поддержки изучения эстонского языка. Образование же на русском продолжит деградировать.

Eeltoodust on võimalik näha väitvat eeldust, et eestikeelse õppe rahastamist tehakse venekeelse õppe rahastamise arvelt. Väärtuseeldus on, et venekeelse hariduse degradeerumine ei ole soovitatav, ning väitev eeldus on, venekeelse hariduse degradeerumine mingi aeg algas ning jätkub tänaseni. Tekstis üldiselt rõhutatakse uue koalitsiooni kujundamist, kus väitvate eelduste põhjal on Keskerakond ainuke partei, mis toetab eestivenelasi ja vene koole Eestis.

„/.../ tsentristid on huvitatud vene koolide säilimisest, kuna Eestis pole täieliku ülemineku võimalusi eestikeelsele õppele“⁵⁰ (Baltnews, 2021a). Tekstis tehakse väitvat eeldust, et Eesti riik ei saa vene koole täielikult kinni panna. Väärtuseelduseks on see, et Keskerakonna võimu kaotus on negatiivne ning varjatud väitev eeldus, et vene koolide säilitamise eest tuleb hääletada Keskerakonna poolt, kuna kõik teised parteid on vene koolide sulgemise poolt. Seega seotakse eestivenelaste kuuluvustunnet Keskerakonnaga.

Järgmine vaadeldav tekst algab pealkirjaga „Eesti keel lasteaiast saati. Kas uus valitsus alustab vene koolide hävitamist?“⁵¹ (Baltnews, 2021b) Ka käesolev pealkiri kujundab inimeste mõtlemist, kuna sellest nähtub väitev eeldus, et uus valitsus kaalub vene koolide hävitamist ning koos nendega ka vene lasteaedade hävitamist. „Keskerakonna partei arvab, et vanematel peab olema valikuvõimalus, sealhulgas ka venekeelse õppe võimalus“⁵² (Baltnews, 2021b). Väitvate eelduste põhjal nähtub, et venekeelne haridus on valikuvõimalus, millest ei tohi vanemaid jätta. „Seejuures peab eestikeelne haridus algama selle kiireloomulise üleminekuga juba lasteaias“⁵³ (Baltnews, 2021b). Siit on võimalik näha väitvat eeldust, et kui eestivenelaste eestikeelne haridus ei alga kiireloomuliselt juba lasteaias, ei saa see hiljem tõhusalt areneda. „Peab“ käivitab väitvat eeldust, et hetkel ei alga eestikeelne haridus vene lasteaedades ning seega ei arene edaspidi eestivenelaste seas tõhusalt. „Oleks loogiline, kui me liiguks järkjärgult. Keegi ei taha ühelegi kogukonnale haiget teha“⁵⁴ (Baltnews, 2021b). Väitva eelduse põhjal tehakse järsu üleminekuga eestikeelsele haridusele eestivenelaste kogukonnale haiget. Selle kategooria teiste tekstide sisu on mõnevõrra sarnased juba eelnevalt välja toodud tunnustega. Oluline on aga mõningatest tekstidest märkida löike nagu näiteks: “”Keskuse reetmine”. Eesti vene koolidel on üha vähem võimalusi ellu jääda“⁵⁵ (Baltnews, 2021c). Sõna „reetmine“ käivitab väitvat eeldust, et Keskerakond ei ole eestivenelastele antud lubadusi

⁵⁰ [...] центристы заинтересованы в сохранении русских школ, поскольку в Эстонии нет возможностей для полного перехода на эстоноязычное обучение.“

⁵¹ "Эстонский язык – с детского сада". Будет ли новое правительство уничтожать русские школы?

⁵² "Центристская партия считает, что у родителей должен быть выбор, в том числе и возможность обучения на русском языке".

⁵³ При этом образование на эстонском должно начинаться с быстрого перехода на него в детском саду.

⁵⁴ "Логично было бы, чтобы мы двигались шаг за шагом. Никто не хочет ни одной общине делать больно", – сказала Кая Каллас.

⁵⁵ "Предательство центра". У русских школ Эстонии остается все меньше шансов на жизнь

täitnud vene koolide osas ning seetõttu on venevastane. Seejärel tehakse väitvat eeldust, et vene koolide sulgemine on vältimatu. Seega on võimalik pealkirjast järeldada, et Keskerakonna reetmine seisneb vene koolide sulgemise kaasaaitamises. Selle teemaga minnakse edasi ka tekstis „Tsentristid ei varja seda, et ei kavatse vene koolide arengut toetada, kuid seisavad kiireloomulise hariduse eestistamise vastu, mida soovivad parempoolsed poliitilised jõud“⁵⁶ (Baltnews, 2021c), kus väitev eeldus on, et vene koolide arengut, mis on väärtuseelduse pinnalt soovitatav, et kavatse Eestis ükski poliitiline jõud toetada. Varjatud väitev eeldus on, et ka Keskerakond ei ole eestivenelastele tõeline poliitiline kaitse. Selliseks kaitseks on aga eeldatavasi Venemaa Föderatsioon: „Venemaa saadik Eestis: võitlus vene koolidega vabariigis tekitab hämmastust“⁵⁷ (Baltnews, 2020q). Väitva eelduse põhjal on Eesti riik, mis võitleb koolidega, seega on riigis midagi väga valesti. Tekst jätkub lausega: „Venemaa saadik Eestis, Aleksandr Petrov arvab, et Vabariigi Valitsusel tuleb arvestada kohaliku vene elanikkonna arvamusega ja anda neile võimalust õppida emakeeles“⁵⁸ (Baltnews, 2020q). Tekstist on näha väitvat eeldust, et Vabariigi Valitsus vene elanikkonna huvidega ei arvesta ning võtab neil ära võimalusi, sealhulgas venekeele hariduse omandamisele. Venemaa abi vajadust rõhutatakse ka järgmises pealkirjas: „Kõrghariduse olukorda saaks Eestis parandada Venemaa parlamendiliige“⁵⁹ (Baltnews: 2021d). Siin tehakse väitvat eeldust, et kõrghariduse olukord vajab Eestis parandamist ning et Eesti seda ise teha ei saa, vaid ainult Venemaa abiga.

2.2.3.2. Sildistamist sisaldavad narratiivid

Veel ühe teksti, mis kujundab mõtlemist, pealkirjaks on „Poliitiline dežavuu Eesti presidendilt: „vene keel tuleb koju jätta“⁶⁰ (Филонов, 2020a). „Poliitiline dežavuu“ käivitab väitvat eeldust, et tema öeldud fraasi vene keele kohta on Eesti poliitikud varemgi öelnud; „vene keel tuleb koju jätta“ käivitab väitvat eeldust, et hetkel venelased kasutavad vene keelt ka mujal Eestis kui kodus ning sellest tuleb neil loobuda. Tekstis oli kasutatud Eesti presidendi Kersti Kaljulaidi uue aasta kõne: „/.../ Eestis pole meil piisavalt võimalusi ning vene kogukond pole piisavalt suur, et hästi vene keeles õpetada, seega ei pea ma seda süsteemi jätkusuutlikuks“⁶¹ (Филонов, 2020a). Olemusliku tasandil nähtub, et Eestis võimalused venekeelse hariduse toetamiseks on olemas, kuid väitva eelduse põhjal nähtub, et eestivenelaste venekeelne haridus ei ole ja ei saa

⁵⁶ Центристы не скрывают, что не намерены поддерживать развитие русских школ, однако они выступают против ускоренной эстонизации образования, которой желают правые политические силы в Эстонии.

⁵⁷ Посол России в Эстонии: борьба с русскими школами в республике вызывает изумление

⁵⁸ Посол России в Эстонии Александр Петров считает, что властям республики следует считаться с мнением местного русскоязычного населения и давать им возможность учиться на родном языке.

⁵⁹ Ситуацию с высшим образованием в Эстонии могла бы наладить Россия – депутат парламента

⁶⁰ Политическое дежавю от президента Эстонии: "русский язык оставить дома"

⁶¹ В Эстонии у нас недостаточно возможностей, и русскоязычная община у нас не настолько большая, чтобы хорошо обучать в школе на русском языке, поэтому я не считаю эту систему жизнеспособной

olla Eestis piisavalt tasemel. Presidendi kõnest tulenevalt tehakse tekstis järelalus: „Ilmselgelt pole Eesti presidendile suurima riigi rahvusvähemuse õigused huvi pakkuvad. Seetõttu viitab ta otseselt sellele, et rahvusvähemuse emakeele koht on kodus ja köögis“⁶² (Филонов, 2020a). Väitva eelduse põhjal nähtub, et see, miks vene keelt tuleb kasutada vaid kodus ja köögis, on tingitud puhtalt sellest, et Eesti president ei huvitu eestivenelaste õigustest. Rõhutatakse, et eestivenelased on suurim rahvusvähemus, seega tehakse presidendi kuvandit veelgi negatiivsemaks..⁶³ (Филонов, 2020a).

„Vene hariduse eestistamise katsed muutusid rahulolematuseks Eesti kooliõpilaste vanemate seas, kes tundsid assimileerimise ohtu. Eksperdid on aastaid rääkinud probleemidest, mis võivad tekkida Eesti poliitikute soovist saata võimalikult palju vene lapsi eestikeelsetesse koolidesse. Tõeline "valgustatus" hakkab aga Eesti eliidi esindajate sekka jõudma alles nüüd, kui nad praktikas sellega silmitsi seisavad“ (Филонов, 2020b). Väitva eelduse põhjal nähtub, et Eesti poliitikud ei arvesta eestivenelaste vanematega, kes tunnevad assimileerimise ohtu ega kuula eksperte, mille tulemusena on ja et Eesti eliitide poolt vastuvõetud poliitilised otsused on läbikukkunud.

„Muide, kaasaegsete tõhusate meetodite väljatöötamise ja rakendamise korral on lisaks laialdaselt reklaamitud "keelekümbeluse" meetodile olemas veel sadu teisi, mis on üsna realistlikult võimelised oluliselt parandama eesti keele õppimist spetsialiseeritud õppetundidel. Viimane võimaldab ilma laste ja nende identiteedi vastase vägivaldala lahendada vabariigi kahe keelekogukonna suhtlemisraskuste küsimust“⁶⁴ (Филонов, 2020b). Tekstist nähtub väitev eeldus, et eestlaste ja eestivenelaste vahel on suhtlemisraskused, mida Eesti püüab lahendada keelekümbeluse teel. Keelekümbelus aga tähendab väitva eelduse pinnalt vägivaldala laste ja nende identiteedi suhtes, kuid sellest hoolimata ei kasutata Eestis alternatiivseid meetodeid, milliseid on palju. Seega on varjatud väitev eeldus, et Eesti (poliitikud) piinavad lapsi tahtlikult. Mitmes tekstis käsitletakse Keila vene kooli, mida iseloomustavad inimeste mõtlemist kujundavad ja ärevad pealkirjad. Näiteks tekstis pealkirjaga „Võim laiade suletud silmadega: kuidas hukub

⁶² Но президента Эстонии, очевидно, права крупнейшего национального меньшинства страны не интересуют. А потому она прямо указывает, что место для его родного языка – лишь дома и на кухне.

⁶³ А вот в отношении русскоязычного меньшинства предпочитают действовать по принципу вынужденного снисхождения, порой напоминающего банальную месть слабого по отношению к сильному в условиях безнаказанности.

⁶⁴ Кстати, в случае разработки и применения современных эффективных методик, кроме широко разрекламированной методики "языкового погружения", существуют и сотни других, вполне реально способных значительно улучшить и изучение эстонского языка на специализированных уроках. Последнее позволит без насилия над детьми и их идентичностью снять вопрос трудностей общения двух языковых общин республики.

Eesti linnas viimane vene kool⁶⁵ (Baltnews, 2020g) nähtub väitev eeldus, et võimul olev valitsus teeb otsuseid pimesi ning seega on need otsused väärad ja viivad hukkamisele (antud juhul Keila viimase vene kooli hukkamisele). Sõna „hukkub“ käivitab väitvat eeldust, et selle sulgemine on paratamatus. On oluline välja tuua ka mõningad lõigud tekstist, näiteks intervjuu käigus saadud Andrei Korobeiniku mõtted nagu „suhtun parlamendi avaldustesse üldiselt negatiivselt. Minu arvates ei aita nad kaasa ühegi küsimuse konstruktiivsele arutamisele. Teine maailmasõda juhtus juba ammu ja ajaloo ümberkirjutamine on igal juhul halb mõte, ükskõik, kes seda ka ei teeks“⁶⁶ (НИКИТИНА, 2020a). Siin tehakse väärtuseeldust, et Eesti parlament on negatiivne ja väitvad eeldust, Eesti parlament on kasutu, kuna ei saa ühtegi küsimust konstruktiivselt arutada. Samas on varjatud eeldus see, et konstruktiivne arutamine viib samale seisukohale, mis on Venemaal, nagu nägemus Teise maailmasõja ajaloo suhtes, mis on Eestil selle väite põhjal ekslik ja Venemaal õige.

2.2.3.3. Ohvritunnet tekitavad narratiivid

Järgmise lõigu väitvatest eeldustest nähtub, et vene elanikkond Eestis kannatab „sunnitud järeleandmise“ all⁶⁷ (Филонов, 2020a) ning Eesti riik on sunnitud vene elanikkonna õigustega arvestama, kuid ei tee seda meelsasti: „venekeelse rahvusvähemusega seoses eelistatakse tegutseda sunnitud järeleandmise põhimõttel, mis mõnikord karistamatuse tingimustes meenutab nõrkade lihtlabast kättemaksu tugevate vastu“⁶⁸ (Филонов, 2020a). Väitva eelduse tasandil nähtub, et Eesti riigil on võimalik kohelda eestivenelasi erineval viisil, kuid eelistatakse just kättemaksu, rikkudes nende õigusi karistamatult. Samuti on väitva eelduse põhjal võimalik näha, et venelased on võrreldes eestlastega tugevam kogukond. Samas vaimus on ka järgmine pealkiri: „Vene õpilased eesti koolis: kes siis keda assimileerib?“⁶⁹ (Филонов, 2020c). Eeltoodud pealkiri käivitab väitvat eeldust, et Eestis assimileeritakse venelasi, kuid vene õpilased on võimelised ise assimileerima eestlasi. „Eesti lapsed ei ole integratsioonipoliitika vahend! Eesti lastel oli eestikeelne kool, kus eestikeelne keskkond valitses vaimselt isegi nõukogude okupatsiooni pimedatel aegadel,“ väidab Teramäe, hävitades sellega kontseptsiooni

⁶⁵ Власть с широко закрытыми глазами: как гибнет последняя русская школа в эстонском городе

⁶⁶ Я негативно отношусь к парламентским заявлениям в целом. На мой взгляд, они не способствуют конструктивному обсуждению каких бы то ни было вопросов. Вторая мировая война произошла все-таки достаточно давно, а попытки переписать историю в любом случае являются плохой идеей, кто бы это ни делал.

⁶⁷ вынужденное снисхождение

⁶⁸ А вот в отношении русскоязычного меньшинства предпочитают действовать по принципу вынужденного снисхождения, порой напоминающего банальную месть слабого по отношению к сильному в условиях безнаказанности.

⁶⁹ Русские ученики в эстонской школе: так кто кого ассимилирует?

„kõik oli halb“, mis nõukogude ajal oli Eesti poliitikute seas populaarne⁷⁰ (Филонов, 2020с). Tekstis tehakse väitvat eeldust, et eesti õpilased on poliitiline vahend, keda Eesti valitsus kasutab eestivenelaste integreerimisel. Seejärel väitvate eelduste tasandil nähtub, et eestivenelastelt võetakse venekeelset haridust ära Eesti poliitikute poolt, mida Nõukogude perioodil eestlastele ei tehtud. Samuti nähtub tekstist väärtuseeldus, et Nõukogude Liidu periood oli positiivne ning väitev eeldus, et NL Eestis polnud vene keskkond nii pealetükkiv kui praegu eestlaste oma. Radikaliseerivate narratiivide tunnuseid on näha ka järgmise teksti eelduste põhjal, kus antakse hinnangut Kaja Kallase väljaütlemistest ja hoiakutest vene koolide suhtes. „ /.../ Ja direktorid ei tea, mida sellega peale hakata, sest propagandast joovastunud vanemate ja rahvuspatriootide soov kõik eesti keelde tõlkida on üks asi, aga kuidas tegelike probleemidega toime tulla, kui klassis istuvad lapsed, kes millestki aru ei saa ja selle tulemusena häirivad õppimisprotsessi ka teistel“⁷¹ (Baltnews, 2020h). Siit nähtub väitev eeldus, et eestlaste soov on täielikult eesti keeles õppida ning eestivenelasi, kes võivad õppes keeleliselt mitte aru saada, konstrueeritakse kui õppeprotsessi rikkujaid ehk süüdlasi, mitte kui abivajajaid. Varjatud väitev eeldus on, et tegelikkuses ei ole eestlased ja venelased võimelised ühes koolis õppima.

Järgmise teksti pealkirjaks on „Eestis jätkub vene koolide "tapmine" igapäevase natsionalismi pinnal“⁷² (Baltnews, 2021e). Olemusliku eelduse pinnalt on Eestis olemas igapäevane natsionalism, mis on võimeline tapma vene koole. Väitva eelduse põhjal nähtub, et vene koolid Eestis suletakse sunniviisiliselt, mille põhjuseks on etniline vastasseis venelaste ja eestlaste vahel. Eeltoodut toetab järgmine väide, et „ /.../ Eestis säilib ja areneb „igapäevane natsionalism“, kuna eestlased ei soovi, et nende lapsed õpiksid venelastega koos“⁷³ (Baltnews, 2021e). Siin väitva eelduse pinnalt nähtub, et igapäevane natsionalism Eestis areneb selle tõttu, et aina rohkem eestivenelasi viib oma lapsi eestikeelsetesse haridusasutustesse. „Eestlased tahavad oma last viia eesti lasteaeda, kuid seda tehes näevad seal venelasi. See tekitab neis nõrdimust. Ainus asi on see, et eestlased pole armeenlased ega aserbaidžaanlased ja nad ei hakka päid nõrdimusest maha lõikama. Nad hakkavad ainult vaikselt seljataga pobisema. Mõnikord läheb see meediasse. Seega sisemine vastasseis toimub, kuid see ei võta äärmuslikku

⁷⁰ "Эстонские дети – это не орудие интеграционной политики! У эстонских детей была эстоноязычная школа, где эстоноязычная среда царила даже в духовно слепое время советской оккупации", – констатирует Терамяэ, разрушая тем самым популярную среди эстонских политиков концепцию о том, что в советское время "все было плохо".

⁷¹ И директора не знают, что с этим делать, так как желание одурманенных пропагандой родителей и национал-патриотов все перевести на эстонский – это одно, а как справиться с реальными проблемами, когда в классе сидят дети, которые ничего не понимают и в результате срывают процесс обучения для других

⁷² В Эстонии продолжают "убийства" русских школ на почве бытового национализма

⁷³ Эстонии сохраняется и активно развивается "бытовой национализм": эстонцы не хотят, чтобы их дети учились вместе с русскими:

kuju"⁷⁴ (Baltnews, 2021e). Väitvale eeldusele tuginedes on jällegi näha, et rõhutatud on eestlaste rahvusenamuse dominantsus, kus venelased positsioneeritakse ebasobilikeks eestlastega koos elama; integreerumine pole võimalik. Samuti väitva eelduse põhjal on võimalik näha, et tekstiga tekitatakse kollektiivset ohvritunnet, kus venelastel on oht sattuda eestlaste vägivalla alla identiteedivõitluse käigus. Samuti nähtub väitvast eeldusest, et toimumas on etniline vastasseis, mis pole veel vägivaldseks eskaleerunud. Väljakutsuv tekst on ka järgmine, mis algab pealkirjaga „Kas Euroopa Nõukogu kuuleb Baltikumis ja Ukrainas vene laste appihüüdeid?“⁷⁵ (Baltnews, 2020i). Siit on võimalik näha väitvat eeldust, et Ukrainas ja Baltiriikides on vene lapsed raskustes, millele on kohustatud reageerima Euroopa Nõukogu.

Järgmist teksti iseloomustab veelgi emotsionaalsem pealkiri: „Rulliga lastest üle“: Eestis tehti lõpp peale veel ühele vene koolile“⁷⁶ (Baltnews, 2020j). Ka siin tehakse väitvat eeldust, et vene laste õigused on rärgelt rikutud Eesti valitsuse poolt, kuna suleti veel ühe vene kooli Eestis. Tekstis on oluline märkida järgmine intervjuu lõik: „Tema sõnul muutub olukord igal aastal halvemaks: „Kui varem tegid Eesti kohtud otsuseid selle kohta, et õigusi ei rikutud, siis nüüd on nad juba asunud seisukohale, et Eestis pole rahvusvähemustel üldse õigusi“⁷⁷ (Baltnews, 2020j). Siin tehakse väitvat eeldust, et Eestis rikuti eestivenelaste õigusi koguaeg ning Eesti kohtud olid eestivenelaste osas alati ebaõiglased. Selleks aga, et seda peita, võeti eestivenelastelt üldse kõik õigused ära. Tekstist pealkirjaga „Eesti keele õpetaja: mind vallandati vene keele kaitsmise eest“⁷⁸ (Кобиц, 2020b) nähtub väärtus eeldus, vene keele kaitsmise eest saavad õpetajad Eestis vallandatud.

⁷⁴ "Эстонцы хотят отдать своего ребенка в эстонский детский сад, они его отдают, а там русские. У них это вызывает возмущение. Единственное, что эстонцы – это не армяне или азербайджанцы, и они не будут резать головы из-за того, что они возмущены. Они будут тихо за спиной бухтеть. Иногда это проливается в СМИ. То есть внутренний протест происходит, но он не приобретает горячие формы".

⁷⁵ Услышит ли Совет Европы "крики" русских детей Прибалтики и Украины о помощи?

⁷⁶ "Катком по детям": в Эстонии почти расправились с еще одной русской школой

⁷⁷ По его словам, с каждым годом ситуация становится все хуже: "Если раньше эстонские суды принимали решения о том, что права нарушены не были, то сейчас уже встали на позицию, что у национальных меньшинств в Эстонии и вовсе нет никаких прав.

⁷⁸ Меня уволили за защиту русского языка – эстонский учитель

2.2.4. Meedia

Käesolev kategooria hõlmab 15 teksti. Tekstide põhiteemaks on Venemaa ja venekeelne meedia. Lähilugemise tulemusena oli meedia kategooria tekstid jaotatud radikaliseerivate narratiivide tunnuste järgi all toodud viisil.

2.2.4.1 Kuuluvustunde narratiivid

„Küll aga regulaarselt valitsuse poolt kinni makstud eeter ummistati odavalt ostetud vana filmide ja seriaalidega, mida kohalik vaataja võis veel palju aastaid tagasi korduvalt Vene kanalites näha“⁷⁹ (Орлов, 2020a). „Ummistatud“ käivitab väärtuseeldust, et „odavad“ filmid ning sarjad, mida näidatakse ETV+ telekanalis, ei vääri kallist eetriaega ning samas ei sobi enam venekeelsele vaatajale. Varjatud eelduseks on see, et Venemaa telekanalid omavad kaasaegsemaid ja „kallemaid“ sarju ja filme, mille tõttu tuleb vaadata just Venemaa kanaleid. Teksti tasandil tuuakse välja järgmist võrdlust: „See on sama kui sundida restorani lauljat Narvast võistelda Filipp Kirkoroviga“⁸⁰ (Орлов, 2020a). Varjatud eelduse põhjal ei ole Eestist pärit venekeelsed telekanalid võimelised Venemaalt pärit telekanalitega võistelda, kuna Eesti kanalid on „restorani“ ehk väga madalamal tasemel ja seega omavad oluliselt vähem auditooriumit.

Samas käsitletakse meedia kategoorias Keskerakonna valijaskonna toetuse kaotust ja EKRE populaarsuse suurenemist: “Keskerakondlased on mures toetuse languse pärast Ida-Virumaal”⁸¹ (Baltnews, 2020k); “Venelased on valmis EKRE poolt hääletama”⁸² (Baltnews, 2020k). Väitvate eelduste tasandil nähtub, et Keskerakond on muutunud vene valijaskonna seas ebapopulaarseks ning toetatakse nüüd EKREt. “Mulle ei meeldi nende natsistlik alatoon, aga neil on olemas väga kained mõtted ning nad on väga patriootiliselt meelestatud Eesti suhtes”⁸³ (Baltnews, 2020k). Väitva eelduse pinnalt nähtub, et põhjus, miks Keskerakonda enam ei toetata, on see, et neil ei ole kaineid mõtteid ning nemad ei ole nii patriootilised Eesti suhtes. Varjatud väitva eelduse tasandil aga nähtub, et seni võimul olnud Keskerakond võib asendada Ida-Virumaal natsionalistlike vaadetega EKRE-ga, mille tõttu on Venemaa põhiseaduse muudatuste (mille järgi hakkab Venemaa rohkem kaitsma vene päritolu inimeste huve üle maailma) toetamine eriti oluline.

⁷⁹ Зато регулярно проплачиваемый правительством эфир тут же наводнили купленные по дешевке старые фильмы и сериалы, которые местный зритель мог видеть, и не раз, на российских каналах еще много лет назад.

⁸⁰ „Это как заставить ресторанныго певца из Нарвы соревноваться с Филиппом Киркоровым“

⁸¹ Центристы обеспокоены падением популярности в Ида-Вирумаа.

⁸² Русские готовы голосовать за EKRE.

⁸³ Мне не нравится их нацистский окрас, но у них есть очень трезвые мысли, и они очень патриотично настроены по отношению к Эстонии.

2.2.4.2. Patuoina strateegiat sisaldavad narratiivid

Ühe selle kategooria teksti pealkirjaks on „Eestis lõpuks tunnistati, et vene elanikkonna integreerumist ühiskonda ei sega mitte Vene meedia“⁸⁴ (Baltnews, 2020l). Väitva eelduse põhjal nähtub, et vene elanikkond ei ole integreerunud Eesti ühiskonda, et seda integreerumist midagi segab ning on kaua ekslikult usutud, et see on Vene meedia. „Eestistamine jääb Eesti valitsuse üheks peamiseks eesmärgiks. Siiski avalikkuse ette saabunud koroonaviiruse probleem surus ülalmainitud probleemi ajutiselt tagaplaanile“⁸⁵ (Baltnews, 2020l). Siin tehakse väitvat eeldust, et valitsuse üks peamine eesmärk ei ole eestivenelaste integreerimine ühiskonda, vaid assimileerimine. Eelduse tasandil on siin ka näha, et koroonaviirus on ajutiselt takistanud Eesti valitsuse eesmärki assimileerida venelasi. „Nagu märkis ajakirjanik Urmas Loit *European Journalism Observatory* materjalis, koroonaviiruse mõju all olnud eesti meedia unustas ära oma võitlust vene keelega“⁸⁶ (Baltnews, 2020l). Väitva eelduse pinnalt on koroonaviirus Eesti ühiskonna ühine probleem ning võitlus vene keelega jätkub kui koroonaviiruse probleem laheneb.

„Artiklid „tundmatutest vene kaabakatest“ ja „neetud tiblades“ on viimase kolmekümne aasta jooksul olnud eesti meedias tavapärase“ (Филонов, 2020c).⁸⁷ Väitva eelduse põhjal nähtub, et aastate jooksul on Eesti meedia sildistanud ja halvustanud venelasi ning see on tavapärase. Varjatud eeldus on, et Eesti meedia ei ole sellise sisu tõttu tõsiselt võetav ja usaldusväärne. „Jällegi on tulemas värske „populaarne ajakirjanduslik“ kaitsepolitsei aastaraamat, kus kindlasti tuuakse nimeliselt välja kõiki „vaenlasi“ vene ajakirjanike ja väljaannete seas“⁸⁸ (Филонов, 2020c). Selles tekstis on näha halvustavat kategoriseerimist, kus „vaenlane“ käivitab väitvat eeldust, et Eesti ja õiguskaitseorganid on vaenulikult meelestatud venekeelsete väljaannetesse ja ajakirjanikesse, seega „ohvrid“ on just venelased ja venekeelne meedia. „Populaarne ajakirjanduslik“ käivitab väitvat eeldust, et KAPO aastaraamatus mõeldakse venelaste süüdistused loominguliselt välja.

Räägitakse ka ülalmainitute Venemaa põhiseaduse muudatustest: „/.../ mõned riigid võitlevad juba Venemaa Föderatsiooni põhiseaduse muudatuste hääletamise protsessi vastu. Relvadena kasutatakse võltskontosid ja häkkerite rünnakuid. Need tuvastati muuhulgas nii Ukrainast kui

⁸⁴ В Эстонии наконец признали: не российские СМИ мешают интеграции русских в общество.

⁸⁵ Эстонизация остается одной из главных целей правительства Эстонии. Однако приходом коронавируса в общественную действительность данная проблема на время отошла на второй план.

⁸⁶ Как отметил в материале *European Journalism Observatory* журналист Урмас Лойт, под влиянием коронавируса эстонские СМИ забыли о своей борьбе с русским языком.

⁸⁷ Статьи о "неизвестных русских подонках" и проклятых тиблах за последние тридцать лет стали столь обычными для эстонских медиа.

⁸⁸ Опять же свежий номер "популярно-публицистического" ежегодника Полиции безопасности уже на подходе, а он обязательно перечислит поименно всех "врагов" среди русских журналистов и изданий страны.

ka Balti riikidest”⁸⁹ (Baltnews, 2020m). Siin tehakse väitvat eeldust, et Balti riikide ja Ukraina jaoks on Venemaa põhiseaduslikud muudatused ebasoovitavad ning et Balti riikide ja Ukraina võitlemisviisideks nende muudatuste vastu on võltskontode kasutamine ja häkkerite rünnakud. Väitev eeldus on, et lisaks Balti riikidele ja Ukrainale on veel riike, mis toimivad samamoodi, kuid neid ei nimetata ega rõhutata. “Relvadena” käivitab väitvat eeldust, et kasutatakse hübriidsõjalisi meetmeid protsessi takistamiseks ning et Balti riigid ja Ukraina sõdivad Venemaa vastu. Varjatud eeldus on seega et Balti riigid ja Ukraina on agressorid ja Venemaa on ohver ja kaudselt on ohvrid ka üle maailma elavad venelased, kuna põhiseaduse muudatused toovad kaasa “/.../ välismaal elavate kaasmaalaste toetamist nende õiguste rakendamisel, huvide tagamisel ja üldise Vene kultuurilise identiteedi säilitamisel”⁹⁰ (Baltnews, 2020m). Seega on väitvate eelduste põhjal võimalik väita, et Balti riigid ja Ukraina rikuvad nende territooriumil elava vene elanikkonna õiguseid ja huve ning hävitavad vene kultuurilise identiteeti.

2.2.4.3. Sildistamist sisaldavad narratiivid

Rääkides ETV+ telekanali kohta, öeldakse näiteks järgmist: „vaatamata esialgsetele Eesti Rahvusringhäälingu juhtkonna meedia karjetele ja katsetele ei õnnestunud neil meelitada telekanalile mingisugunegi vene auditoriumi tähelepanu ning selle programmid olid viimased viis aastat olnud ebapopulaarsed 99% riigi elanikkonnast”⁹¹ (Baltnews, 2020l). Väitva eelduse põhjal vaatab ETV+ kanalit üksnes 1% eestivenelastest ning ERRi soov meelitada vaatajaid põhines üksnes meedia karjetel ja katsetel, mitte telekanali heal sisul. „Sellega paralleelselt jätkab Balti vabariik sõjapidamist olemasoleva Vene meediaga”⁹² (Baltnews, 2020l). Väitva eelduse põhjal on Eesti meelestatud Venemaa meedia suhtes vaenulikult ja kasutab erinevaid meetmeid selle tõkestamiseks. Varjatud väitev eeldus on, et Eestis toimitakse ebaratsionaalselt, hävitades midagi, mida ise ei suuda pakkuda.

„Kui Eestis räägitakse mingist rahvusvähemusest negatiivselt, siis on selles süüdi venelased. Nii arvavad ukraina kogukonna esindajad, kes süüdistasid Eesti venekeelseid portaale

⁸⁹ некоторые государства уже ведут борьбу против процесса голосования по изменениям Конституции РФ. В качестве оружия используются фейковые вбросы и хакерские атаки. Зафиксированы они в том числе с Украины и стран Прибалтики.

⁹⁰ поддержке соотечественников, проживающих за рубежом, в осуществлении их прав, обеспечении защиты их интересов и сохранении общероссийской культурной идентичности.

⁹¹ Несмотря на первоначальную шумиху в прессе и попытки руководства Эстонской национальной телерадиокомпания (ERR), привлечь к телеканалу хоть какое-то внимание русскоязычной аудитории не удалось – его программы последние пять лет не пользуются популярностью у 99% населения страны.

⁹² Параллельно с этим прибалтийская республика продолжает вести войну с имеющимися в стране российскими СМИ.

ukrainlaste suhtes negatiivse konteksti loomises⁹³ (Филонов, 2020c). Väitvaks eelduseks on siin see, et ukrainlaste suhtes on Eestis loodud negatiivne kontekst; solvunud ukrainlased eestlasi ei süüdistata, kuid süüdistavad alusetult venelasi oma russofoobia tõttu. „Kuid ukrainlased ei riski avalikult puudutada eestikeelset ajakirjandust, mõistes, et niimoodi vastanduvad nad ametlikule Tallinnale, mis riigi tasandil ilmtingimata toetab Ukraina praeguse juhtkonna poliitikat ja püüab seetõttu suhtuda Eestisse saabuvatesse migrantidesse kui mitte halastavalt, siis enam-vähem erapooletult, rakendades ebameelsasti nende suhtes survestamismeetmeid sooritatud kuritegude eest ilma suure meediakajastuseta“⁹⁴ (Филонов, 2020c). Väitva eelduse põhjal nähtub, et ukrainlased on teadlikud nende suhtes negatiivse konteksti loomisest eestikeelses meedias ning et Eestis suhtutakse ukrainlastesse mitte halvustavalt üksnes riigi ametliku poliitika tasandil. Väitvate eelduste tasandil panevad ukrainlased Eestis toime kuritegusid, mis väärivad survestamismeetmeid ja meedia kajastust, seega on nende suhtes negatiivne kuvand õigustatud. „/.../ inimestest rahvuse põhjal negatiivse kuvandi loomine on Eesti meedia jaoks üsna aktuaalne“⁹⁵ (Филонов, 2020). Väitev eeldus on siin see, et Eesti meedia jaoks on tavapärane käsitleda inimesi negatiivselt just etnilise aspekti poolest; varjatud eeldus on siin see, et sellest aspektist lähtudes käsitletakse negatiivselt venelasi, mis on, võrreldes ukrainlastega (keda sildistatakse kurjategijateks), puhas diskrimineerimine.

„Ei läinud läbi“: venelaste jaoks eesti telekanal ETV+ ei suutnudki asendada Vene meediat⁹⁶ (Орлов, 2020a). Siin tehakse väitvat eeldust, et otsitakse asendust Vene meediale, mis ei ole soovitatav; ETV+ ei ole Vene meediaga võrreldav; Vene meedia töötab paremini kui Eesti oma. „Eesti riiklik venekeelne telekanal ETV+ osutus täiesti läbikukkunud projektiks, kuna 99% riigi elanikkonnast ignoreerib selle saateid. Eesti valitsusel on aeg tunnistada oma viga ja sulgeda kahjumlik kanal“⁹⁷ (Орлов, 2020a). „Ignoreerib“ käivitab väitvat eeldust, et Eesti inimestel on võimalik vaadata ETV+ saateid, kuid nemad mingil põhjusel seda ei tee, võib-olla vältides seda kanalit tahtlikult. Väärtuseeldus on, et ETV+ kanal ei ole soovitatav, kuna toob üksnes kahjumit.

⁹³ Если в Эстонии негативно отзываются о каком-то национальном меньшинстве, то виноваты в этом... русские. Так считают представители украинской общины, обвинившие русскоязычные порталы Эстонии в создании негативного контекста по отношению к украинцам.

⁹⁴ Но трогать прессу на эстонском языке украинцы открыто не рискуют, понимая, что таким образом противопоставят себя официальному Таллину, который на государственном уровне безусловно поддерживает политику нынешнего украинского руководства, а потому и к въезжающим в Эстонию заробитчанам пытается относиться если не благосклонно, то более или менее нейтрально, прибегая к репрессиям за совершаемые ими правонарушения весьма неохотно и без лишней огласки.

⁹⁵ создании негативного образа людей на основании национального признака для эстонских СМИ вполне актуален

⁹⁶ "Не покатыл": эстонский телеканал для русских ЭТВ+ так и не смог заменить российские СМИ

⁹⁷ Эстонский государственный телеканал на русском языке ЭТВ+ оказался полностью провальным проектом: его программы игнорирует 99% населения страны. Правительству Эстонии пора признать свою ошибку и закрыть убыточный канал.

Samas varjatud väitev eeldus on siin see, et Venemaa meedia on „kasumlik“ ning seda tuleb rohkem finantseerida ja ETV+ sulgeda. Eesti valitsust sildistatakse kui poliitilist organit, mis teeb vigu ja peab neid tunnistama.

2.2.4.4. Ohvritunnet tekitavad narratiivid

“OSCEs: Eesti, Läti ja Leedu ei järgi oma sõnavabaduse kohustusi”⁹⁸ (Baltnews, 2020n). Tekstis väitva eelduse põhjal nähtub, et Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni seisukoha järgi on Balti riigid rakendanud tsensuuri ning keelavad ebaseaduslikult teise seisukohaga meedia toimimist. “Laia survevastamismeetmete kogumisse nii Vene kui ka venekeelse meedia suhtes kuuluvad sisu blokeerimine, ajakirjanike riiki sissesõidu keelamine, akrediteerimise ära võtmine välja mõeldud ettekäänete alusel ning pangakontode sulgemised jne”⁹⁹ (Baltnews, 2020n). Siin tehakse väitvat eeldust, et Venemaa ja venekeelse meedia toimimise vastu rakendatakse Eestis suurt hulka ebaõiglaseid, alusetuid meetmeid. Varjatud eeldus on see, et iga võimaliku ja olemasoleva vahendiga üritatakse takistada informatsiooni jõudmist venekeelse elanikkonnani. “Juuni keskpaiku oli Läti Seim võtnud vastu seadusemuudatusi “elektroonilise massiteabevahendi kohta”, mis oluliselt piirasid televisiooniülekandeid vene keeles”¹⁰⁰ (Baltnews, 2020n). Käesolevas lauses tehtud väitva eelduse pinnalt on samuti võimalik näha, et Balti riikide tsensuuri sihtmärgiks ei ole üksnes Venemaa meediakanalid, vaid ka kõik teised venekeelsed meediakanalid, kuna väärtuseelduse põhjal on venekeelne meedia ebasoovitav ning sellest peab lahti saama.

Ühes tekstis, mis käsitles PBK telekanalit ja selle sulgemist, oli välja toodud järgmine lause: “Kusjuures alusetut valitsuse survet PBK suhtes toetas ka Eesti president ise”¹⁰¹ (Baltnews, 2020o). Siin tehakse väitvat eeldust, et Eesti president toetab alusetut survet ja seega käitub ebaõiglaselt. Välja oli toodud ka väljavõte intervjuust Mihhail Kõlvartiga, kus Kõlvart kommenteeris Kersti Kaljulaidi reaktsiooni sellele, et PBK pakkus eriolukorra ajal tasuta eetriaega venekeelsete uudiste jaoks Eestis: “Kõlvart lisas, et antud olukorras tasub esikohale seada kodanike informeeritust, mitte "ida poolt ähvardava ohu" kuvandit. Samas märkis ta ironiliselt, et erinevalt Kersti Kaljulaidist ei käinud ta Moskvast”¹⁰² (Baltnews, 2020o).

⁹⁸ В ОБСЕ: Эстония, Латвия и Литва не соблюдают свои обязательства в области свободы слова

⁹⁹ В широкий набор инструментов давления на российские и русскоязычные СМИ входят блокировка контента, запреты журналистам на въезд в страну, лишение их аккредитации под надуманными предложениями, закрытие банковских счетов и другие

¹⁰⁰ В середине июня Сейм Латвии принял поправки к закону "Об электронных СМИ", которые существенно ограничили теле вещание на русском языке.

¹⁰¹ При этом необоснованное давление властей на ПБК поддержала и сама президент Эстонии

¹⁰² Кылварт добавил, что в данной ситуации стоило поставить в приоритете информированность граждан, а не образ "угрозы с востока". При этом он иронично заметил, что в отличие от Керсти Кальюлайд, Москву не посещал.

Väitvaks eelduseks on siis see, et Eesti president ei sea kodanike informeeritust esikohale, vaid hoopis Venemaa ohtu Eestile, mis ole eriolukorras mõistlik. Sõna "kuvand" käivitab väitvat eeldust, et Venemaalt tulenev oht on abstraktne ning tähelepanu tuleb juhtida Eesti reaalsele probleemidele nagu elanike (antud juhul eestivenelaste) informeeritus. Väitev eeldus on, et eestivenelased ei ole eriolukorra ajal piisavalt informeeritud. Samuti väitvast eeldusest nähtub, et kui Eesti president on mures Venemaalt tuleneva ohu pärast, siis ei oleks ta pidanud käima Moskvas.

„Keeleline silmakirjalikkus balti stiilis. Lõpuks ometi märgati Eestis venelasi“¹⁰³ (Gusev, 2020). Selles pealkirjas on võimalik näha väitvat eeldust, et eelnevalt pole Eestis venelasi märgatud; „silmakirjalikkus“ käivitab väitvat eeldust, et seni ebaoluline Eesti jaoks vene keel ja venekeelne elanikkond on mingil põhjusel muutunud oluliseks. Tekstist on võimalik välja lugeda, et põhjuseks on venekeelse elanikkonna vähene informeeritus koroonaviiruse käitumisjuhendist. „Kuid ometi ei saa sundida jõuga vaatama ja lugema spetsiaalselt propagandaks ettevalmistatud venekeelset Eesti meediat – neid lihtsalt see ei huvita“¹⁰⁴ (Gusev, 2020). Väitvast eeldusest nähtub, et venekeelset Eesti meediat (nagu nt ETV+ telekanalit) sunnitakse jõuga Eesti venekeelse elanikkonna peale ning väärtuseelduse tasandil on see ebasoovitav, kuna tegemist on propagandaga. Varjatud väitva eelduse tasandil on sobivaks kanaliks Venemaa telekanalid, kuna neid eestivenelased just tahavad vaadata ja need ei ole ka propagandakanalid. „Kui eesmärk on puhastada turg peavoolu meedia suhtes alternatiivsest meediast, siis leitakse igale mainitud väljaandele "majanduslikud" või juriidilised põhjused“¹⁰⁵ (Гусев, 2020c). Venemaa meediat konstrueeritakse siin alternatiivse meediana, mille vastu ei tohiks mitte kellelgi midagi olema. Siin tehakse väitev eeldus, et Eestis on toimumas sihikindel venekeelse meedia kõrvaldamine, mida õigustatakse igal välja mõeldud põhjusel. „Veel üks venekeelne infokanal on blokeeritud. Venekeelne infokanal, justkui narkootikum, blokeeritud nende poolt, kes püüdlevad mõtteühtsuse poole, arvates, et inimesi on võimalik sundida mõtlema ja arvama ühtemoodi ametivõimude poolt etteantud suunaga,“ ütles ta oma *Facebooki* lehel“¹⁰⁶ (Baltnews, 2020p). Siin tehakse väitvat eeldust, et Eestis võideldakse venekeelsete infokanalite vastu nagu narkootikumide vastu ning et Eestis surutakse peale ametivõimude arvamust. Varjatud eeldus on seega see, Eesti valitsus sulgeb venekeelseid infokanaleid, et

¹⁰³ Языковое лицемерие в балтийском стиле. В Эстонии наконец-то заметили русских

¹⁰⁴ Но ведь силой смотреть и читать специально созданные для пропаганды русскоязычные эстонские СМИ жителей страны не заставишь – им просто неинтересно.

¹⁰⁵ Если цель – зачистить рынок от альтернативных мейнстриму СМИ, то "экономические" или юридические причины найдутся для каждого из упомянутых изданий.

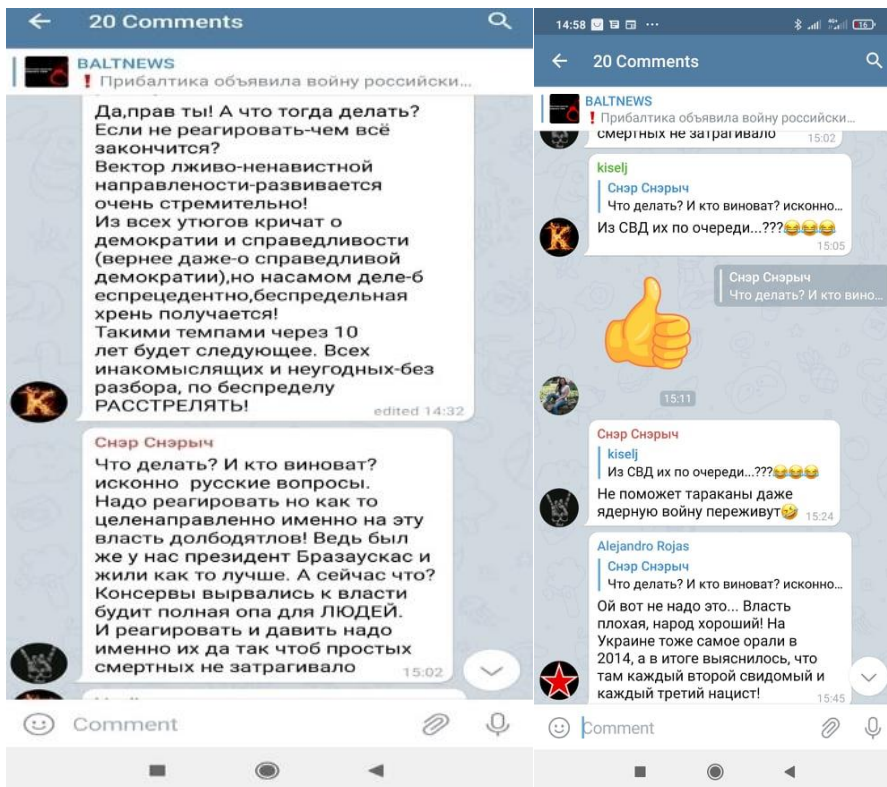
¹⁰⁶ "Еще один информационный канал на русском языке перекрыт. Информационный канал на русском языке, словно "наркотик" перекрыт теми, кто стремится к единомыслию, думая, что можно принудить людей думать и мыслить одинаково, в заданном властями направлении", – заявил он на своей странице в Facebook.

sundida peale Venemaa vastast mõtlemist. „Ametlike võimude arvates on need kanalid väidetavalt Venemaa võimude kontrolli all ja edastavad koos meelelahutusega "enam-vähem varjatud propagandat“¹⁰⁷ (Baltnews, 2020p), kus „väidetav“ käivitab väitvat eeldust, et kanalid, mida Eesti sulgeb, ei ole Venemaa võimude kontrolli all ega sisalda propagandat ning Eesti ametivõimude arvamus on vale ja ebaõiglane.

2.3. Vastukaja Baltnews'i uudisartiklitele

Kõikidest kontrollitud sotsiaalmeedia portaalidest eristus teistest eelkõige *Telegram*. Käesoleva töö autor oli uurimuse raames oma telefonile alla laadinud eeltoodud tarkvara. Veebilehel *Baltnews* iga uudisartikli teksti all on suurte kirjadega välja toodud „@Baltnews Telegram“, mida vajutades saab vabalt ligipääsu *Telegram* tarkvara suhtluskanalile, mille nimetus on „Baltnews“. Suhtluskanali uurides oli võimalik näha, et paljud *Baltnews* veebilehel olnud artiklid olid dubleeritud eelnevalt mainitud suhtluskanalisse. Samuti oli võimalus ka igat uudisartiklit suhtluskanalis eraldi kommenteerida ning jälgida, mitu inimest oli uudist lugenud. Teistest uudisartiklitest oli esile tõstetud teade „Прибалтика против российских СМИ“ („Baltiriigid [on] Vene meedia vastu“), mida eelnevalt sai näha ka veebiportaalis. Käesoleval teatel oli all paremas nurgas märge, et seda on vaadatud 10,9 tuhat korda. Teate sisu on järgmine „Balti riigid on kuulutanud sõja Venemaa meediale ja kõigile, kes sellega on seotud. Lätis kahtlustatakse ajakirjanikke Euroopa Liidu sanktsioonide rikkumises meedia agentuurile „Venemaa tänapäeval“ koostöö osutamise tõttu ning Eestis on töötajatele kriminaaljuurdlustusega ähvarduste tõttu lõpetanud oma tööd Sputnik redaktsioon, Leedus lõpetati RT kajastamine“ (Baltnews, 2020). Teate all oli võimalik näha, et seda on kommenteeritud 20 korda. Suhtluskanalis tehtud autori poolt kuvatõmmises on näha venekeelset teksti, mida kirjutasid teate kommenteerijad. Kommentaar 1: „/.../ Mida siis teha? Kui mitte reageerida, siis millega kõik lõppeb? Viha ja vale vektori suund areneb väga hoogsalt! /.../ Sellise tempoga 10 aasta pärast toimub järgmine: kõiki teisitimõtlejaid ja vastumeelseid – õigustamatult МАНА LASTA!“ . Kommentaar 2 (tehtud küll Leedu kontekstis, aga siiski asjakohane): „Mida teha? Ja kes on süüdi? Venepärased küsimused. Vajalik on reageerida, aga kuidagi sihikindlalt just selle lolli valitsuse suunas. Meil oli ju president Brazauskas ja kuidagi elasimegi paremini. Aga praegu mis? /.../ Reageerida ja maha suruda tuleb just neid ja selliselt, et see lihtsurelikke ei puudutaks“ (Baltnews, 2020).

¹⁰⁷ По мнению официальных властей, эти каналы якобы находятся под контролем российских властей и, наряду с развлечениями, передают более-менее скрытую пропаганду

Joonis 2. Kuvatõmmis „Baltnews Telegrami“ suhtluskanalist ja kommentaaridest (Baltnews, 2020).

Kahe eelnevalt välja toodud kommentaarile on võimalik näha ka reaktsioone, kus ilmselgelt paremäärmuslikele väljaütlemistele saadetakse püsti hoitud pöidla emotsiooni või tehakse ettepanek „hakata SVD relvast järjest maha laskma“. Kommentaaride põhjal on võimalik järeldada, et suhtluskanal *Telegram* tarkvara on mõeldud Balti riikidest pärit auditooriumile ning peamised kommenteerijad on just sealt. On oluline märkida, et kõiki uudiseid ei kommenteerita suhtluskanalis, vaid kommentaaride arv sõltub pigem teksti pealkirjadest. Mida ärevamalt on konstrueeritud teksti pealkiri, seda rohkem kommentaare uudise all märgata võib.

Baltnews veebiportaali külastus oli 2021. aasta jaanuari kuus 170 000, samas eelmise aasta oktoobris oli aga näit 310 000 külastust. Kõikidest külastajatest on 37,42% pärit Eestist ning 44,03% Venemaalt. Similarwebi andmetel on baltnews.ee portaali pörkemäär (ingl. *bounce rate*) 72.06% (Similarweb, 2021) Pörkemäära on võimalik defineerida kui väga lühiajalist külastust, mida määrab otsene portaali sisenemine veebibrauseri kaudu või hüperlinki klikkimine. Üldiselt külastussessioone lükatakse koheselt tagasi või vahetult peale portaali sisenemist suletakse (Poulos, *et al.*, 2020, pp. 2–3). Seega ei saa hetkel hinnata Baltnewsi uudisteportaali mõju kui tõsist.

2.4. Ekspertintervjuude analüüs

Magistritöös püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks tegi autor lisaks tekstianalüüsile kuus poolstruktureeritud ekspertintervjuud, millest omakorda moodustas analüüsikategooriad. Magistritöö eesmärgiks on tuvastada tänapäevases Venemaa infomõjutegevuses levitatavates narratiivides eestivenelaste kohta radikaliseerivate narratiivide tunnuseid.

Uurimisküsimustest lähtuvalt moodustusid järgnevad kategooriad ja koodid:

- Küsimuste “Mis on radikaliseerivate narratiivide tunnused?” alla moodustus kategooria “Radikaliseerivad narratiivid”. Selle alla moodustus kolm koodi: **üldtunnused**, **individuaalsed tunnused** ja **kollektiivsed tunnused**.
- Küsimuse „Kuidas need tunnused esinevad Venemaa tänapäevases internetipõhises infomõjutegevuses eestivenelaste kohta levitatavates narratiivides?” alla moodustus kategooria “**Tunnuste esinemine ja levitamise viisid**”. Selle alla moodustus kaks koodi: **tarbimise põhjused**, **radikaliseerumist soodustavad faktorid**.
- Küsimuse „Milliseid radikaliseerumise tekkepõhjuseid need narratiivid ajendavad?” analüüsimiseks moodustus kategooria “**Tekkepõhjuste olemus ja ajendid**”, mille alla moodustus kaks koodi: **tekkepõhjused**, **eestivenelaste murekohad**.
- Küsimuse “Kuivõrd võimalik on, et eestivenelased võivad nende narratiividega sageli kokku puutudes radikaliseeruda?” moodustus kategooria “Radikaliseerivate narratiividega kokkupuutumine ja eestivenelaste radikaliseerumine”. Selle alla moodustus kaks koodi: **radikaliseerumise võimalus ja ennetus**.

Käesolevas peatükis analüüsitakse uurimisküsimustest tulenevaid kategooriaid ja koode. **Radikaliseerivate narratiivide** kategoorias nägid eksperdid radikaliseerivate narratiivide **üldtunnuseid** (E5, E6). Experdid rõhutasid, et radikaliseerivaid narratiive sisaldavad meediaväljaanded on hästi ülesehitatud, audiovisualiseeritud ja professionaalsed (E5, E6). Eraldi oli välja toodud meediaväljaannete negatiivse fooni hoidmise eesmärki, tõe moonutamist ja kavatsust autentsena välja paista (E5, E6). Üldjuhul kandub mõjutustegevus sotsiaalmeediasse, kus erinevalt veebiportaalidest on reeglid leebemad (E6). Eeltoodud ekspertarvamusi toetab töö teoreetiline osa (käesolev töö lk 16). Üks ekspertidest tõi eraldi välja meediakanali *Russia Today*, kus kirjeldas seal töötavaid ajakirjanikke oma ala professionaalidena (E5). **Kollektiivseid tunnuseid leidsid** viis eksperti, kus enamjaolt keskenduti „meie“ ja „nemad“ kontseptsioonidele ning „süüdlaste“ ja „ohvri“ seisunditele (E1, E3, E4, E5, E6). Eraldi toodi välja inimeste koondamist sotsiaalmeedia jutugruppidesse (E3).

„/.../ kui olid Ukraina sündmused, siis Eesti kohalik meediakäsitus võis anda teatud panuse ka sellele, milliseks kujunesid eestivenelaste hoiakud ja arvamused, mis Ukrainas toimub ja kes on süüdlane ning ohver.“ (E4) Ekspertide poolt välja toodud kontseptsiooni nimetatakse patuoinastrateegiaks, mille eesmärk on sihtmärgistatud kogukondade hirme ja uskumuste ära kasutamine (käesolev töö lk 17). E4 poolt väljatoodud meedia panus eestivenelaste hoiakute ja arvamuste kujunemisse märgib ära meedia tähtsat rolli narratiivide konstrueerimisel. Narratiivid muutuvad mõjukamaks konfliktolukordades, kus inimesed võivad näha sündmusi erinevate vaatenurkade alt (käesolev töö lk 16).

Üks ekspertidest arvas, et kõikides Venemaal toodetud kanalites rõhutatakse NATO ohtu ja negatiivset mõju julgeolekule. Vastanu toonitas, et meediakanalid ei pruugi alati sisaldada üleskutseid tegevusele, kuid võivad teha seda neile sobival ajastul (E6). Radikaliseerivate narratiividenä mainiti ka ebavõrdsuse, tõrjutuse, ebaõigluse ja vaenlase dehumaniseerivate kuvandite loomist (E1). Radikaliseerivate narratiivide kategoorias rõhutasid neli eksperti radikaliseerivate narratiivide **individuaalsete tunnustena** üleskutseid tegevusele (E1, E3, E4, E6). „Üleskutse tegutsemiseks riigi vastu ja üleskutse vägivallale. Üleskutse tegutsemise all ei mõtle ma opositsiooni, vaid üleskutse vägivallale ja üleskutse radikaalseteks lahendusteks, mis ei ole demokraatlikud.“ (E4)

Venemaa poolt NATO negatiivse mõju rõhutamine on oluline inimeste poolehoidu võitmiseks ja uute liikmete meelitamiseks. Ekspertide poolt välja toodud negatiivsed tunnused kasutatakse vastaspoolelt inimlikkuse äravõtmiseks ja vägivalla õigustamiseks. Taolisel moel mõtestatakse inimeste rahulolematust ümber ja süüdistatakse nendes kindlat osapoolt (käesolev töö lk 16). Samuti märgiti heroilisuse motiivide rõhutatust ja emotsionaalse manipuleerimise aspekte (E5, E3). Esimesele ja teisele uurimisküsimusele „Mis on Venemaa tänapäevases internetipõhises infomõjutustegevuses levitatavad narratiivid eestivenelaste kohta?“ ja „Mis on radikaliseerivate narratiivide tunnused?“ analüüsi tulemusena saab kokkuvõtvalt väita, et eksperdid tõid välja neid radikaliseerivate narratiivide tunnuseid ja levitatavaid narratiive, mis olid kajastatud töö teoorias ja radikaliseerivate narratiivide tunnuste tabelis (käesolev töö lk 16–22). **Üldtunnustena** leiti, et Venemaa poolt rahastatud meediaväljaanded on hästi üleseehitatud, professionaalsed ja läbimõeldud. **Kollektiivsete tunnustena** on eksperdid kõige enam viidanud „meie“ ja „nemad“ kontseptsioonidele ning patuoina strateegia kasutamisele ehk „süüdlaste“ ja „ohvrite“ grupimääratlusele. **Individuaalsete tunnuste** analüüsi tulemusena pidasid eksperdid oluliseks radikaliseerivate narratiivide tunnuseks üleskutseid tegevusele ja vägivallale. Teiseks oluliseks aspektiks peetakse emotsionaalset manipuleerimist ja eelkõige heroilisuse motiivi.

Tabel 4. Eesti ekspertide poolt väljatoodud radikaliseerivate narratiivide tunnused (autori koostatud)

Individuaal-ja kollektiivitunnused	Üldtunnused
Patuoina strateegia: „ohvrite“ ja „süüdlaste“ gruppide määratlus Emotsionaalne manipuleerimine: rõhutatakse heroilisuse motiive Üleskutsed tegevusele	Narratiivide levik sotsiaalmeedias Meediaväljaanded on oskuslikult konstrueeritud ja audiovisualiseeritud

Analüüsi teise kategooriana käsitletakse radikaliseerivate narratiivide **tunnuste esinemist ja levitamise viise**. Venemaa tänapäevase infomõjutustegevuse ja eestivenelaste radikaliseerumise vahel nägid eksperdid radikaliseerivate narratiivide tunnuste esinemist erinevalt. Kõik eksperdid olid ühte meelt, et Venemaa infomõjutustegevus on ilmselge. Üks ekspertidest rõhutas, et Venemaa hoiab selgelt eestivenelasi oma mõjuväljas (E3). Vastavalt töö teoreetilise osale kasutab Venemaa vene rahvusvähemusi oma eesmärkide saavutamiseks, sealhulgas ka mõjuvõimu laiendamisel (käesolev töö lk 7).

Kaks eksperti nägid tunnuste esinemist koroonaviirust ja vaktsiine puudutavates narratiivides. Üks ekspertidest rõhutas Venemaal toodetud vaktsiini „Sputnik“ ja Eesti haiglate olukorra kajastatust, kus Venemaa narratiivide tõttu võib inimestel tekkida väärarvamus reaalse olukorra pandeemia ja vaktsiinide suhtes ning seetõttu ka trots riigi vastu. Eksperti sõnul võib tekkida olukord, kus narratiivides kajastatakse eliitide poolt vaktsiinide kättesaamist ja tavainimeste puhul töö kaotust (E3; E4). „Kuna koroonaviirus on tänapäeva aktuaalne teema kogu Eesti ja ühiskonna jaoks, siis kindlasti teatud inimesed, kes on Venemaa inforuumis ja regulaarselt jälgivad just sealt toodetavaid kanaleid, on sealt tulenev info /.../ juhul kui see sisaldab sellist kriitilist nooti Eestis toimuva suhtes või Eestis pakutavate vaktsiinide suhtes ja positiivset nooti Venemaa vaktsiini suhtes, siis see avaldab mõju inimeste vaktsineerimisvalmidusele ja võib avaldada mõju nende kõhklustele vaktsiinide suhtes.“ (E4)

Eliitide poolt tavainimeste suhtes ebaõiglase käitumise rõhutamine viitab üldjuhul kollektiivse ohvritunde tekitamisele. Taolisi Venemaa narratiive, mis on suunatud viha või ohvritunde tekitamisele Eesti riigi suhtes, on võimalik liigitada paremäärmuslike narratiivide tunnuste alla (käesolev töö, 20). Antud seisukohta toetab ka ekspert E6, kes leidis, et eestivenelaste radikaliseerumine on käsitletav paremäärmusluse kontekstis, mille eesmärgiks on tekitada pingeid ja vastasseisu ühiskonnas, sealhulgas vasakäärmuslaste ja paremäärmuslaste vahel (E6). Üks ekspertidest seostas Venemaa infomõjutustegevust terroristlike organisatsioonidega,

rõhutades, et inimeste mõjutamine ja meetodid on radikaalsete organisatsioonidega võrdlemisi sarnased. Ekspert tõi eraldi välja ideoloogilisi mõjutusviise ja eesmärki pakkuda inimestele alternatiivset mõttekäiku sihtgruppide manipuleerimiseks (E5). Teine ekspert tõi välja, et mõjutustegevus võib avalduda kogukonnagruppide suhtes vaenu õhutamises või stigmatiseerimises, rõhutades, et radikaliseerivad faktorid on iga isiku puhul individuaalsed ning nende faktorite koosmõju ei too alati riskikäitumise ohtu (E1):

„Mõjutustegevus võib hõlmata näiteks kindla ühiskonnagrupi vastu suunatud vaenu õhutamist või mõne ühiskonnagrupi stigmatiseerimist, näiteks rassismi ja ksenofoobiat, ideoloogilist propagandat (sh usupropagandat), desinformatsiooni, konspiratsiooniteooriaid, jne“ (E1).

Venemaa infomõjutustegevus on suunatud inforuumi manipuleerimisele ja valeinformatsiooni levitamisele. Eeltoodud eksperdi poolt välja toodud ühiskonnagrupi stigmatiseerimine võib olla üks Venemaa meetmetest, mida kasutatakse konflikti tekitamiseks (käesolev töö lk 23).

Üks ekspertidest arvas, et Venemaa infomõjutustegevuse projekti „Baltnews“ mõju on Eestis võrreldes Lätiga tunduvalt madalam, kuid radikaliseerivate narratiivide levitamine toimub pigem sotsiaalmeedia gruppides: „Baltnews ei ole veebiuudiste allikas, või seda on raske nimetada veebiuudiste allikaks, kuna see on veebiprojekt, mõjutustegevuse infoprojekt /.../ meil on tõepoolest mingisugused väiksemad marginaalsemad grupid, mis aktiivselt levitavad Baltnews'i ja teiste sarnaste portaalide sisu oma sotsiaalmeedia gruppides. /.../ Näiteks Lätis on olukord juba teine. Seal see pilt on keerulisem ja seal need inimesed, kes loevad Baltnews'i ja levitavad neid sõnumeid ise, on suurema mõjuga. /.../ Neil on oma erakond, neil on saadikud Euroopa parlamendis ja nähtavad aktivistid – kõik see, mida meil Eestis ei ole.“ (E6) Vastavalt töö teoreetilise osale kasutatakse radikaliseerivate narratiivide levitamiseks just tavapäraseid sotsiaalmeedia platvorme (käesolev töö lk 17). E6 välja toodud sotsiaalmeedia kanalite alla, mida kasutatakse radikaliseerivate narratiivide levitamiseks, võib liigitada näiteks *Telegram* platvormi (vt peatükk 2.3).

Koodi „**Venemaa meedia tarbimise põhjuste**“ kohta esines analüüsi käigus erinevaid ekspertide arvamusi. Kaks eksperti pidasid olulisemateks Venemaa meedia tarbimise põhjusteks keeleoskust, grupikuuluvust ning kultuuriruumi (E2, E4). Üks ekspertidest tõi eraldi välja Venemaa meedia meelelahutusliku ja eestivenelaste tarbimisharjumuse aspekti (E4). Üks ekspertidest arvas, et Venemaa meediakanalite loetavus ja nende mõju eestivenelaste hoiakutele vajab täpsemat uurimist (E6): „Ma ei ole näinud ühtegi normaalset uuringut, kus oleks mõõdetud konkreetselt olulist Venemaa uudisteportaalide loetavust Eestis, mis oleks selline tõsiseltvõetav ja representatiivne.“ (E6)

Oluline on märkida, et kolm eksperti jagasid oma arvamust Eesti kohaliku meediakanali ETV+ kohta. Üks ekspertidest pidas ETV+ meediakanalit võrreldes Venemaa telekanalitega pigem igavaks, mis ei ole eestivenelaste seas aktuaalne (E3). Teine ekspert tõi välja, et eestivenelaste eelistatus tarbida Venemaal toodetud meediakanaleid on tingitud ETV+ kanali lühiaegselt tarbimisest. Ekspert toonitab, et võrreldes Venemaal toodetud meediaga ei ole Eesti oma piisavalt sisurikas. Ekspert suhtub skeptiliselt, et ETV+ telekanalis toodetud saated kõnetavad eestivenelasi, spekulereides, et telekanalis näidatakse neid saateid, mida eestivenelased peaksid vaatama ja kuulama (E5). Kolmas ekspert ekspert toob välja, et eestivenelaste soov tarbida Venemaal toodetud meediakanaleid on üks murekohtadest selles aspektis, et Eestis on kaabellevis vaikimisi saadaval Venemaal toodetud telekanalite rahvusvahelised versioonid.

Samas eelistavad kohalikud eestivenelased üldjuhul Eestis toodetud venekeelset meediat ja peavad seda adekvaatseks. Ekspert toob välja Riigikantselei uuringu tulemusi, mille kohaselt on alates 2020 aasta kevadest näha Eestis toodetud venekeelsete meediakanalite tarbimise kasvu (E6): „Uuringu järgi oli meil koroonakriisi ajal üsna oluline eelmisel kevadel toimunud kohalike venekeelsete meediakanalite tarbimise kasv. See ei tähenda, et inimesed enam ei vaata televiisorit, sest vanemate inimeste jaoks on see jätkuvalt meediatüüp number 1. Ma ei ole nõus sellega, et meie venekeelsed elanikud eelistavad Vene Föderatsioonis toodetud meediat. Nad kindlasti eelistavad venekeelset meediat ja selles osas meie Eestis toodetud venekeelne meedia on enamasti adekvaatne ehk vastab inimeste vajadustele. See on üks asi. Teine asi on see, et kui me vaatame meediatarbimist laiemalt, siis Kantar Emori andmete järgi on tõepoolest mõned murekohad. Esiteks, see puudutab televisiooni, kus venekeelsete elanike seas on kokkuvõttes esikohal Venemaal toodetud telekanalite rahvusvahelised versioonid, millel on tavaliselt sama uudistesaadete valik nagu originaalis ehk sama kallutatud ja kohati vaenulik sisu.“ (E6)

Töö teoreetilises osas välja toodud meediauuringute tulemustele tuginedes on tõepoolest märgata, et Eesti kohaliku meediakanali olulisus on tõusnud Venemaa infoallikatest kõrgemale. Küll aga on oluline märkida, et Venemaa televisiooni ja internetiallikaid hinnatakse mitte-eestlaste poolt piisavalt kõrgelt, et nendega arvestada (käesolev töö lk 31).

Radikaliseerumise sihtrühmade koodi all olid ekspertide arvamused erinevad. Mitmed eksperdid tõi välja, et radikaliseeritavamad sihtrühmad on eelkõige meessoost noored, kuna tegemist on kõige sütitavamaga sihtrühmaga (E4;E5): „kui me räägime internetimõjutustegevusest, siis ilmselgelt on internetis võimalik mõjutada neid inimesi, kes on netis aktiivsed. Ma tahaks arvata, et netis on aktiivsed pigem noored inimesed, /.../ näiteks üliõpilased on kindlasti see seltskond“ (E5). Ekspertide poolt kirjeldatud noori võib

radikaliseerumiseks ajendada seiklushimu või kuuluvustunde leidmise vajadus (käesolev töö 14).

Üks vastanutest leidis, et radikaliseerimise sihtrühmaks on inimesed, kes suhtlevad ainult ühes keeles, on sotsiaalse ja hariduse poolest ebakindla taustaga ning tarbivad ainult Venemaal toodetud meediat (E2). Samuti oli rõhutatud ohutsoonis oleva sihtrühmana Ida-Virumaa piirkonna elanikud, kes on kaotanud tööd või kellel puudub ligipääs keeleõppe programmidele (E3). Üldiselt tõi üks vastanutest välja radikaliseerimise sihtrühmana lõimumisraskustega inimesi, kes on altimad uskuma vandenõuteooriaid, võltsteadusi ja libauudiseid. Ekspert toonitas, et individuaalsed läbielamised ja muude negatiivsete faktorite koosmõju võivad olla radikaliseerumise pinnaseks (E1). Huvitav on märkida, et üks vastanutest tõi Venemaa infomõjutustegevuse sihtrühmadena välja Euroopa Liitu ja NATOd. Eksperti sõnul on infomõjutuse eesmärk tekitada lahkkelisid ja lõhesid Euroopas ning Lääne riikides (E6). Olukorrad, kus inimesed tunnevad end ühiskonnast väljajäetuna võib mängida olulist rolli ekstremismi kerkimisel (käesolev töö lk 12). Ekspertide poolt välja toodud radikaliseerumise mõjutegurid võivad olla radikaliseerumise päästiksündmuse aluseks, mis töö teoreetilises osas kirjeldatud olukordades võivad ajendada inimesi mobiliseeruma (käesolev töö lk 13).

Kolmanda kategooria „**tekkepõhjuste olemus ja ajendid**“ ning koodi „**eestivenelaste murekohad**“ analüüsi käigus tõi eksperdid välja erinevaid eestivenelasi puudutavaid murekohti. Kõik intervjuueeritavad rõhutasid, et peamised murekohad on sotsiaalsed ja majanduslikud (E1, E2, E3, E4, E5, E6). „Üks murekoht on kindlasti sotsiaalmajanduslik. Meil eksisteerivad selged erinevused tööturul. Nende illustreerimiseks on baltiuuringute instituut 2016. aastal teinud head analüüsiülevaate, kus on üle vaadatud rahvuslike lõhesid Eesti tööturul sissetulekus jne /.../ praegune koroonaviiruse olukord neid sotsiaalmajanduslikke lõhesid veelgi süvendab“ (E4). Töö teoreetilises osas käsitletud uuringus on tõepoolest näha, et mitte-eestlaste sissetulekut on koroonaviiruse olukord mõjutanud rohkem kui eestlasi, mis mingil määral tõstab sotsiaalmajandusliku lõhet eestlaste ja mitte-eestlaste vahel (käesolev töö 31). Sotsiaal-majandusliku ebavõrdsust tunnetavad eestivenelased tajuvad end diskrimineerituna, mis omakorda mõjutab usaldust riigiinstitutsioonide vastu (käesolev töö 29). Ebaõigluse tunnet võib süvendada veelgi Venemaa poolt Eesti süüdistamine venekeelse elanikkonna diskrimineerimises, mida võib käsitleda eestivenelaste võimaliku radikaliseerumise ajendina (käesolev töö lk 13).

Üks ekspertidest tõi välja eestivenelaste kuuluvustunde puudumise probleemi üheks peamiseks murekohaks (E5): „Kui me räägime kuulumistunde puudumisest, siis täiesti kindlalt need võivad olla“ (E5). Samuti toonitas üks vastanutest keeleõppe kättesaadavust eestivenelaste

murekohana, rõhutades Ida-Virumaa piirkonda. Ta lisas, et Eesti kohalik meedakanal ETV+ ei ole piisav põhjaliku ülevaate andmisel riigis toimuva kohta (E3).

Paljud eestivenelased on peale Nõukogude Liidu lagunemist kaotanud oma kuuluvustunnet (käesolev töö lk 9). Kuuluvustundega seotud probleemid on tundlikud ja vastuolulised ning radikaliseerivate narratiivide kaudu on võimalik kuuluvustunnet pakkuda (käesolev töö lk 22).

Radikaliseerumise **tekkepõhjuste** koodi analüüsimisel olid eksperdid üksmeelel, et radikaliseerumise tekkepõhjuseid on erinevaid. Üks ekspertidest tõi välja, et radikaliseerumine on mõjutustegevuse lõpptulem, mis seisneb erinevate psühholoogiliste, poliitiliste, ideoloogiliste, usuliste või sotsiaalsete mõjutegurite koosmõjus. Samuti peab oluliseks ekspert ka psühho-sotsiaalset seisundit, elukeskkonda, poliitilist keskkonda, suhtlusringkonda, infoallikaid jms (E1).

Radikaliseerumise kõige olulisemaks teguriks peab ekspert sotsiaalmajanduslikku aspekti. Ekspert rõhutab, et vaesus on üks Eesti riigi hädadest ning mõningates piirkondades on poliitiline ja majanduslik ebavõrdsus ning ebastabiilsus eksisteerivaks probleemiks. Samuti on oluline märkida, et ebavõrdsusest tingitud viha võib motiveerida inimesi otsima lahendusi radikaalsetes ideoloogiates (E5). Teise eksperdi hinnangul on radikaliseerumise tekkepõhjusteks konkreetset eeldused, mis väljenduvad ühiskonnas eksisteeriva probleemina või gruppide vahelise ebaõigluse või ebavõrdsuse tajuna. Eeltingimuseks peab olema radikaliseerunud grupil või isikul ettekujutus olukorra muutmisest või eesmärkide saavutamisest vägivaldsel teel. Eksperti hinnangul mängib olulist rolli rahvusvaheline olukord, mis võib mõjutada radikaliseerumist puudutavaid kohalikke protsesse (E4). Radikaliseerumise tekkepõhjustena rõhutatakse ka rahulolematuse tunnet, mis võib samuti motiveerida inimesi otsima alternatiive. Lisaks toob ekspert välja, et radikaliseerumiseks peab isikul tekkima tugev ja tuntav ilmajätuse tunne millegi suhtes (E3):

„Seal peab olema väga tugev ja tuntav ilmajätuse tunne, väga tugev selline, noh liitev moment, et kas siis on nii-öelda mingisuguse poliitilise tegevuse vastu, mingisuguse sõjalise tegevuse vastu. See peab alati olema tõukejõud ja see tõukejõud on üldiselt selline sarnastel emotsioonidel põhinev. /.../ oleneb, millisest sektist või klassist /.../ islamistidel on kindlasti see tõukejõud midagi muud, kui on näiteks paremradikaalidel“ (E3).

Eraldi on toodud välja inimeste heitumust, kohanemisvõimetust ja ebaõnnestunud integreerumist. Ekspert lisab, et isiklikud traumad sh lähisuhtevägivald võib olla radikaliseerumise tekkepõhjuseks (E2).

Tabel 5. Ekspertarvamuste koondtabel (autori koostatud)

Tekkepõhjused	Eestivenelaste murekohad	Potentsiaalne oht
Sotsiaalmajanduslikud probleemid	Madal sotsiaalne mobiilsus, ebavõrdsus, piiratud ligipääs töökohtadele, keeleõppe kättesaamatus, sotsiaalne ilmajäetus, nõrk informeeritavus	Polariseerumine
Psühholoogilised (rahulolematuse tunne, vihatunne, heitumus, isiklikud traumad)	Kuuluvustunde puudumine, nõrk integreeritavus, ebaõiglustunne	Vägivaldsete lahenduste ja alternatiivide otsimise oht (radikaliseerumine)
Poliitilised	Mõjutatus rahvusvahelistest protsessidest	

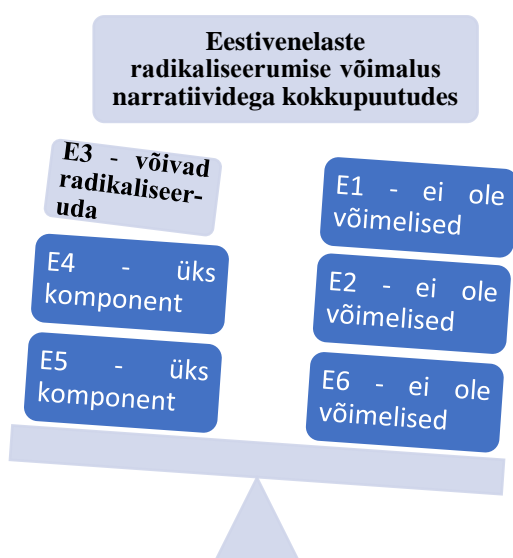
Kokkuvõtvalt on kategooria ekspertarvamused toetatud käesoleva töö teooriaga. Radikaliseerumise tekkepõhjusteks võivad olla pettumus, tajutav isiklik ebakindlus, kuuluvustunde vajadus, diskrimineerimine, rahvusvahelised konfliktid, vaesus jne. Üks ekspertidest tõi eraldi välja, et venekeelsed elanikud on koroonaviiruse pandeemia tõttu märkimisväärselt tunnetanud negatiivset mõju oma enda ja pere sissetulekule (E4).

Neljanda kategooria “Kokkupuutumine radikaliseerivate narratiividega ja eestivenelaste radikaliseerumine” koodi “**radikaliseerumise mõjufaktorid**” analüüsi käigus tõi kaks eksperti peamiste radikaliseerumise mõjuteguritena välja koduolusid. Üks ekspertidest rõhutas, et perekondlikud väärtushinnangud ja sotsiaalne keskkond, kus inimene viibib, mängib suuremat rolli radikaliseerumisel (E2; E3). „Sest väärtushinnangud tulevad meil ikkagi kodust. Kui ma kasvan perekonnas, kus väärtustatakse inimesi, häid suhteid, omavahelist viisakat suhtlust, siis ei ole vägivalda manipulatiivset käitumist, siis see inimene suure tõenäosusega ei radikaliseeru. Ei muutu ta äärmuslikuks veganiks ega islamistlikuks terroristiks“ (E2). Kaks eksperti rõhutasid ka tänapäevaseid protsesse, mis on seotud koroonaviiruse ning vastuvõetud meetmetega (E3, E4). Ekspert toob eraldi välja, et juhul kui tuuakse üles rahvuslikel teemadel tundlikke diskussioone, siis sellest võib saada radikaliseerumise sütik, millega nii eestlased kui venelased kaasa lähevad. Eksperti hinnangul tuleb erilist tähelepanu osutada ka Eesti kohalikele meediakanalitele, kuna teatud teemade ülesvõtmisel on nad võimelised võimendama või aktualiseerima neid kohalikul tasandil. (E4)

Koodi „**radikaliseerumise võimaluse**“ analüüsil läksid ekspertide arvamused seoses eestivenelaste radikaliseerumise võimalusega Venemaa infomõjutustegevuse narratiivide tõttu lahku. Üks ekspertidest oli vastanud, et radikaliseerivate narratiividega kokkupuutudes võivad eestivenelased radikaliseeruda (E3). Kaks eksperti vastasid, et Venemaa infomõjutustegevus ja finantseeritud uudiseportaalid võivad mõjuda ühe radikaliseeriva komponendina (E4; E5). Mitme eksperti hinnangul ei ole eestivenelased Venemaa infomõjutuse tagajärjel võimelised

radikaliseeruma (E1; E2; E6). „Eesti inimesed ei ole Venemaa vaenulikule propagandale eriti vastuvõtlikud, kuna Eesti elanikel on mitmekesised infoallikad, meil on sõltumatu ajakirjandus ning avatud ühiskond“ (E1).

„Kui me vaatame inimesi, kes jagavad kas otseselt nende propaganda portaalide sisu või jagavaid sõnumeid, mis ühtivad propaganda portaalide sõnumitega, siis need inimesed, neil ei ole ressursi oma agenda läbisurumiseks. Mitte ükski suur erakond ei esinda neid, neil ei ole oma meediakanaleid, mis oleks mõjukad, neil ei ole arvamuslimidreid, kes toetaksid nende agendat ja nad ise ei tooda uusi sõnumeid. Selles mõttes ma hetkel ei näe, et keda võiks praegune Venemaa infomõjutustegevus Eestis radikaliseeruda“ (E6). Samas möönab üks ekspert, et Venemaa infomõjutustegevusel, kus korduvad läänevastased narratiivid, on pikaajaline mõju. Oluline on märkida, et internetiportaalide puhul on olukord keerulisem ja nende kohta on Eestis regulaarselt saadaval vaid uuringud, mille metoodika ei sobi mõjutustegevuse efekti hindamiseks. (E6)

Joonis 3. Eestivenelaste radikaliseerumise võimalus (autori poolt koostatud).

„Radikaliseerumise võimaluse“ koodi kokkuvõtteks on võimalik väita, et üks ekspertidest oli kindel eestivenelaste radikaliseerumises radikaliseerivate narratiividega kokkupuutumisel. (E3). Kaks eksperti pidasid radikaliseerivate narratiividega kokkupuutumist eestivenelaste radikaliseerumise vaid üheks komponendiks (E4; E5). Kolm eksperti ei näinud radikaliseerivates narratiivides eestivenelaste radikaliseerumisohtu. Üks ekspertidest oli põhjendanud oma seisukohta radikaliseerivate narratiivide tarbijate ressursi ja arvamuslimidrite puudumisega (E6). Teine ekspert põhjendab oma arvamust sellega, et Eesti inimesed ei ole vastuvõtlikud vaenulikule propagandale, kuna Eestis on avatud ühiskond (E1).

Viimase koodi „**ennetus**“ analüüsi käigus tõid eksperdid erinevad seisukohad. Üks ekspert rõhutas, et tuleb hoiduda süüdistavatest narratiividest, mis puudutavad Teise maailmasõja perioodi (E2). Teine ekspert toonitas, et lahendada tuleb inimeste sotsiaalseid probleeme. Samuti leiab ekspert, et riigil on vaja inimesi endale lähemale tuua, võimaldades võrdseid haridus- ja tööttingimusi (E3). Sotsiaalmajandusliku olukorra parendamist rõhutab ka kolmas ekspert, tuues välja, et puudusetundeta inimesi on raske mõjutada (E5). Neljas ekspert rõhutas, et kohaliku venekeelset informuumi tuleb tugevdada, et see peegeldaks nii maailmavaatelist kui ka kultuurilist konteksti. Teise aspektina rõhutab ekspert eestikeelse informuumi tegijate teadvustamise, et venekeelne elanikkond on osa nende sihtrühmast. (E4) Kolmandaks toob ekspert välja, et vajalik on tegeleda inimeste harimisega meediavaldkonnas ja vaeleinformatsiooni leviku selgitustööga. Kokkuvõtvalt toob ekspert välja, et üldine ühiskonna lõimitus ja kuuluvustunne on radikaliseerumise ennetavaks teguriks. Ekspert rõhutab, et kanalite sulgemised ei anna vajalikke tulemusi, kuna nende kanalite piiramine ei takista informatsioonilevikut. (E4)

Eksperti hinnangul tuleb tegeleda inimeste harimisega ja töökvaliteedi tõstmisega alternatiivide olemiseks ja pingekohtade maandamiseks (E4). Ühe eksperti arvamusel on praegune Eesti olukord pigem stabiilne ning kohalik meediakanal saab oma ülesannetega hakkama. Ekspert nimetab riigistruktuuride tööd, kes jälgivad Venemaa infomõjutustegevust, piisavalt pädevaks, et takistada sellest tulenevat negatiivset mõju, või äärmisel juhul jõuavad nad avalikkust informeerida tulenevatest ohtudest. Samas on oluline märkida, et eksperti sõnul võivad majanduslikud pinged olla radikaliseerumise soodustavaks asjaoluks (E6). Allpool eksperti arvamus koondab enamust eelnevalt väljatoodud ennetustegevuse aspekte:

„Toetada ühiskonna ühtekuuluvust ja vähendada polariseerumist ja kapseldumist. Arendada riigikeele õppimise võimalusi ja meetodikaid, tutvustada Eesti kultuuri ja ajalugu, tuues paralleele vene ja Lääne kultuuriga, rõhutada riigi, keele ja kultuuri ainulaadust ja kodumaa-tunnet, suurendada isamaalist kasvatust ja noorte huvi riigikaitse vastu, korraldada poliitikat väärilt, taltsutada võõraviha, suurendada ja laiendada lõimumismeetmeid, suunata rohkem tähelepanu ühistele väärtustele ja allikakriitilisele lugemisharjumusele. Toetada põhiõiguste kaitset ja võrdse kohtlemise põhimõtet“ (E1).

3. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Käesolevas magistritöös läbi viidud uuringuga selgitati välja, milliseid radikaliseerivate narratiivide tunnuseid sisaldavad Venemaa tänapäevase internetipõhise infomõjutustegevuse levitatavad narratiivid eestivenelaste kohta. Kriitilise diskursusanalüüsi ja ekspertintervjuude tulemusel kogutud andmed on analüüsitud ning esitatud vastavalt mõlema uuringu kategooriatele. Järelduste põhjal esitatakse sisulised ettepanekud.

Kriitiline diskursusanalüüs hõlmas veebiportaali Baltnews 100 uudisartikli analüüsi, mis olid kategoriseeritud vastavalt hoolikalt läbi loetud sisule (*close reading*). Magistritöös toodi välja veebiportaali nende uudisartiklite väljavõtete/pealkirjade analüüsi, mis andsid kõige paremini edasi vastava tekstide kategooria enamikes uudisartiklites sisalduvat hoiakut. Kriitilise diskursusanalüüsi pinnalt võib öelda, et nelja kategooria detailse empiirilise analüüsiga saavutati valimi küllastumuse, kuna eeldused hakkasid korduma ning üldpilt uudisartiklites sisalduvatest radikaliseerivatest narratiividest sai küllaltki selgeks (magistritöö piiratud mahu tõttu ei olnud võimalik hõlmata ülejäänud kategooriate empiirilist analüüsi). Analüüsi tulemustest on käesoleva töö autor **järeldanud**, et uuringu käigus analüüsitud Venemaa rahastatud portaali uudisartiklid sisaldavad radikaliseerivate narratiivide tunnuseid, mis ühtivad töö teoreetilises osas välja toodud tunustega ja ekspertintervjuude tulemustest selgunud seisukohtadega. Kõnealuse veebiportaali analüüsitud uudisartiklite põhjal on võimalik järeldada, et selgelt radikaliseerivate tunnuste poolest eristatavad narratiivid on need, mida on võimalik liigitada kuuluvustunde vajaduse/otsimise, tajutava ebaõigluse / diskrimineerimise ning ohvriseisundi kui radikaliseerumise tekkepõhjuste alla (käesolev töö lk 39—63).

Seega on võimalik järeldada, et töö teoreetilises osas välja toodud radikaliseerumise tegurid kuuluvustunde otsimise, tajutava ebaõigluse ning ohvriseisundi näol leidsid kinnitust. Oluline on välja tuua, et analüüsi käigus olid mitmed Venemaa infomõjutustegevuse veebiportaali uudisartiklid sisaldanud paremäärmuslike narratiivide tunnuseid, mida iseloomustas etnilise ja kultuurilise vastasseisu rõhutamine, anti-eliitide hoiak ning vandenõuteooriad. Analüüsis oli mõne teksti puhul eristunud dehumaniseerivad kategoriseerimised, mis sisaldasid narratiive, mis süvendavad vägivaldset käitumist ning mõjutavad inimeste vastutustunnet (käesolev töö lk 41—42). Tekstides mängis olulist rolli ajalugu ning selle tõlgendus, mida on võimalik selgelt liigitada ajaloolise revisionismi ehk väärtõlgendamise radikaliseerivate narratiivide kategooria alla (käesolev töö lk 44). On võimalik järeldada, et ajaloo teemasid kasutati tekstides ideoloogilise vahendina, mis ei sisaldanud üksnes pigem varjatuid väärtõlgendusi, vaid pilkupüüdvat valeinformatsiooni ja propagandat sisaldavaid tõlgendusi. Radikaliseerivatest

narratiividest domineerisid ka sildistamised ja ohvritunde tekitamise tunnused (käesolev töö lk 41; lk 54; lk 61). Sellest tulenevalt teeb töö autor ettepaneku infojulgeolekuga tegelevatele ametkondadele juhtida tähelepanu eelkõige eeltoodud radikaliseerivate narratiivide tunnustele ning koostada hoiatusmaterjale ja teatiseid Eesti venekeelses inforuumis (internetiportaalides) levitavatest radikaliseerivatest narratiividest.

3.1. Kuuluvustunde narratiivid

Radikaliseerumise üks tekkepõhjustest on kuuluvustunde vajadus. Tavaliselt on sellega seotud teemad tundlikud ja vastuolulised. Lähtudes sellest, et radikaliseerumise protsess on eelkõige individuaalne, siis üheks radikaliseerumise ajendavaks faktoriks võib olla kindel narratiiv, mille eesmärk on anda selgitust indiviidi uskumusele ja maailmavaadetele. Vastavalt radikaliseerivate narratiivide tunnustele võib üheks tugevaks kuuluvustundele ajendavaks asjaoluks olla motiveerimisraamistik, mis põhineb auväärse ja häbistamiskontseptsioonidel (käesolev töö lk 21). Arvamuste manipuleerimisel üritavad narratiivi loojad tuua välja sihtgrupiga sarnasusi ja ühtseid huviseid. Auväärsus väljendub konkreetsetes eesmärgis – eneseväärkuse ja olulisusetunde väljateenimises (käesolev töö lk 21). Näiteks oli autori poolt läbiviidud kriitilise diskursusanalüüsi käigus ajaloo kategoorias väitvate eelduste pinnalt selgelt välja toodud, et Venemaale ustavaks inimeseks saab peeta inimest, kes on Venemaale lojaalne ja on valmis tõestama seda ka tegudega. Sisuliselt luuakse auväärse motiveerimisraamistik, mida inimene saab välja teenida, olles Venemaale lojaalne. Samuti oli eelduste pinnalt rõhutatud, et eestlaste ja venelaste vaheline lõimumine on võimalik üksnes siis, kui Eestis tunnustatakse Nõukogude Liidu poolt natsismi vabastamist; seda aga mitte tunnustada on äärmiselt häbiväärne.

Taoline ajaloo manipuleerimise viis koos survestamist käsitlevate narratiividega võivad marginaliseeritud olukorras tekitada kogukonnas kuuluvustunnet (käesolev töö lk 13). Töö teoreetilisele osale ning kriitilise diskursusanalüüsi tulemustele tuginedes saab töö autor järeldada, et kuuluvustunnet tekitavad narratiivid koosnevad survestamisharrastustest, mis koosnevad ajalugu ja identiteeti käsitlevatest teemadest. Ajaloo tõsiasjad on üldjuhul moonutatud, väärtõlgendatud või sisaldavad valeinformatsiooni. Tekstide pealkirjad ja sisu on konstrueeritud nii, et inimeste mõtlemist saaks kujundada vastavalt narratiivi värbaja eesmärgile, tuues võimalikult palju sarnasusi ajalooliste tõsiasjadega.

Autori poolt koostatud joonises on näha, kuidas survestamisharrastused sihivad inimeste (nt eestivenelaste) kuuluvustunde vajadust: esiteks luuakse motiveerimisraamistik, mis rõhutab lojaalsuse-, auväärkuse-, kättemaksu- ja sotsiaalse staatuse tunnetele; teiseks on kuuluvustunde

narratiivid suunatud nendele, kes ei oska end Venemaa ideoloogiast teisiti identifitseerida, mis omakorda mõjutab nende Venemaa propaganda tarbimist (käesolev töö lk 9). Eeltoodud survestamisparratiivi ja kuuluvustunde vajaduse omavaheline seos võib tuua endaga kaasa ekstremistlike ideede edasikandmist ning liitumist äärmusgruppidega kuuluvustunde leidmise eesmärgil (käesolev töö lk 19). Samuti ei pruugi näiteks noorte puhul toimuda äärmusgruppidega liitumine, küll aga noorte radikaliseerumine võib olla tingitud seiklushimust. Viimast võivad näiteks Venemaa narratiivid veebi kaudu levitada, tekitades noortes omakorda kuuluvustunnet. Arvestades sellega, et osa eestivenelastest ei oska end Venemaa või Nõukogude Liidu ideoloogiast teisiti identifitseerida ning ka kuuluvustunde otsimise kui radikaliseerumise tekkepõhjusega, siis kriitilise diskursusanalüüsi tulemused tõendavad, miks kuuluvustunde narratiivid olid analüüsitud uudistekstides domineerivad.

3.2. Paremäärmuslikud narratiivid

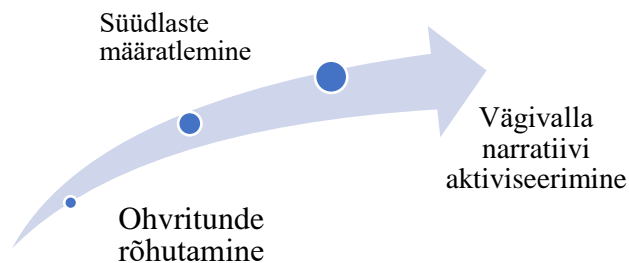
Kriitilise diskursusanalüüsi käigus olid tuvastatud paremäärmuslike tunnuste alla liigitatavad tekstid peamiselt diskrimineerimise kategoorias. Tekstides eristusid väited, et Eesti poliitikud loovad kunstlikult eestlaste ja venelaste vahelisi suhtlusprobleeme, mis selgelt viitavad eliitide vastastele narratiividele. Paremäärmuslike narratiivide tunnuste kohaselt rõhutavad narratiivid kollektiivsele ohvritundele, kus tuuakse esile valitsuse poolt rahva tagakiusamist (käesolev töö lk 19). Rahva tagakiusamist võib liigitada radikaliseerumise tekkepõhjuse tajutava grupi ohu ja ebaõigluse alla. Kriitilise diskursusanalüüsi käigus tuvastas autor, et silmapaistvaks narratiiviks oli valitsuse vaenulik meelestatus eestivenelaste suhtes, kus muuhulgas rõhutati ka survestamisest kohtusüsteemi poolt. Eeltoodule tuginedes on võimalik järeldada, et paremäärmuslikest narratiividest kasutati neid, mis keskendusid eestivenelaste kogukonna hirne ja olemasolevate uskumuste ära kasutamisele. Korduvad väited selle kohta, et Eesti valitsus on vaenulikult või ükskõikselt meelestatud eestivenelaste suhtes, võivad kujundada inimeste mõtlemist selliselt, mis ajendab neid vastuseisima kehtivale riigikorrale, kuna etniline või kultuuriline vastasseis on vältimatu rahvusvähemuse huvide kaitseks. (käesolev töö lk 39—40; lk 46–47; lk 52–54; lk 59–60)

3.3. Ohvritunnet tekitavad ja patuoina strateegiat sisaldavad narratiivid

Mitmetes analüüsitud tekstides toodi hulgaliselt välja süüdlasi ja ohvreid, eelkõige meedia, ajaloo ja diskrimineerimise kategooriates. Ohvritena olid välja toodud peamiselt Venemaa ja eestivenelased ning süüdlastena eestlased ja Eesti poliitikud, kes eelduste tasandil pidevalt rikuvad eestivenelaste õigusi ja takistavad integreerumisprotsessi. Diskrimineerimise kategoorias oli üldsegi välja toodud, et Eesti poliitikud rajavad ametkondi (jutt oli

Keeleinspektsoonist), eesmärgiga karistada mitte-eestlasi, kasutades piinamisvahendeid. Taolised sõnumid võivad olla valitsuses ja rahvusenamuses pettumuse põhjuseks. Silmatorkav strateegia Eesti poliitikute kujundamises oli neid ebaratsionaalsete inimestena näitamine, kes räägivad ja mõtlevad täiesti absurdsest ning ei ole seega tõsiseltvõetavad. (käesolev töö lk 45; lk 51–52)

Radikaliseerumise tekkepõhjuseks võivad olla tajutav ebaõiglus ja oht identiteedile. Empiirilises analüüsis tuvastati kogukonna identiteedikriisi ja pettumusega manipuleerivaid narratiive. Ajaloo kategoorias esinenud patuoina strateegia juures on oluline märkida väidet, et Eestis viiakse läbi apartheidi poliitikat, millega üritatakse õigustada eestivenelaste diskrimineerimist ja tõestada, et Nõukogude okupatsioon ei ole muut. Patuoina strateegia on üks efektiivsematest mobiliseerivatest jõududest, kuna mõjub õigustavalt vägivaldsete tegude sooritamisel teise etnilise ehk süüdlase grupi vastu võitlemisel. Ka mitmes teises kategoorias oli pidevalt rõhutatud asjaolu pidevast eestivenelaste diskrimineerimisest ning seda, et eestlased ja venelased ei ole kunagi võimelised koos elama ega integreeruma. Tuginedes teoreetilise töö osale ning kriitilise diskursusanalüüsi tulemustele on võimalik järeldada, et korduvate narratiiviide loomine ohvritunde tekitamiseks ja ohustatuse rõhutamine võib olla radikaliseerimise päästiksündmuseks ning Venemaa jaoks sobival hetkel võib sõltuvalt individuaalsest radikaliseerumisprotsessist ajendada inimesi vägivallale. (käesolev töö lk 21; lk 43–44; lk 56–58; lk 63–65)

Joonis 4. Patuoina strateegia ja ohvritunde tekitamise eesmärgid (autori koostatud Lee, 2019, pp. 3–7; Арифханова, 2018, стр. 36; Riessman, 2005, p. 1 põhjal).

Ekspertintervjuude kogutud andmete analüüsimise põhjal selgitati välja, et Venemaa hoiab Eesti venekeelset elanikkonda selgelt oma mõjuväljas. Ekspertide analüüsi tulemustest tuvastati, et kuuluvustunde puudumine on eestivenelaste peamiseks murekohaks (käesolev töö lk 72). Ekspertarvamustele tuginedes järeldab töö autor, et kuuluvustunnet tekitavad narratiivid peavad keskenduma tabelis nr 7 välja toodud teemakäsitlustele ja radikaliseerumise tekkepõhjustele (käesolev töö lk 83). Olulisemad hinnangud, mida võib käsitleda aga patuoinastrateegia all, on NATO ja Lääne vastased narratiivid, millel on pikaajaline mõju.

Suuremat ohtu näevad eksperdid eriti patuoina strateegia kasutuses kohaliku Eesti meediaväljannete seas, kus narratiivide kaudu võidakse kaasa mängida eestlaste ja venelaste vastandumisele näiteks kohalike venelaste süüdistamisega. (käesolev töö lk 74–75) Vastavalt ekspertide arvamustele on ohtlikud ka need paremäärmslikud narratiivid, mis tänapäeva koroonakriisi ajal käsitlevad vaksineerimist ja haiglaalaseid teemasid. Ekspertide poolt välja toodud eestivenelaste murekohad nagu madal sotsiaalne mobiilsus, ebavõrdsus ja vaesus võivad olla tõukejõuks alternatiivide pakkumiste vastuvõtmisel. (käesolev töö lk 82)

Tabel 6. Ekspertarvamuste liigitus vastavalt diskursusanalüüsi käigus saadud tulemustele (autori koostatud).

Kuuluvustunde narratiivid	Patuoinastrateegiat sisaldavad narratiivid	Paremäärmslikud narratiivid	Ohvritunnet tekitavad narratiivid
Grupikuuluvus; Kultuuriruum; Keeleoskus; Harjumused; Sotsiaalne staatus; Haridus; Lõimumisraskustega inimesed; Nõrk integreeritavus; Ebaõiglustunne	NATO süüdistamine ja Lääne vastased narratiivid Potentsiaalne vastandumine ja süüdistamine Eesti meedias venelaste suhtes	Venemaal toodetud vaksiini „Sputnik“ ja Eesti haiglate olukorrast väärvõrdsuse tekitamine, eesmärgil tekitada viha riigi vastu; Narratiivid võivad kajastada eliitide poolt vaksiinide saamist ja tavainimeste poolt pidevat töö kaotust; Vaksineerimisvalmiduse mõjutamine ja vaksiinieelistuste tekitamine; Venemaa infomõjutustegevuse tagajärjel pingete ja vastasseisu tekkimine ühiskonnas, sealhulgas vasakäärmslaste ja paremäärmslaste vahel; Sihtgruppide manipuleerimiseks alternatiivide pakkumine;	Rahulolematuse tunde võimendamine ja alternatiivide pakkumine; Madal sotsiaalne mobiilsus; ebavõrdsus; piiratud ligipääs töökohtadele

Magistritöö ekspertintervjuudele ja kriitilise diskursuse analüüsi tulemustele tuginedes teeb töö autor Riigikantseleile, Vabariigi Valitsusele ning populaarsematele kohalike meediaväljaannetele (delfi.ee; postimees.ee; err.ee) järgmised ettepanekud:

- 1. Vältida süüdistavaid narratiive**, mis käsitlevad Teise maailmasõja perioodi. Alustada läbirääkimisi Venemaa iseseisvate ajaloolastega ja meedia väljaannetega ühise narratiivi loomisel, mis väldib süüdistavaid narratiive. Ettepanek on suunatud Eesti populaarsematele kohalikele meediaväljaannetele (Delfi; Postimees; ERR)

2. **Tugevdada Eesti kohaliku venekeelset inforuumi** objektiivse maailmavaate ja kultuurilise konteksti peegeldamiseks. Parendada ETV+ ja muu infokanalite finantseerimine. Ettepanek on suunatud Vabariigi Valitsusele.
3. **Koolitada eestikeelse inforuumi töötajaid** valeinformatsiooni levitamise kohta, tutvustada Venemaa infomõjutustegevuse võtteid/narratiive, teadvustades neile, et venekeelne elanikkond on osa nende sihtrühmast. Ettepanek on suunatud kohalike meediaväljaannetele (Delfi; Postimees; ERR).
4. **Üldisemalt tegeleda sotsiaal-majanduslike probleemidega ja töötada võrdsete haridus-ja töötingimuste nimel.** Ettepanek on suunatud Vabariigi Valitsusele.
5. **Tegeleda sügavuti Venemaa infomõjutustegevuse veebiportaalidega,** mis on suunatud eestivenelaste mõjutamiseks ning läbi viia mõju-uuringuid. Ettepanek on suunatud Vabariigi Valitsusele/Riigikantseleile.

On oluline teadvustada, et radikaliseerumine on individuaalne protsess, mille käigus võivad tõekspidamised ja uskumused muutuda (käesolev töö lk 12). Nende uskumuste ja tõekspidamiste õigustamiseks ja selgitamiseks kujundatakse narratiive ning sobival hetkel võivad need ajendada inimesi vägivallale, et võidelda ideoloogia nimel. Kuigi läbiviidud analüüsi käigus olid vägivallale üleskutsuvad narratiivid pigem varjatud ning enamjaolt oli võimalik neid näha konstateerimise tasandil, siis kindlasti ei muuda see asjaolu, et tõsised radikaliseerivate narratiivide tunnused nendes tekstides siiski esinevad. See näitab, et Baltnews'i näol esineb Venemaa internetipõhises infomõjutustegevuses eestivenelaste radikaliseerimiskatse. Seega on võimalik järeldada, et Venemaa jaoks sobival hetkel võivad radikaliseerivad narratiivid sisaldada rohkesti ka vägivallale üleskutsuvaid narratiive. Samas on magistritöös käsitletud Baltnews uudisartiklitel mingil määral märgatav vastukaja lugetaje seas, kuigi Baltnews'i külastusmäär on liiga väike, et pidada seda kanalit eestivenelaste radikaliseerumisohuks. Ka enamik intervjueritud eksperte on kinnitanud, et hetkel ei ole Baltnews'i levitatavd narratiivid eestivenelaste kohta tõsiseks radikaliseerumisohuks. Siiski on vastavalt eksperdiarvamusele Venemaa infomõjutustegevuse veebiportaalid pigem hall ala, mida ei ole piisavalt uuritud. Uuringud, mis käsitlevad muid infoallikaid, sisaldavad rohkesti ebausaldusväärset informatsiooni või olid läbiviidud arusaamatu meetodika järgi. (käesolev töö lk 70) Sellest tulenevalt kujuneb töö autoril välja järeldus, et Baltnews'i ja sarnaseid Venemaa internetipõhise infomõjutustegevuse kanaleid tasub ka edaspidi lähemalt uurida, et olla valmis ennetama Venemaa poolt levitavate narratiivide radikaliseerivat ohtu ka siis, kui see läheb tõsisemaks kui praegu.

KOKKUVÕTE

Magistritöö käsitleb uurimisprobleemi, kuidas eestivenelased võivad radikaliseeruda Venemaa tänapäevase internetipõhise infomõjutustegevuse tõttu. Autor lähenes probleemile radikaliseerumise tekkepõhjuste ja radikaliseerivate narratiivide tunnuste käsitlemise kaudu, mida täiendas Venemaa internetipõhise infomõjutustegevuse ja eestivenelaste olukorra käsitlemisega. Uurimistöö eesmärgiks oli tuvastada Venemaa internetipõhises infomõjutustegevuses levitatavates narratiivides eestivenelaste kohta radikaliseerivate narratiivide tunnuseid. Eesmärk täideti Venemaa rahastatud Baltnews uudisteportaali tekstide kriitilise diskursusanalüüsi teostamisega, mille käigus tuvastati selgelt eristatavad radikaliseerivate narratiivide tunnused. Nendest olulisemad olid tunnused, mis pakkusid kuuluvustunnet, rõhutasid ebaõiglusele ja eestivenelaste diskrimineerimisele ning ohvriseisundile. Lisaks eeltoodule esinesid Baltnews'i uudistekstides paremäärmsuslikud narratiivid, mida iseloomustas etnilise ja kultuurilise vastasseisu rõhutamine, anti-eliitide hoiak ning vandenõuteooriad. Ajalooliste teemade käsitlemisel kasutati valeinformatsiooni ja väärtõlgendusi.

Eestivenelaste radikaliseerumise võimalus Venemaa internetipõhise infomõjutustegevuse tõttu oli hinnatud poolstruktureeritud ekspertintervjuude abil. Intervjuude analüüsi tulemusena tuvastati, et radikaliseerivate narratiividega sageli kokkupuutumine võib olla radikaliseerumise üheks mõjutavaks komponendiks, kuid Eesti avatud ühiskond, kohalik ajakirjandus ja riigiasutused on valmis ohule vastu seisma. Seega ei avalda Venemaa levitatavad radikaliseerivad narratiivid eestivenelastele olulist mõju. Ühtlasi ei lükka ekspertintervjuude käigus saadud tulemused ümber eestivenelaste radikaliseerumise võimalust, kuna ühe eksperdi hinnangul ei ole Venemaa internetipõhise infomõjutustegevuse kohta ühtegi usaldusväärset uuringut, mis mõeldaks eestivenelaste hoiakut levitatavate narratiivide suhtes.

Magistritöö teooria peatükis käsitletud radikaliseerumise tekkepõhjused ja radikaliseerivate narratiivide tunnused löid võrdleva pildi ja aluse töö empiirilisele osale. Tuginedes töö teoreetilisele osale ning samuti töö empiiriline osa tulemustele tehti vastavatele asutustele viis ettepanekut. Esiteks tuleb kohalikel Eesti meediaväljaannetel vältida süüdistavate narratiivide kasutamist Teise maailmasõja kohta. Teiseks on vajalik tugevdada kohaliku venekeelset inforuumi. Kolmandaks tuleks koolitada eestikeelse inforuumi töötajaid valeinformatsiooni levitamise kohta. Neljandaks oleks vaja lahendada inimeste sotsiaal-majanduslike probleeme ja töötada võrdsete haridus- ja töötingimuste nimel. Viiendaks ettepanekuks on vajalik tegeleda sügavuti Venemaa infomõjutustegevuse veebiportaalidega. Kokkuvõtteks on käesolevas uurimistöös rakendatud valimit ja raamistust võimalik kasutada ka teiste veebiportalide

tekstide uurimisel, mis on suunatud Eesti ühiskonna lõhestamisele või kujundavad (võimalikku) julgeolekuohtu.

SUMMARY

This master's thesis deals with the research problem of how Russians in Estonia may become radicalised due to modern online informational influence activities of the Russian Federation. The author approached the problem through addressing the causes of radicalisation and the characteristics of radicalising narratives, which was supplemented by the discussion of Russia's Internet-based informational influence activities and the situation of Estonian Russians. The aim of the research was to identify the characteristics of radicalising narratives about Estonian Russians in the narratives distributed via the Internet-based informational influence activities of Russia. The aim was fulfilled by conducting a critical discourse analysis of the texts from the Russian-funded Baltnews website, during which clearly distinguishable characteristics of radicalising narratives were identified. The most important characteristics included those that offered a sense of belonging, emphasized the sense of injustice and discrimination against Estonian Russians, and their status of the victim. In addition, Baltnews texts featured far-right narratives, characterized by an emphasis on ethnic and cultural confrontation, anti-elite attitudes, and conspiracy theories. In addressing historical issues, misinformation and misinterpretations were used.

The possibility of radicalisation of Estonian Russians due to Russia's Internet-based informational influence activities was assessed through semi-structured expert interviews. As a result of the analysis of the interviews, it was found that frequent contact with radicalising narratives can be one of the influencing components of radicalisation, but as Estonia has an open society and local press as well as state agencies are ready to resist the threat, radicalising narratives being spread by Russia do not have a significant impact on Estonian Russians. At the same time, the results obtained during the expert interviews do not rule out the possibility of radicalisation of Estonian Russians, as one expert estimates that there is no reliable study of Russia's Internet-based informational influence activities that would adequately measure the attitude of Estonian Russians towards the radicalising narratives concerned.

The origins of radicalisation and the characteristics of radicalising narratives covered in the theoretical chapter created a comparative picture and a basis for the empirical research. Proceeding from the theoretical part of the work, as well as from the results of the empirical part of the work, five proposals were made to the relevant authorities. Firstly, local Estonian media outlets should avoid using accusing narratives about the Second World War. Secondly, it is necessary to strengthen the local Russian language information space. Thirdly, the staff of the Estonian language information space should be trained on the dissemination of false

information. Fourthly, there is a need to address people's socio-economic problems and make effort at equal education and working opportunities. The fifth proposal is to deal in depth with the websites of Russian informational influence activities. To conclude, the sampling and framework of analysis applied in this thesis can also be used to examine texts on other websites that are aimed at dividing Estonian society or pose a (potential) threat to national security.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Amnesty International, 2020. *Human rights in Europe. Review of 2019*. London: Amnesty International Ltd. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0120982020ENGLISH.PDF> [Kasutatud 05.02.2021].

Андреева, 2020а. *Почему Петр Столыпин усиливал "русское влияние" в прибалтийских губерниях*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201113/1019054051/Petr-Stolypin-i-russkoe-vliyanie-v-Pribaltiyskikh-guberniyakh.html [Kasutatud: 01.03.2021].

Андреева, 2020 (1). *Арендуем в Эстонии свои же храмы – православный священник*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200203/1018306174/Pravoslavnyy-svyaschennik-Igor-Prekup-Arenduem-v-Estonii-svoi-zhe-khramy.html [Kasutatud: 03.02.2021].

Арифханова, С., 2018. Деструктивные нарративы экстремистских групп. *International Academy Journal Web of Scholar*, 10(28), pp. 36–47.

Arold, U., 2016. Peculiarities of Russian Information Operations. *Sõjateadlane*, 2, pp. 13–41.

Avis, W., 2020. *The COVID-19 pandemic and response on violent extremist recruitment and radicalisation. K4D Helpdesk Report 808*. Brighton, UK: Institute of Development Studies. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://reliefweb.int/report/world/covid-19-pandemic-and-response-violent-extremist-recruitment-and-radicalisation> [Kasutatud: 01.03.2021].

Балабанова, П., 2019. *Україна у світовому історичному просторі збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.academia.edu/download/56610866/%D0%9D%D0%B5%D0%B1%D1%80%D0%B0%D1%82_%D0%A1.%D0%93._%D0%9E%D1%85%D1%80%D0%B0_%D0%B2_%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B0%D0%BB.pdf [Kasutatud 02.05.2021].

Baltnews, 2020а. *Февральские бои за Нарву: как Красная армия положила начало освобождению города от нацизма*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20200203/1018318214/Fevralskie-boi-za-Narvu-kak-

Krasnaya-armiya-polozhila-nachalo-osvobozhdeniyu-goroda-ot-natsizma.html [Kasutatud: 01.03.2021].

Baltnews, 2020b. *Мы умеем быть вместе: эстонцев и русских объединило место скорби и светлой памяти.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200830/1018811899/My-umeem-byt-vmeste-estontsev-i-russkikh-obedinilo-mesto-skorbi-i-svetloy-pamyati.html [Kasutatud: 01.03.2021].

Baltnews, 2020c. *О чем забыла президент Эстонии в попытке "присвоить" адмирала Беллинсгаузена.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20200127/1018300517/Alternativnaya-estoriya-Prezident-Estonii-popytalas-admirala-Bellinsgauzena-prisvoit.html [Kasutatud: 01.03.2021].

Baltnews, 2020d. *Сутормина: поправки к Конституции РФ особенно важны для соотечественников из стран Балтии.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200701/1018648628/Sutormina-popravki-k-Konstitutsii-RF-osobenno-vazhny-dlya-sootechestvennikov-iz-stran-Baltii.html [Kasutatud 13.03.2021].

Baltnews, 2020e. *Постпред РФ в ОБСЕ: институт неграждан в Прибалтике сохраняется при попустительстве ЕС.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200605/1018598394/Postpred-RF-v-OBSE-institut-negrzhdan-v-Pribaltike-sokhranyaetsya-pri-popustitelstve-ES.html [Kasutatud 13.03.2021].

Baltnews, 2020f. *Сутормина: поправки к Конституции РФ особенно важны для соотечественников из стран Балтии.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200701/1018648628/Sutormina-popravki-k-Konstitutsii-RF-osobenno-vazhny-dlya-sootechestvennikov-iz-stran-Baltii.html [Kasutatud 13.03.2021].

Baltnews 2020g. *Власть с широко закрытыми глазами: как гибнет последняя русская школа в эстонском городе.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200914/1018859556/Vlast-s-shiroko-zakrytyimi-glazami-kak-gibnet-poslednyaya-russkaya-shkola-v-estonskom-gorode.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews 2020h. *В чем утопичность идеи реформистов создать одну русскоязычную гимназию на всю Эстони.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200217/1018348613/V-chem-utopichnost-idei-reformistov-sozdat-odnu-russkoyazychnuyu-gimnaziyu-na-vsuyu-Estoniyu.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews, 2020i. *Услышат ли Совет Европы "крики" русских детей Прибалтики и Украины о помощи.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201020/1019007907/Uslyshit-li-Sovet-Evropy-kriki-russkikh-detey-o-pomoschi-v-Pribaltike-i-na-Ukraine.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews 2020j. *"Катком по детям": в Эстонии почти расправились с еще одной русской школой.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200819/1018781340/Katkom-po-detyam-v-Estonii-pochti-raspravilis-s-esche-odnoy-russkoy-shkoloy.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews, 2020k. *Борьба за русских: удастся ли ЕКРЕ забрать электорат у партии премьер-министра Эстонии?* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200702/1018651292/Borba-za-russkikh-udastsya-li-EKRE-zabrat-elektorat-u-partii-premer-ministra-Estonii.html [Kasutatud 18.03.2021].

Baltnews, 2020l. *В Эстонии наконец признали: не российские СМИ мешают интеграции русских в общество* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201115/1019076703/V-Estonii-nakonets-priznali-ne-rossiyskie-SMI-meshayut-integratsii-russkikh-v-obschestvo.html [Kasutatud: 18.03.2021].

Baltnews, 2020m. *Кто в Эстонии выступает против голосования по поправкам к Конституции РФ.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20200701/1018648681/Kto-v-Estonii-vystupaet-protiv-golosovaniya-po-popravkam-k-Konstitutsii-RF.html [Kasutatud: 18.03.2021].

Baltnews, 2020n. *В ОБСЕ: Эстония, Латвия и Литва не соблюдают свои обязательства в области свободы слова.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200731/1018737667/V-OBSE-Estoniya-

Latviya-i-Litva-ne-soblyudayut-svoi-obyazatelstva-v-oblasti-svobody-slova.html [Kasutatud: 18.03.2021].

Baltnews, 2020o. *Почему президент Эстонии выступает против русскоязычных "Новостей Таллина"*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200403/1018455560/Pochemu-prezident-Estonii-vystupaet-protiv-russkoyazychnykh-Novostey-Tallina.html [Kasutatud: 18.03.2021].

Baltnews, 2020p. *На Балтийском фронте без "Новостей": давление на ПБК нарушает права русских Эстонии*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200306/1018389885/Na-Baltiyskom-fronte-bez-Novostey-davlenie-na-PBK-narushaet-prava-russkikh-Estonii.html [Kasutatud: 21.03.2021].

Baltnews, 2020q. *Посол России в Эстонии: борьба с русскими школами в республике вызывает изумление*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201225/1019203602/Posol-RF-v-Estonii-borba-s-russkimi-shkolami-v-respublike-vyzyvaet-izumlenie.html [Kasutatud: 05.01.2021].

Baltnews, 2020r. *Подражание режиму нацисткой Германии и оккупационный миф: какова история в Эстонии*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200723/1018717199/Podrazhanie-rezhimu-natsistkoy-Germanii-i-okkupatsionnyu-mif-kakova-istoriya-v-Estonii.html [Kasutatud: 08.01.2021].

Baltnews, 2020s. *"День Победы на кухне": в Эстонии предложили провальный способ "приручить" местных русских*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201228/1019207953/Perenesti-Den-Pobedy-na-kukhnyu-v-Estonii-predlozhili-sposob-priruchit-mestnykh-russkikh.html [Kasutatud: 05.01.2021].

Baltnews, 2020š. *"Не дает ничего, кроме надежды": в Эстонии критикуют поправки к Закону о гражданстве*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200214/1018344866/Ne-daet-nichego-krome-nadezhdy-v-Estonii-kritikuyut-popravki-k-Zakonu-o-grazhdanstve.html [Kasutatud: 03.02.2021].

Baltnews, 2020z. *"Центристская партия – для всех!": как изменилась риторика премьер-министра.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200824/1018793814/Tsentristskaya-partiya--dlya-vsekh-kak-izmenilas-ritorika-premer-ministra-Estonii.html [Kasutatud: 03.02.2021].

Baltnews, 2020ž. *Без вины виноватые. Депутатов в Прибалтике отстраняют от работы из-за "связей с Россией".* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Russia_West/20200129/1018305178/Bez-viny-vinovatye-Deputatov-v-Pribaltike-otstranyayut-ot-raboty-iz-za-svyazey-s-Rossiey.html [Kasutatud: 04.02.2021].

Baltnews, 2020t. *Борьба за русских: удастся ли ЕКРЕ забрать электорат у партии премьер-министра Эстонии?* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Russian_Estonia/?date=20200725T100000&id=1018718359 [Kasutatud: 09.01.2021].

Baltnews, 2020u. *Бывший реформист: руководству Партии реформ нет дела до русских Эстонии.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200617/1018620719/Byvshiy-reformist-rukovodstvu-Partii-reform-net-dela-do-russkikh-Estonii.html [Kasutatud: 11.01.2021].

Baltnews, 2020v. *В 1990-е Эстония беспардонно выдавливала русскоязычное население – редактор "Stolitsa".* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200729/1018729213/V-1990-e-Estoniya-bespardonno-vydavlivala-russkoyazychnoe-naselenie--redaktor-Stolitsa.html [Kasutatud: 08.01.2021].

Baltnews, 2020w. *В Эстонии до сих пор нет эффективной методики изучения государственного языка – эксперт.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200228/1018374005/V-Estonii-do-sikh-por-net-effektivnoy-metodiki-izucheniya-gosudarstvennogo-yazyka--ekspert.html [Kasutatud: 03.02.2021].

Baltnews, 2020õ. *Власть с широко закрытыми глазами: как гибнет последняя русская школа в эстонском городе.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200914/1018859556/Vlast-s-shiroko-

zakrytymi glazami kak gibnet poslednyaya russkaya shkola v estonskom gorode.html

[Kasutatud: 06.01.2021].

Baltnews, 2020ä. *Вот это поворот. В Эстонии разгорается "борьба за сердце" русских.*

[Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201103/1019043832/Vot-eto-povorot-v-Estonii-nachalas-borba-za-serdtse-russkikh.html [Kasutatud: 05.01.2021].

Baltnews, 2020ö. *Гарант качества. Почему эстоноземельцы ETV+ предпочитают "РТР-Планету" и ПБК.* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200215/1018340218/Gospodstvo-rossiyskikh-kanalov-pochemu-estonozemeltsy-vybirayut-RTR-Planetu-i-PBK.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Baltnews, 2020ü. *Генконсул РФ в Нарве об итогах референдума: это было честное и откровенное голосование.* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200702/1018651553/Genkonsul-RF-v-Narve-ob-itogakh-referenduma-eto-bylo-chestnoe-i-otkrovennoe-golosovanie.html [Kasutatud: 09.01.2021].

Baltnews, 2020х. *Генконсул РФ в Нарве: мы ожидаем, что россияне придут исполнить свой гражданский долг.* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200701/1018648247/Genkonsul-RF-v-Narve-my-ozhidaem-hto-rossiyane-pridut-ispolnit-svoy-grazhdanskiy-dolg.html [Kasutatud: 11.01.2021].

Baltnews, 2020у. *Голосование по поправкам в Эстонии проходит динамично и бодро – посольство РФ в Таллине.* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200701/1018649383/Golosovanie-po-popravkam-v-Estonii-prokhodit-dinamichno-i-bodro--posolstvo-RF-v-Talline.html [Kasutatud: 13.01.2021].

Baltnews, 2020Аа. *Дорвались. Насколько часто люди стали пересекать границу Эстонии с Россией.* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russia_West/20200717/1018698652/Dorvalis-Naskolko-chasto-lyudi-stali-peresekat-granitsu-Estonii-s-Rossiey.html [Kasutatud: 08.01.2021].

Baltnews, 2020Bb. *Инициатива об автономии нацменьшинств в ЕС – вот что может помочь русским Прибалтики.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201021/1019008088/Initsiativa-ob-avtonomii-natsmenshinstv-v-ES--vot-cto-mozhet-spasti-russkikh-Pribaltiki.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Baltnews, 2020Cc. Кто в Эстонии выступает против голосования по поправкам к Конституции РФ [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20200701/1018648681/Kto-v-Estonii-vystupaet-protiv-golosovaniya-po-popravkam-k-Konstitutsii-RF.html [Kasutatud: 19.01.2021].

Baltnews, 2020Dd. *Лингвистическое фиаско: почему не все педагоги Эстонии смогли выучить государственный язык.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200310/1018396398/Lingvisticheskoe-fiasko-pochemu-ne-vse-pedagogi-Estonii-smogli-vyuchit-gosudarstvennyy-yazyk.html [Kasutatud: 19.01.2021].

Baltnews, 2020Ee. *Математика по ЕКРЕ: почему русских Эстонии причислили к гастарбайтерам.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200605/1018597794/Matematika-po-EKRE-pochemu-russkikh-Estonii-prichislili-k-gastarbayteram.html [Kasutatud: 23.01.2021].

Baltnews, 2020Ff. *На Балтийском фронте без "Новостей": давление на ПБК нарушает права русских Эстонии.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200306/1018389885/Na-Baltiyskom-fronte-bez-Novostey-davlenie-na-PBK-narushaet-prava-russkikh-Estonii.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Baltnews, 2020Gg. *Не изменяя тенденции. Будет ли место русским общинам в новом гражданском обществе Эстонии?* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200714/1018681288/Ne-izmenyaya-tendentsii-Budet-li-mesto-russkim-obschinam-v-novom-grazhdanskom-obschestve-Estonii.html [Kasutatud: 08.01.2021].

Baltnews, 2020Hh. *Новый министр образования Эстонии вместе с русскими школами уничтожит доверие избирателей.* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201130/1019120751/Novyy-ministr-obrazovaniya-Estonii-vmeste-s-russkimi-shkolami-unichtozhit-doverie-izbirateley.html [Kasutatud: 05.01.2021].

Baltnews, 2020Ii. *Особенности эстонской демократии: волнуют права уйгуров в Китае, но не русских в Эстонии.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200722/1018713969/Osobennosti-estonskoy-demokratii-volnuyut-prava-uugurov-v-Kitae-no-ne-russkikh-v-Estonii.html [Kasutatud: 08.01.2021]

Baltnews, 2020Jj. *Перезагрузка "русского мира": какой сигнал посылает Россия, упрощая получение гражданства.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200429/1018515204/Perezagruzka-russkogo-mira-kakoy-signal-posylaet-Rossiya-uproschaya-poluchenie-grazhdanstva.html [Kasutatud: 20.01.2021].

Baltnews, 2020Kk. *Пока без бастионов. Нарве сложно дается реставрация разрушающейся крепости.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20201010/1018952213/Poka-bez-bastionov-Narve-slozhno-daetsya-restavratsiya-razrushayuscheysya-kreposti.html [Kasutatud: 06.01.2021].

Baltnews, 2020Ll. *Постпред РФ в ОБСЕ: институт неграждан в Прибалтике сохраняется при попустительстве ЕС.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200605/1018598394/Postpred-RF-v-OBSE-institut-negrazhdan-v-Pribaltike-sokhranyaetsya-pri-popustitelstve-ES.html [Kasutatud: 03.01.2021]

Baltnews, 2020Mm. *Почему президент Эстонии выступает против русскоязычных "Новостей Таллина".* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200403/1018455560/Pochemu-prezident-Estonii-vystupaet-protiv-russkoyazychnykh-Novostey-Tallina.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Baltnews, 2020Nn. *Право на Sputnik. Россия доказывает ПАСЕ факты притеснения журналистов в Эстонии.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20200128/1018303906/Pravo-na-Sputnik-Rossiyskaya-

delegatsiya-v-PASE-podnimet-vopros-o-svobode-SMI-v-Estonii.html [Kasutatud: 04.02.2021].

Baltnews, 2020Oo. *Прибалтика против российских СМИ*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://lv.baltnews.com/Russia_West/20201231/1024487835/Pribaltika-protiv-rossiyskikh-SMI.html?fbclid=IwAR0JJvAicucmWDEAN8gIqFdm9Q91_RjWTh1PnN8gv_ZMLD1IU3KmlDOWYVU [Kasutatud 05.02.2021].

Baltnews, 2020Pp. *Прибытие "Эстонского экспресса". Почему в стране решили создать новую газету для русских*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200401/1018448905/Pribytie-Estonskogo-ekspressa-Pochemu-v-strane-reshili-sozdat-novuyu-gazetu-dlya-russkikh.html [Kasutatud: 03.01.2021]

Baltnews, 2020Qq. *Русская молодежь Эстонии заинтересована в изучении государственного языка как никогда*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200806/1018748196/Ruskaya-molodezh-Estonii-zainteresovana-v-izuchenii-gosudarstvennogo-yazyka-kak-nikogda.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Baltnews, 2020Rr. *Русские дети в Эстонии страдают лишь от того, что их плохо учат государственному языку*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200805/1018747977/Russkie-deti-v-Estonii-stradayut-lish-ot-togo-chto-ikh-plokho-uchat-gosudarstvennomu-yazyku.html [Kasutatud: 08.01.2021].

Baltnews, 2020Ss. *Русский язык как приговор: жители Ида-Вирумаа не смогли реконструировать жилье*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200727/1018722773/Ruskiy-yazyk-kak-prigovor-zhiteli-Ida-Virumaa-ne-smogli-rekonstruirovat-zhile.html [Kasutatud: 08.01.2021].

Baltnews, 2020Šš. *Своих не оставит. Почему Россия за свой счет будет обучать логопедов из Эстонии*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200306/1018391212/Svoikh-ne-ostavit-Rossiya-zasvoy-schet-obuchit-logopedov-iz-Estonii-dlya-russkoyazychnykh-detey.html [Kasutatud: 21.01.2021].

Baltnews, 2020Zz. *Серопаспортные пустоты. Эстония дурачит людей, принимая неработающие законы о гражданстве.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200128/1018303746/Seropasportnye-pustoty-Estoniya-durachit-lyudey-prinimaya-nerabotayuschie-zakony-o-grazhdanstve.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Baltnews, 2020Žž. *Толстой: Sputnik Эстония подвергся незаконному преследованию со стороны правительства.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20200130/1018310687/Tolstoy-Sputnik-Estoniya-podvergsya-nezakonnomu-presledovaniyu-so-storony-pravitelstva.html [Kasutatud: 03.02.2021].

Baltnews, 2020Tt. *Хорошо там, где нет эстонцев? Почему жители Нарвы довольны своей жизнью.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200208/1018327302/Khorosho-tam-gde-net-estontsev-Pochemu-zhiteli-Narvy-dovolny-svoey-zhiznyu.html [Kasutatud: 03.02.2021].

Baltnews, 2020Uu. *Эстонии нужно образование на русском языке – депутат парламента от Центристской партии.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200917/1018868664/Estonii-nuzhno-obrazovanie-na-russkom-yazyke--deputat-parlamenta-ot-Tsentristskoy-partii.html [Kasutatud: 06.01.2021].

Baltnews, 2020Vv. *Эстония ждет "Тотальный диктант": как пройдет международная акция в Таллине в этом году.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200228/1018375485/Gryadet-Totalnyy-diktant-kak-proydet-mezhdunarodnaya-aktsiya-v-Talline-v-etom-godu.html [Kasutatud: 03.02.2021].

Baltnews, 2020Ww. *Эстония упала с пьедестала: республику могут наказать за ограничение свободы слова.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200310/1018396253/Estoniya-upala-s-pedestala-respubliku-mogut-nakazat-za-ogranichenie-svobody-slova.html [Kasutatud: 19.01.2021].

Baltnews, 2020Õõ. *Эстонский журналист: политикам не нужно, чтобы русские владели государственным языком.* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200308/1018382607/Estonskiy-zhurnalists-politikam-ne-nuzhno-chtoby-russkie-vladeli-gosudarstvennym-yazykom.html [Kasutatud: 21.01.2021].

Baltnews, 2020Ää. *Языковые курсы от МВД Эстонии – бесплатный сыр для желающих получить паспорт?*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200505/1018529379/Yazykovye-kursy-ot-MVD-Estonii--besplatnyy-syr-dlya-zhelayuschikh-poluchit-pasport.html [Kasutatud: 16.01.2021].

Baltnews, 2021a. *„Прощайте, русские школы“. Пост министра образования Эстонии достался реформистам.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210125/1019266051/Proschayte-russkie-shkoly-Post-ministra-obrazovaniya-Estonii-dostalsya-reformistam.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews, 2021b. *"Эстонский язык – с детского сада". Будет ли новое правительство уничтожать русские школы?* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210119/1019250559/Estonskiy-yazyk--s-detskogo-sada-Budet-li-novoe-pravitelstvo-unichtozhat-russkie-shkoly.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews 2021c. *Предательство центра". У русских школ Эстонии остается все меньше шансов на жизнь.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210128/1019278917/Predatelstvo-tsentra-U-russkikh-shkol-Estonii-ostaetsya-vse-menshe-shansov-na-zhizn.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews 2021d. *Ситуацию с высшим образованием в Эстонии могла бы наладить Россия – депутат парламента.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201218/1019178710/Situatsiyu-s-vysshim-obrazovaniem-v-Estonii-mogla-by-naladit-Rossiya--deputat-parlamenta.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews 2021e. *В Эстонии продолжают "убийства" русских школ на почве бытового национализма.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201203/1019132989/V-Estonii-prodolzhayutsya-ubiystva-russkikh-shkol-na-pochve-bytovogo-natsionalizma.html [Kasutatud 14.03.2021].

Baltnews, 2021f. *Переговоры о новой коалиции: что станет с русскими школами в Эстонии.* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210115/1019242960/Peregovory-o-novoy-koalitsii-chto-stanet-s-russkimi-shkolami-v-Estonii.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Baltnews, 2021g. "Закреть нельзя помиловать". Как новое правительство Эстонии поступит с русскими школами. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210114/1019241435/Zakryt-nelzya-pomilovat-Kak-Estoniya-postupit-s-russkimi-shkolami-posle-smeny-koalitsii.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Baltnews, 2021h. Вместе с новым мэром в Нарву "просочилась" мягкая эстонизация. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210115/1019244583/Vmeste-s-novym-merom-v-Narvu-prosochilas-myakaya-estonizatsiya.html [Kasutatud: 03.01.2021]

Baltnews, 2021i. Позиция по центру. Что будет с русскими школами и детскими садами в Эстонии. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210127/1019275358/Pozitsiya-po-tsentru-Chto-budet-s-russkimi-shkolami-i-detskimi-sadami-v-Estonii.html [Kasutatud: 05.01.2021].

Bandura, A., Underwood, B., & Fromson, M. E., 1975. Disinhibition of aggression through diffusion of responsibility and dehumanization of victims. *Journal of Research in Personality*, 9(1), pp. 253–269.

Bartlett, J., Birdwell, J., & King, M., 2010. *The Edge of Violence: A Radical Approach to Extremism. Report.* London: Demos [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.demos.co.uk/files/Edge_of_Violence_-_full_-_web.pdf?1291806916 [Kasutatud 04.01. 2021].

Bjelopera, J.P., 2013. American jihadist terrorism: Combating a complex threat. *DIANE Publishing*.

Bloom, M., 2004. Palestinian Suicide Bombing: Public Support, Market Share, and Outbidding. *Political Science Quarterly*, 119(1), pp. 61–88.

Bodine-Baron, E., Todd, C. H., Radin, A., & Treyger, E., 2018. *Countering Russian Social Media Influence*, Santa Monica: RAND Corporation. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2740.html [Kasutatud 04.01. 2021].

Бойков, 2020а. "Эстонии пора заткнуться". Финский журналист объяснил, почему Сталин спас Прибалтику. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200928/1018892325/Estontsam-nravidilos-zhit-v-SSSR-Pochemu-esche-zhiv-mif-o-sovetskoy-okkupatsii-.html [Kasutatud: 01.03.2021].

Бойков, 2020б. "Ты помнишь, Алеша?": невидимыми нитями связаны Бронзовый солдат и русские Эстонии. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200426/1018501990/Тy-pomnish-Alsha-nevidimymi-nityami-svyazany-Bronzovyy-soldat-i-russkie-Estonii.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Бойков, 2020с. Евгений Примаков: Россотрудничество в Прибалтике – заложник внутренней политики. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20201125/1019104367/Evgeniy-Primakov-Rossotrudnichestvo-v-Pribaltike--zalozhnik-vnutrenney-politiki.html [Kasutatud: 05.01.2021].

Бойков, 2020д. Россотрудничество работает над восстановлением проектов в Прибалтике. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200915/1018860871/Rossotrudnichestvo-rabotaet-nad-vosstanovleniem-proektov-v-Pribaltike.html [Kasutatud: 06.01.2021].

Brubaker, R., 2005. The diaspora'diaspora. *Ethnic and racial studies*, 28(1), pp. 1–19.

Butt, S. & Byman, D., 2020. Right-wing Extremism: The Russian Connection. *Survival*, 62(2), pp. 137–152.

Cheskin, A., 2015. Identity and Integration of Russian Speakers in the Baltic States: A Framework for Analysis. *Ethnopolitics*, 14(1), pp. 72–93.

Ehala, M., 2009. The Bronze Soldier: Identity Threat and Maintenance in Estonia. *Journal of Baltic Studies*, 40(1), pp. 139-158.

Erelt, T., Leemets, T., Mäearu, S. & Raadik, M., 2013. Päring. Rmt: *Eesti õigekeelsus sõnaraamat*. [Võrgumaterjal] Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Leitav: <http://www.keeleeveeb.ee/> [Kasutatud 05.01.2021].

EUCPN, 2019. *Radicalisation and violent extremism*. Brussels: European Crime Prevention Network. [Võrgumaterjal] Leitav:

https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/2010_Monitor%20Radicalisation_ENG_LR.pdf [Kasutatud 11.01. 2021].

European Commission, 2020. *Prevention of radicalisation*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/counter-terrorism/radicalisation_en [Kasutatud 29.04.2021].

Europol, 2020. *European Union Terrorism Situation and Trend report*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/european_union_terrorism_situation_and_trend_report_te-sat_2020_0.pdf [Kasutatud 06.04.2021].

Fairclough, N., 1989. *Language and Power*. 1. ed. New York: Longman inc.

Fairclough, N., 2003. *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Psychology Press. New York: Routledge.

Fairclough, N., 2005. Peripheral vision: Discourse analysis in organization studies: The case for critical realism. *Organization studies*, 26(6), pp. 915–939.

Филонов, 2020а. *Политическое дежавю от президента Эстонии: "русский язык оставит дома"*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20201221/1019180697/Politicheskoe-dezhavyu-ot-prezidenta-Estonii-russkiy-yazyk-ostavit-doma.html [Kasutatud 14.03.2021].

Филонов, 2020b. *Русские ученики в эстонской школе: так кто кого ассимилирует*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201205/1019125886/Ruskiye-v-estonskoy-shkole-tak-kto-kogo-assimiliruyet.html [Kasutatud 14.03.2021].

Филонов, 2020с. *Как "отольется" украинцам их боевой "гопак" против русскоязычных СМИ Эстонии* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20201007/1018922600/Boevoy-gopak-protiv-russkikh-SMI-Estonii-postradayut-sami-ukraintsy.html [Kasutatud: 18.03.2021].

Филонов, 2020с. *В Эстонии намекнули, что русские заслуживают большего*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200611/1018607686/V-Estonii-nameknuli-chto-russkie-zasluzhivayut-bolshego.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Филонов, 2020d. *В Эстонии национал-консерваторам дали зеленый свет на сегрегацию.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200710/1018666159/V-Estonii-natsional-konservatoram-dali-zelenyy-svet-na-segregatsiyu-.html [Kasutatud: 08.01.2021].

Филонов, 2020e. *Грядет партийная битва за "русский" северо-восток Эстонии.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200826/1018795010/Gryadet-partiynaya-bitva-za-russkiy-severo-vostok-Estonii.html [Kasutatud: 06.01.2021].

Филонов, 2020f. *Ждем Министерства правды? Зачистка русских СМИ в Эстонии проходит по плану.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200311/1018395106/Zhdem-Ministerstva-pravdy-Zachistka-russkikh-SMI-v-Estonii-prokhodit-po-planu.html [Kasutatud: 19.01.2021].

Филонов, 2020g. *За что наказывают локдауном русскоязычный регион Эстонии.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20201211/1019155959/Za-chto-nakazyvayut-lokdaunom-russkoyazychnyy-region-Estonii.html [Kasutatud: 05.01.2021].

Филонов, 2020h. *Хроники торможения: почему изучение эстонского языка зашло в тупик.* [Võrgumaterjal] Leitav:
https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200306/1018386694/Khroniki-tormozheniya-pochemu-izuchenie-estonskogo-yazyka-zashlo-v-tupik.html [Kasutatud: 01.02.2021].

Flash Eurobarometer 464., 2019. *Fake News and Disinformation Online.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/S2183_464_ENG [Kasutatud 01.05.2021].

Flick, U., 2009. *An Introduction to Qualitative Research.* 4th ed. London: SAGE Publications.
Galbreath, D. J., & Malyarenko, T., 2020. Evolving Dynamics of Societal Security and the Potential for Conflict in Eastern Ukraine. *Europe-Asia Studies*, pp. 1–29.

Gambetta, G., 2005. *Making sense of suicide missions.* 1st ed. New York: Oxford University Press.

Glazzard, A., 2017. *Losing the Plot: Narrative, Counter-Narrative and Violent Extremism*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://icct.nl/app/uploads/2017/05/ICCT-Glazzard-Losing-the-Plot-May-2017.pdf> [Kasutatud 06.04.2021].

Glick, P., 2002. Sacrificial Lambs Dressed in Wolves' Clothing. Rmt: S.L. Newmann & R. Erber, ed. *Understanding Genocide: The Social Psychology of the Holocaust*. Oxford University Press, pp. 113–142.

Гусев, 2020а. *"Проблема не расизма, а сумасшедших". Эстония передает "привет" чернокожей Америке*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200615/1018611447/Problema-ne-rasizma-a-sumashedshikh-Estoniya-peredaet-privet-chernokozhey-Amerike.html [Kasutatud 13.03.2021].

Гусев, 2020b. *Страдающее Средневековье: у языковой инквизиции Эстонии теперь больше "инструментов пыток"*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200607/1018596040/Stradayuschee-Srednevekovye-u-yazykovoy-inkvizitsii-Estonii-teper-bolshe-instrumentov-pytok.html [Kasutatud 13.03.2021].

Гусев, 2020с. *Языковое лицемерие в балтийском стиле. В Эстонии наконец-то заметили русских*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200331/1018443579/Yazykovoe-litsemerie-v-baltiyskom-stile-V-Estonii-nakonets-to-zametili-russkikh.html [Kasutatud: 21.03.2021].

Гусев, 2020d. *В Эстонии разглядели в русских что-то хорошее*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200527/1018574973/V-Estonii-razglyadeli-v-russkikh-cto-to-khoroshee.html [Kasutatud: 13.01.2021]

Гусев, 2020е. *В Эстонии русскую идентичность сочли за влияние пропаганды*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200708/1018662836/V-Estonii-russkuyu-identichnost-sochli-za-vliyanie-propagandy.html [Kasutatud: 03.01.2021]

Гусев, 2020f. *Виноваты русские": как в Эстонии борются с пандемией COVID-19*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20201221/1019176286/Ne-ukhodit-COVID-19-iz-Estonii-Vinovaty-temnye-russkie.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Гусев, 2020g. *Коронавирус отодвинул в Эстонии "русский вопрос" на второй план.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200323/1018422257/Koronavirus-otodvinul-v-Estonii-russkiy-vopros-na-vtoroy-plan.html [Kasutatud: 22.01.2021].

Гусев, 2020h. *Лидеры Эстонии. Почему решающий голос – до сих пор за русским избирателем.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200424/1018503183/Lidery-Estonii-Pochemu-reshayuschiy-golos--do-sikh-por-za-russkim-izbiratelem.html [Kasutatud: 20.01.2021].

Harris, R. J. & Sanborn, F. W., 2014. *A cognitive psychology of mass communication.* 6th ed. New York: Routledge/Taylor & Francis Group.

Helmus, T.C., Bodine-Baron, E., Radin, A., Magnuson, M., Mendelsohn, J., Marcellino, W., Bega, A. & Winkelman, Z., 2018. *Russian social media influence: Understanding Russian propaganda in Eastern Europe.* California: Rand Corporation.

Holger, M & Sazonov, V., 2020. *Hirmu ja paanika motiiv Venemaa Balti riikidele suunatud COVID-19-aegses mõjutustegevuses.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://digiriiul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2534/Hirmu%20ja%20paanika%20motiiv%20Venemaa%20Balti%20riikidele%20suunatud%20COVID-19_FIN.PDF?sequence=1&isAllowed=y [Kasutatud 06.04.2021].

Jones, G. S., Doxsee, C. & Harrington, N., 2020. *The Escalating Terrorism Problem in the United States.* Center for Strategic and International Studies. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.csis.org/analysis/escalating-terrorism-problem-united-states> [Kasutatud 05.02.2021].

Juurvee, I., Mattiisen, M., 2020. *The Bronze Soldier Crisis of 2007: Revisiting an Early Case of Hybrid Conflict.* ICDS Report. Tallinn: ICDS. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://icds.ee/en/the-bronze-soldier-crisis-of-2007/> [Kasutatud 04.01.2021].

Kaarbo, J. & Beasley, R.K., 1999. A Practical Guide to Comparative Case Study Method in Political Psychology. *Political Psychology*, 20(2), pp. 369–391.

Kaldur, K., Vetik, R., Kirss, L., Kivistik, Kats., Seppel, K., Kallas, K., Masso, M. & Anniste, K., 2017. *Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/eim2017.pdf> [Kasutatud 04.01.2021].

Kallas, K. 2016. Claiming the diaspora: Russia's compatriot policy and its reception by Estonian-Russian population. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, nr 3, lk 1–25.

Klausen, J., Champion, S., Needle, N., Nguyen, G., & Libretti, R., 2015. Toward a behavioral Model of „Homegrown“ Radicalization Trajectories. *Studies in Conflict & Terrorism*, 39 (1), pp. 67-83.

Кобиц, 2020а. *Власти Эстонии указали русской общине ее место, и она с ним не согласилась*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200616/1018616170/Vlasti-Estonii-ukazali-russkoy-obschine-ee-mesto-i-ona-s-nim-ne-soglasilas.html [Kasutatud 13.03.2021].

Кобиц, 2020b. *Меня уволили за защиту русского языка – эстонский учитель*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200128/1018300768/Menya-uvolili-za-zaschitu-russkogo-yazyka--estonskiy-uchitel.html [Kasutatud 14.03.2021].

Кобиц, 2020с. *Глава кризисного штаба Эстонии: спасибо каждому жителю страны за вклад в борьбу с Covid-19*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200608/1018599644/Glava-krizisnogo-shtaba-Estonii-spasibo-kazhdomu-zhitelyu-strany-za-vklad-v-borbu-s-Covid-19.html [Kasutatud: 20.01.2021].

Кобиц, 2021. *Член Синода ЭПЦ: эстонцы к нам приходят в намоленные храмы*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210106/1019184116/Chlen-Sinoda-EPTs-estontsy-k-nam-prikhodyat-v-namolennye-khramy.html [Kasutatud: 03.01.2021].

Kolga, M., Janda, J. and Vogel, N., 2019. *Russia-proofing your election*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://macdonaldlaurier.ca/files/pdf/20190724_MLI_Russia-proofing%20Elections_KOLGA%20PAPER%20v3.pdf [Kasutatud 10.04.2021].

Kollias, C. & Papadamou, S., 2014. Terrorism and economic sentiment in European countries. Rmt: R. Caruso & A. Locatelli, eds. *Understanding Terrorism: A Socio-economic Perspective*

(*Contributions to Conflict Management, Peace Economics and Development*). London: Emerald Group Publishing Limited, pp. 115–133.

Kõuts-Klemm, R., Harro-Loit H., Ibrus, I., Juurik, M., Jõesaar, A., Järvekülg, M., Kauber, S. ja Koorberg, V., 2019. *Meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuring*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:399372> [Kasutatud 01.05.2021].

Lagerspetz, M., 2017. *Ühiskonna uurimise meetodid: sissejuhatus ja väljajuhatus*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Lauristin, M. & Heidmets M., 2003. *The Challenge of Russian Minority: Emerging Multiculturalism in Estonia*. Tartu: Tartu University Press.

Lee, B., 2019. *Overview of the Far-Right*. UK: Lancaster University[Võrgumaterjal] Leitav: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/816692/Ben_Lee_-_Overview_of_the_far_right.pdf [Kasutatud 04.01.2021].

Leppik, M., 2020. *The segmented integration and mediated transnationalism of Estonian Russian-speaking populations*. Doktoritöö. Tartu: University of Tartu.

Levinson, S., 1983. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Liebes, T., Curran, J. & Katz, E., 1998. *Media, ritual, and identity*. London: Psychology Press.

Limbak, K., 2017. *Politseiametnike teadlikkus radikaliseerumisest*. Magistritöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, Sisejulgeoleku instituut.

Luuk, A., 2017. *Iseradikaliseerumine internetipõhise mõjutustegevuse kaudu*. Magistritöö. Sisekaitseakadeemia, Sisejulgeoleku instituut.

Maasing, H. & Kaljula, D., 2017. *Radikaliseerumise olukord Eestis. Rakendusuuring*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Maasing, H. & Kroonberg, R., 2020. *Terrorism ja terror: Eesti juhtumid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://digiriiul.sisekaitse.ee/handle/123456789/2435> [Kasutatud 04.01.2021]

Machin D. & Mayer A., 2012. *How To Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction*. Rmt: J. Flowerdew & J. E. Richardson, eds, *Introduction*, New York: Routledge, pp. 1–10.

Maiberg, H., 2018. *Islamistide deradikaliseerumist ja eemaldumist soodustavad meetodid ja teemad kuue Euroopa riigi näitel. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.*

Maliukevičius, N., 2010. *Humanitarian dimension in Russian foreign policy towards its Russian foreign policy towards its neighbors: the mass media.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/attachments/100316_nerijus_maliukevi%C4%8Dius.pdf [Kasutatud 04.01.2021]

Malterud, K., 2001. Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, 358 (9280), pp. 483–488.

McCauley, C. & Moskalenko, S., 2008. Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism. *Terrorism and political violence*, 20(3), pp. 415–433.

Nielsen, K. and Paabo, H., 2015. How russian soft power fails in Estonia: or, why the russophone minorities remain quiescent. *Journal on Baltic Security*, 1(2), pp.125–157.

Никитина, 2020а. *Пока есть спрос, с русскими школами ничего не случится – эстонский депутат.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Estonia_politika_novosti/20200220/1018353705/Poka-est-spros-s-russkimi-shkolami-nichego-ne-sluchitsya--estonskiy-deputat.html [Kasutatud 14.03.2021].

Никитина, 2020б. *"Мы жертвовали сном практически каждый день" – журналист Олимпийской регаты.* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://baltnews.ee/authors/20200723/1018701931/My-zhertvovali-snom-prakticheski-kazhdyu-den--zhurnalist-Olimpiyskoy-regaty.html> [Kasutatud: 08.01.2021].

Никитина, 2020с. *"Хотите учиться на русском – пожалуйста": что предлагают сторонники "общих школ" в Эстонии.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200622/1018626131/Khotite-uchitsya-na-russkom--pozhaluysta-cto-predlagayut-storonniki-obshikh-shkol-v-Estonii.html [Kasutatud: 11.01.2021].

Орлов, 2020а. *"Не покатыл": эстонский телеканал для русских ЭТВ+ так и не смог заменить российские СМИ* [Võrgumaterjal] Leitav:

https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200915/1018857375/Polnyy-proval-i-dalneyshaya-sudba-estonskogo-telekanala-na-russkom-yazyke.html [Kasutatud 18.03.2021].

OSCE, 2014. *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.osce.org/files/f/documents/1/d/111438.pdf> [Kasutatud 06.04.2021].

OSCE, 2018. *The Role of Civil Society in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism. A Guidebook for South-Eastern Europe*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.osce.org/files/f/documents/2/2/400241_1.pdf [Kasutatud 06.04.2021].

Павлова, 2020. *О чем молчит псковская земля? Кровавый след эстонских карателей в Моглино*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20201005/1018915853/Yuriy-Alekseev-i-istoriya-malenkoy-fabriki-smerti-estontsy-otlichalis-osoboy-zhestokostyu.html [Kasutatud: 06.01.2021].

Pevkur, H., 2020. *Endiste siseministrite debatt Sisekaitseakadeemias* [Debatt] (26.10.2020).

Pieper, M., 2018. Russkiy mir: the geopolitics of Russian compatriots abroad. *Geopolitics*, 25(3), pp.1–24.

Politsei- ja Piirivalveamet, 2019. *Radikaliseerumise varajane märkamine ja võrgustikutöö käsiraamat kohalikele omavalitsustele*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politsei.ee/files/Ennetus/radikaliseerumine-kov-.pdf?1c120e3e71> [Kasutatud 04.01.2021].

Poulos, M., Korfiatis, N. & Papavlassopoulos, S., 2020. Assessing stationarity in web analytics: A study of bounce rates. *Expert Systems*, 37(3), pp. 1–14.

Propastop., 2017a. *Propagandakärbsed meediaseinal*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.propastop.org/2017/06/12/propagandakarbsed-meediaseinal/> [Kasutatud 10.04.2021].

Propastop, 2017b. *Top 5: Eestist läidetud propagandarünnakud*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.propastop.org/2017/12/14/3252/> [Kasutatud 04.01.2021].

Propastop, 2019. *Kuidas panna kinni baltnews ja sputnik*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.propastop.org/2019/08/01/kuidas-panna-kinni-baltnews-ja-sputnik/> [Kasutatud 04.01.2021].

Puusepp, H., 2016. *Kaitsepolitsei aastaraamat 2016*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kapo.ee/sites/default/files/public/content_page/Aastaraamat_2016_0.pdf. [Kasutatud 04.01. 2021].

Puusepp, H., 2019. *Kaitsepolitsei aastaraamat 2019*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kapo.ee/sites/default/files/public/content_page/Aastaraamat%20-%202019.pdf [Kasutatud 04.01. 2021].

Raidla-Puhm, K., 2017. *Islamiradikalism ohu ennetamise meetmed Eestis. Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

RAN, 2019. *Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ranbestpractices/docs/training_for_first_line_practitioners_en.pdf [Kasutatud 04.01.2021].

Raudkivi, M., 2018. Eestlaste ja eestivenelaste tajutud diskrimineerimine ja sellega seotud tegurid. Rmt: M. Lillemets, J. Liiv & H. Koolmeister, toim-d. *Tallinna Ülikooli üliõpilaste 2016/2017. õppeaasta parimad teadustööd: artikliklite kogumik*. Tallinn: Tallinna Ülikool, lk 107 – 110.

Raudsepp, D. 2020. *Radikaliseerumise ja vägivaldse ekstremismi riskinäitajad riskihindamisvahendi komponentidena. Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Riessman, C. K., 2005. Narrative Analysis. Rmt: N. Kelly, C. Horrocks, K. Milnes, B. Roberts & D. Robinson, toim-d. *Narrative, Memory & Everyday Life*. Huddersfield: University of Huddersfield, pp. 1–7.

Riigikantselei, 2021. *COVID-19 teemaline küsitlus 23. küsitluslaine Küsitlus 15a. ja vanema elanikkonna seas 5.-8. veebruar 2021*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigikantselei.ee/media/897/download> [Kasutatud 10.04.2021]

Riigikogu, 2017. *Eesti julgeolekupoliitika alused. Riigikogu otsus, 31.05.2017*. [Võrgumaterjal] Leitav:

http://www.kmin.ee/sites/default/files/sisulehed/eesmargid_tegevused/395xiii_rk_o_lisa.pdf
[Kasutatud 29.04.2021].

Roonemaa, H., 2018. Varjatud rahastus, kohustuslikud teemad ja igakuine aruandlus: nii töötas kaasaegne Venemaa propaganda Eestis. Postimees, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.postimees.ee/6143717/varjatud-rahastus-kohustuslikud-teemad-ja-igakuine-aruandlus-nii-tootas-kaasaegne-venemaa-propaganda-eesis> [Kasutatud 10.04.2021]

Rousseau, C., Oulhote, Y., Lecompte, V., Mekki-Berrada, A., Hassan, G. & El Hage, H., 2019. Collective identity, social adversity and college student sympathy for violent radicalization. *Transcultural psychiatry*, 0(0), pp. 1–25.

Safran, W., 1991. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *A Journal of Transnational Studies*, 1(1), pp. 83–99.

Sageman, M., 2008. *Leaderless Jihad. Terror networks in Twenty-first Century*. Pennsylvania: Press.

Sazonov, V. & Gontšarenko, A., 2020. Venemaalt pärinevad narratiivid ja ajaloo õpetamine Eesti vene koolides. [Võrgumaterjal] Leitav: https://digiriidul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2487/Vene%20koolid_FIN.PDF?sequence=1&isAllowed=y [Kasutatud 04.01.2021].

Sazonov, V., Mölder, H., Müür, K., Pruulmann-Vengerfeldt, P., Kopõtin, I., Ermus, A., Salum, K., Šlabovitš, A., Veebel, V. & Värk, R., 2017. *Russian Information Campaign Against The Ukrainian State And Defence Forces*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2017/02/Report_infoops_08.02.2017.pdf [Kasutatud 04.07.2020].

Schlieffsteiner, P., 2018. Austria's homegrown lone actor terrorist: Franz Fuchs and the letter bomb campaign of the 1990s. *Journal for Intelligence, Propaganda and Security Studies*, 12(1), pp.67–92.

Schomerus, M., El Taraboulsi-McCarthy, S. & Sandhar, J., 2017. *Countering violent extremism*. Birgmingham: University of Birmingham, pp. 2–34.

Silber, M.D., Bhatt, A. & Analysts, S.I., 2007. *Radicalization in the West: The homegrown threat*. New York: Police Department City Of New York, pp. 1–90. [Võrgumaterjal] Leitav: https://seths.blog/wp-content/uploads/2007/09/NYPD_ReportRadicalization_in_the_West.pdf [Kasutatud 04.01.2021].

Similarweb, 2017-2021., *Baltnews.ee March 2021 Overview*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.similarweb.com/website/baltnews.ee/> [Kasutatud 10.04.2021].

Sin, S., 2010. Considerations of Quality in Phenomenographic Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 9(4), pp. 305–319.

Siseministeerium, 2018. *Siseturvalisuse arengukava 2020–2030*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/et/STAK2030> [Kasutatud 04.01.2021].

Slachmuisjlder, 2017. *Transforming Violent Extremism. A Peacebuilder`s Guide*. . [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.sfcg.org/wp-content/uploads/2017/04/Transforming-Violent-Extremism-V2-August-2017.pdf> [Kasutatud 04.01.2021].

Speckhard, A. & Akhmedova, K., 2005. Talking to terrorists. *Journal of Psychohistory*, 33(2), p.125–56.

StratCom., 2018. *Russia`s footprint in the Nordic – Baltic information environment. Report 2016/2017*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.stratcomcoe.org/download/file/fid/78090> [Kasutatud 10.04.2021].

Стрелкина, 2020. *Преступление забвения. Символы Победы в Прибалтике, которые нужно помнить*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russia_West/20200428/1018511306/Prestuplenie-zabveniya-Simvoly-Pobedy-v-Pribaltike-kotorye-nuzhno-pomnit.html [Kasutatud: 15.01.2021].

Шляхов, 2020. *Журналистику в Эстонии нужно спасать, пока ее не разодрали когти имитаторов*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200205/1018320582/Zhurnalistiku-v-Estonii-nuzhno-spasat-poka-ee-ne-razodrali-kogti-imitatorov.html [Kasutatud: 03.02.2021].

Захаров, 2020. *"Это диагноз": советские памятники не дают спокойно спать эстонским националистам*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20200520/1018555675/Eto-diagnoz-sovetskie-pamyatniki-ne-dayut-spokoyno-spat-estonskim-natsionalistam.html [Kasutatud: 14.01.2021].

Zelče, V., 2011. Latvia and the Baltic in Russian Historiography. Rmt: N. Muižnieks, *The Geopolitics of History in Latvian-Russian Relations*. Rīga: Academic Press of the University of Latvia, pp. 31–58.

- Zevelev, Igor. 2008. "Russia's Policy Toward Compatriots in the Former Soviet Union." *Russia in Global Affairs*, 6 (1), pp. 49–62.
- Tammekun, K., 2018. *Radikaliseerumise juurpõhjused Eesti moslemite lõimumise kontekstis*. Tallinn: Tallinna Tehnika Ülikool.
- Teddle, C. & Yu, F., 2007. Mixed methods sampling: A typology with examples. *Journal of mixed methods research*, 1(1), pp.77–100.
- Thomas, T., 2015. Russia's 21st century information war: working to undermine and destabilize populations. *Defence Strategic Communications*, 1(1), pp.10–25.
- Vaast, E., Davidson, E. & Mattson, T., 2015. Self-and Peer-Narratives in the Ongoing Construction of a New Actor Category. *In Academy of Management Proceedings*, 1(1), pp. 11–297.
- Vaikmäe-Koit, E., 1995. *Etnilised vähemused Eestis, nende tänased probleemid ja tulevik*. Tartu: Tartumaa Triikk.
- Van Dijk, T.A., 1995. Discourse analysis as ideology analysis. *Language and peace*, 10(47), pp. 1–142.
- Vetik, R. & Helemäe, J., 2011. *The Russian Second Generation in Tallinn and Kohtla-Järve. The TIES Study in Estonia*. Amsterdam: University Press.
- Виталь, 2021. Ложь "независимых": за кого держат русских в Эстонии. [Võrgumaterjal] Leitav: https://baltnews.ee/Russian_Estonia/20210101/1019215033/Za-kogo-derzhat-russkih-v-Estonii.html [Kasutatud: 03.01.2021]
- Välisluureamet, 2019. *Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.valisluureamet.ee/pdf/raport/2019-EST.pdf> [Kasutatud 05.05.2021].
- Välisluureamet, 2020. *Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.valisluureamet.ee/pdf/raport-2020-et.pdf> [Kasutatud 11.05.2020].
- Webber, D. and Kruglanski, A.W., 2017. Psychological factors in radicalization: A "3 N" approach. Rmt: G. LaFree, J.D. Freilich, toim-d. *The handbook of the criminology of terrorism*. Chichester: John Wiley & Sons, Inc, pp. 33–46.

Wennerhag, M., Fröhlich C. & Piotrowski, G., 2019. *Radical Left Movements in Europe*. London: Routledge.

Wertsch, V. J., 2008. Collective Memory and Narrative Templates. *Social Research: An International Quarterly*, 75(1), pp. 133–156.

Wilner, A. S., & Dubouloz, C.-J., 2011. Transformative Radicalization: Applying Learning Theory to Islamist Radicalization. *Studies in Conflict & Terrorism*, 34(5), pp. 418–438.

Wither, J., 2020. *Perspectives on Hybrid Warfare*. [Vörgumaterjal] Leitav: https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2020-05/pC_V10N1_en_Wither.pdf [Kasutatud 04.01.2021].

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

JOONISED

Joonis 1. Vene propaganda võrgustik Eestis (Roonemaa, 2018).....	25
Joonis 2. Kuvatõmmis „Baltnews Telegrami“ suhtluskanalist ja kommentaaridest (Baltnews, 2020).....	66
Joonis 3. Eestivenelaste radikaliseerumise võimalus (autori poolt koostatud).....	75
Joonis 4. Patuoina strateegia ja ohvritunde tekitamise eesmärgid (autori koostatud Lee, 2019, pp. 3–7; Арифханова, 2018, стр. 36; Riessman, 2005, p. 1 põhjal).	80

TABELID

Tabel 1. Radikaliseerivate narratiivide tunnuste koondtabel (autori koostatud RAN, 2019, p. 4; 2014; Арифханова, 2018, стр. 36; Schliefssteiner, 2018, p. 121; OSCE, 2014, p. 34; Selg & Ruutsoo, 2014; Webber & Kruglanski, 2017, p. 39 põhjal).....	21
Tabel 2. Kategooriad ja koodid (autori koostatud)	38
Tabel 3. Ülevaade kõikidest analüüsitud kategooriatest ja tekstide arvust.....	39
Tabel 4. Eesti ekspertide poolt väljatoodud radikaliseerivate narratiivide tunnused (autori koostatud)	69
Tabel 5. Ekspertarvamuste koondtabel (autori koostatud)	74
Tabel 6. Ekspertarvamuste liigitus vastavalt diskursusanalüüsi käigus saadud tulemustele (autori koostatud).....	81

LISA 1. Ekspertintervjuude küsimused

1. Milline on Teie taust ja erialane tegevus?
2. Palun rääkige, mis on Teie arvates radikaliseerumise tekkepõhjused.
3. Kuidas Te näete seost Venemaa tänapäevase internetipõhise infomõjutustegevuse ja Eesti elanike radikaliseerumise vahel?
4. Keda võib Venemaa infomõjutustegevus Eestis radikaliseerida?
5. Millised on Teie arvates eestivenelaste peamised murekohad Eesti ühiskonnas ja kas need murekohad võivad olla radikaliseerumise tekkepõhjusteks?
6. Tehtud uuringute põhjal nähtub, et eestivenelased eelistavad venekeelset meediat ning kõige rohkem usaldavad Venemaa Föderatsiooni meediat ja venekeelseid internetiallikaid. Miks on selline olukord Teie arvates kujunenud ja kuidas see võib soodustada eestivenelaste radikaliseerumist Venemaa infomõjutustegevuse tõttu?
7. Mis on Teie arvates äärmuslike narratiivide tunnused?
8. Tegin Venemaa rahastatud uudistesaidil levitatavate narratiivide analüüsi eestivenelaste kohta ning tuvastasin nendes radikaliseerivate narratiivide tunnuseid. Mis Te arvate, kas eestivenelased võivad nendega sageli kokku puutudes radikaliseeruda?
9. Kuidas oleks võimalik ennetada eestivenelaste radikaliseerumist tänapäevase Venemaa infomõjutustegevuse tõttu?

LISA 2. Ekspertintervjuude tehnilised andmed

Eksperti kood	Intervjuu läbimise viis ja koht	Toimumise aeg	Valdkond	Ajaline kestus
E1	Suuline. Skype rakenduse kaudu	05.02.2021	Strateegiline	57.20
E2	Suuline. Telefonikõne	04.02.2021	Sotsiaalvaldkond	30.47
E3	Suuline. Skype rakenduse kaudu	03.02.2021	Praktiline	29.24
E4	Suuline. Skype rakenduse kaudu	23.02.2021	Strateegiline	46.04
E5	Suuline. Intervjueeritava töö juures	18.02.2021	Praktiline	55.36
E6	Suuline. Skype rakenduse kaudu	18.02.2021	Kommunikatsiooni ja meedianalüüsi ekspert	42.30